

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΚΓ'.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1960

ΑΡΙΘ. 210

Α Θ Α Ν Α Σ Ι Α

Είνα παγκοσμίως γνωστόν τὸ ὄνομα τοῦ Wernher von Braun, ὅστε νὰ μὴ χοιιάζεται νὰ λεχθοῦν πολλὰ ἐνταῦθα. Σημειοῦμεν ἀπλῶς ὅτι ἐγενήθη εἰς Wirszitz (Posen) τὴν 23ην Μαρτίου τοῦ 1912. Κατὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον διηθήνην τὸ κέντρον πυραύλων ἐν Peenemünde. Ἀπὸ τοῦ 1946 ἐργάζεται εἰς Ἀμερικὴν καὶ θεωρεῖται ὁ ἐφευρέτης τῶν πυραύλων καὶ τῶν τεχνητῶν δορυφόρων. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1958 ἐξετόξευσε τὸν δορυφόρον «Ἐξερυνήτην». Τοῦ ἔχουν ἀπονεμηθῆ πολλὰ τιμὰ καὶ διακρίσεις. Τὸ κατωτέρω καταχωρούμενον σύντομον ἄρθρον τοῦ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Sunday Bulletin, τῆς 24-1-1960, τοῦ περιοδικοῦ «This Week» τῆς Φιλαδελφείας. Καὶ ἄλλοτε ἔχει διατυπώσει βαθυστοχάστους σκέψεις, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀκολουθοῦσαι ἔχουν γενικώτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον.

Σήμερον, περισσότερο παρὰ ποτὲ πρότερον, ἡ ἐπιβίωσις μας—ἡ ἰδική σας, ἡ ἰδική μου καὶ ἐκείνη τῶν παιδιῶν μας—ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προσκολλησεώς μας εἰς ἠθικὰς ἀρχάς. Ἡ ἠθικὴ μόνη θὰ ἀποφασίσῃ ἐὰν ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια θὰ καταστῆ μία γνήνη εὐλογία ἢ ἡ πηγὴ τῆς ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Πόθεν προέρχεται ἡ ἐπιθυμία διὰ ἠθικὴν δράσιν; Τί μᾶς κάμνει νὰ θέλωμεν νὰ εἴμεθα ἠθικοί; Πιστεύω ὅτι ὑπάρχουν δύο δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι μᾶς κινοῦν. Μία εἶναι ἡ πίστις εἰς τὴν ἐσχάτην κρίσιν, ὅταν καθεὶς ἐξ ἡμῶν πρέπει νὰ δώσῃ λόγον δι' ὅσα ἐπράξαμεν ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ τὸ μέγα θεῖκόν δῶρον τῆς ζωῆς. Ἡ ἄλλη εἶναι ἡ πίστις εἰς μίαν ἀθάνατον ψυχὴν, μίαν ψυχὴν, ἡ ὁποία θὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἀμοιβὴν ἢ θὰ ὑποφέρῃ τὴν ποινήν, τὴν θεσπισθησομένην εἰς μίαν τελικὴν κρίσιν.

Οὕτως ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀθανασίαν μᾶς δίδει τὴν ἠθικὴν δύναμιν καὶ καθοδήγησιν, τὴν ὁποῖαν χρειαζόμεθα διὰ πᾶσαν πράγματι προᾶξιν τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.

Εἰς τὸν σύγχρονόν μας κόσμον πολλοὶ φαίνονται νὰ νομίζουσιν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἔχει κάπως καταστήσει τοιαύτας «θηρησκευτικὰς ιδέας» παρακαίρους ἢ παρωχημένας.

Νομίζω ὅμως ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐπιφυλάσσει μίαν πραγματικὴν ἐκπληξιν διὰ τοὺς σκεπτικιστάς. Ἡ ἐπιστήμη, ἐπὶ παραδείγματι, μᾶς λέγει ὅτι τίποτε εἰς τὴν φύσιν, οὔτε ἀκόμη καὶ τὸ μικροσκοπικώτερον μῶριον, δὲν δύναται νὰ ἐξαφανισθῇ ἄνευ ἵχνους. Σκεφθῆτε ἐπ' αὐτοῦ διὰ μίαν στιγμὴν. Ἀπαξ καὶ τὸ κάμετε, αἱ σκέψεις σας περὶ ζωῆς δὲν θὰ εἶναι ποτὲ αἱ αὐταί.

«Ἡ ἐπιστήμη εὗρεν ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ ἐξαφανισθῇ ἄνευ ἵχνους. Ἡ φύσις δὲν γνωρίζει ἐξάλειψιν. Ὅ,τι γνωρίζει εἶναι μεταμόρφωσις!»

Τώρα, ἐὰν ὁ Θεὸς ἐφαρμοζῇ αὐτὴν τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν διὰ τὰ πλεόν λεπτὰ καὶ ἀσήμαντα τμήματα τοῦ σύμπαντός του, δὲν εἶναι λογικόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὴν ἐφαρμοζεῖ ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ἀριστούργημα τῆς δημιουργίας του, τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν; Αὐτὸ εἶναι λογικόν, νομίζω. Καὶ ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη μοῦ ἔχει διδάξῃ—καὶ συνεχίζει νὰ με διδάσκη—ἐνισχύει τὴν πεποιθῆσίν μου εἰς τὴν συνέχειαν τῆς πνευματικῆς μας ὑπάρξεως μετὰ θάνατον. Τίποτε δὲν ἐξαφανίζεται ἄνευ ἵχνους.

Dr. WERNHER von BRAUN

(Μετάφρασις Δ. Σ.

Ν. Ὑόρκη).

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Ο Ίωάννης Μάγιεντορφφ δὲν εἶναι μόνον πρόεδρος τοῦ «Συνδέσμου», τῆς διεθνοῦς ἐνώσεως ὀρθοδόξου νεολαίας, εἰς τὴν ὁποίαν μετέχουν καὶ πολλοὶ ἑλληνικαὶ χριστιανικαὶ ὀργανώσεις· εἶναι ἐπίσης γνωστός θεολόγος καὶ ἱστορικός τῆς θεολογίας, ὑφηγητὴς εἰς τὸ Ρωσικὸν Ὀρθόδοξον Ἰνστιτούτον τῶν Παρισίων, καὶ ἀπὸ πέρσιναι καθηγητὴς τῆς πατρολογίας εἰς τὴν Σχολὴν Ἁγίου Βλαδิมήρου τοῦ Πανεπιστημίου Κολόμπια τῆς Νέας Ἰόρκης.

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ διαπετής αὐτὸς Ρῶσος διανοούμενος ἔχει ἀφιερωθῆ εἰς τὴν μελέτην τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, καὶ τῶν ἀγώνων ποὺ διεξήγαγε κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ὁ λαμπρὸς αὐτὸς τῆς «ὀρθοδοξίας φωστῆρ καὶ τῆς χάριτος κήρυξ» ὑπὲρ τοῦ ἡσυχασμοῦ, τῆς ἀσκητικῆς καὶ μυστικῆς ἐκείνης παραδόσεως, ποὺ θεωρεῖται ὡς ἡ τελειότερα σύνοψις καὶ ἡ ὑψηλότερα ἔκφρασις τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος. Καρποὶ δὲ τῶν πολυχρονίων ἐρευνῶν καὶ μελετῶν του εἶναι δύο βιβλία, ποὺ ἐξέδωσε τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1959 ὁ μεγάλος παρισινὸς ἐκδοτικὸς οἶκος «Editions du Seuil»: «Ἐἰσαγωγή εἰς τὴν μελέτην τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ» καὶ ὁ «Ἁγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ ὀρθόδοξος μυστικισμός»⁽¹⁾.

Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν βιβλίων αὐτῶν ἐξεδόθη εἰς τὴν σειρὰν «Patristica Sorboniensia», μίαν σειρὰν μονογραφιῶν ἐπὶ τοῦ ἔργου τῶν πλείον ἀντιπροσωπευτικῶν

Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ δημοσιεύονται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Σορβώνης, ἐνῶ τὸ δεύτερον ἐκυκλοφόρησεν εἰς τὴν σειρὰν «Διδάσκαλοι τοῦ Πνεύματος», μίαν ὠραίαν πινακοθήκην τῶν κυριωτέρων πνευματικῶν διδασκάλων τῆς ἀνθρωπότητος⁽²⁾.

Εἰς τὰ δύο αὐτὰ βιβλία, ὁ συγγραφεὺς, μὲ θαυμαστὴν σαφήνειαν καὶ μὲ μίαν ἀπλότητα ποὺ κρύβει πολὺ βάθος, ζωγραφίζει τὴν φωτεινὴν μορφήν ἐνὸς μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν Δύσιν συχνὰ παρεξηγεῖται, ἐνῶ εἰς τὴν σημερινὴν Ἀνατολήν παραμένει—ὅπως καὶ ὁ ἅγιος πατριάρχης Φώτιος—ὕψιστος καὶ ἀγνωστος. Ὁ σκοπὸς του ὅμως εἶναι πολὺ εὐρύτερος. Ἐκκινῶν ἀπὸ μίαν συγκεκριμένην μορφήν, προσπαθεῖ νὰ δείξῃ τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἐπικαιρότητα τῆς μεσαιωνικῆς βυζαντινῆς θεολογίας. Προσπαθεῖ, ἀκριβέστερον, νὰ ἐξηγήσῃ, πῶς τὸ χριστιανικὸν Βυζάντιον, ὀλίγον προτοῦ ὑποκύψῃ ὑπὸ τὰ πλήγματα παντοίων ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν, προσέφερε μίαν ὑστάτην, ἀλλὰ σπουδαιωτάτην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνακεφαλαιῶν τὴν θεολογικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν πείραν τῶν προσηγηθέντων αἰώνων καὶ διασῶζον αὐτὴν χάριν τῶν ἐπερχομένων χριστιανικῶν γενεῶν· καὶ πῶς ἡ ἱερά αὐτὴ κληρονομία ἤμπορεῖ νὰ ρίψῃ πολὺτιμον φῶς εἰς τὰ προβλήματα τῶν συγχρόνων χριστιανῶν καὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὥστε νὰ γνωρίσουν καλύτερα, νὰ ζήσουν πληρέστερα καὶ νὰ κηρύξουν μὲ μεγαλυτέρην ἀποτελεσματικὴν

(1) Jean Meyendorff: «Introduction à l' Etude de Grégoire Palamas», Ed. du Seuil, Coll. «Patristica Sorboniensia», Paris 1959· καὶ «St. Grégoire Palamas et la Mystique Orthodoxe», Ed. du Seuil, Coll. «Maîtres Spirituels», Paris 1959.

Εἰς αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ δυσσερέτου ἔργου τοῦ Παλαμᾶ: Grégoire Palamas: «Triades pour la Défense des Saints Hésychastes», trad. J. Meyendorff, Ed. «Spicilegium Sacrum Lovaniense», Louvain, 1959.

(2) Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἤδη ἐκδοθέντα ἔργα τῆς σειρᾶς: Micheline Sauvage: «Ὁ Σωκράτης καὶ ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου»· Pierre Dodinh: «Κομφούκιος καὶ ὁ Κινεζικὸς οὐμανισμός»· André Neher: «Μωϋσῆς καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν Ἑβραίων εἰς τὸν κόσμον»· Claude Tresmontant: «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ τὸ Μυστήριον τοῦ Χριστοῦ»· Henri Marrou: «Ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος καὶ ὁ αὐγουστινισμός»· M. D. Chénu: «Θωμάς ὁ Ἀκινάτης καὶ ἡ χριστιανικὴ θεολογία».

τητα τὸ «μυστήριον τοῦ Χριστοῦ» εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον.

Μετὰ πολλὴν συγκίνησιν βλέπει ὁ ἀναγνώστης, πῶς ὁ ἅγιος Γρηγόριος, εἰς μίαν ἐξαιρετικῶς κρίσιμον καὶ ἀποφασιστικὴν στιγμήν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ, νὰ ἐκφράσῃ καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν οὐσίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ζωῆς, καὶ πῶς διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ συνετέλεσεν ὥστε ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς πατερικῆς ἐποχῆς εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν χωρὶς ριζικὰς λύσεις συνεχείας ἢ οὐσιαστικὰς παραμορφώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ τῆς θεολογικῆς σκέψεως. Συγχρόνως διως βλέπει καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὄχι ὡς ἓνα ἀφηρημένον θεολογικὸν σύστημα ἢ ὡς «θεῖαν ἀοριστίαν», ἀλλὰ ἐνσαρκωμένην εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρασίαν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς καὶ τοποθετημένην μέσα εἰς τὸ πολυπλοκὸν κοινωνικόν, πολιτικόν καὶ ἰδεολογικὸν πλαίσιον μᾶς συγκεκριμένης ἱστορικῆς ἐποχῆς. Ἀντιλαμβάνεται τότε τί εἶναι αὐτὸ πού συνήθως ὀνομάζομεν βυζαντινὴν θεολογίαν, πόσον μακρὰν εὐρίσκονταί αἱ ρίζαι του, ποῖοι παράγοντες, θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι, συνέβαλαν εἰς τὸν σχηματισμὸν του, ποίας περιπετείας ἐγνώρισεν ἕνεκα τῶν ἐκάστοτε πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτιστικῶν συνθηκῶν, ποίαν σημασίαν εἶχε διὰ τὴν ἐποχὴν του, εἰς ποῖα καὶ πόσα σημεῖα ἤμπορεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ καθοδηγήσῃ τοὺς σημερινούς χριστιανούς. Χάρις εἰς τὸν πολυχρόνον καὶ ζωντανὸν αὐτὸν πίνακα, ὁ ἀναγνώστης ἀρχίζει σιγά-σιγά νὰ διακρίνῃ τί εἶναι τὸ οὐσιαστικόν, τὸ μόνιμον, τὸ αἰώνιον εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν· τί δὲν παρέρχεται μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ δὲν ἀλλάζει μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἱστορικῶν καταστάσεων, ἀλλὰ μένει διὰ νὰ φωτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους κάθε τόπου καὶ κάθε ἐποχῆς καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν «χώραν τῶν ζώντων», τὸν Χριστόν.

★

Ἡ ἡσυχαστικὴ ἔρις, πού ἀνεστάτωσε τὸ Βυζάντιον κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ 14ου αἰῶνος καὶ ἔφερεν ἓνα ἐρημίτην τοῦ Ἀγίου Ὅρους ἀντιμέτωπον μᾶς σημαντικῆς καὶ ἐκλεκτῆς μερίδος τῆς βυζαντινῆς

διανοήσεως, δὲν ἦτο ὑπόθεσις «ἀκαδημαϊκή». Ὅπως ὅλαι αἱ μεγάλαι δογματικαὶ διαμάχαι, ἦτο καὶ αὐτὴ ὑπόθεσις κατ' ἐξοχὴν πρακτικῆ· εἶχε δηλαδὴ ἄμεσον σχέσιν μετὰ τὴν οὐσίαν τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, μετὰ τὴν δυνατότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ πράξῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν του.

Ἡ χριστιανικὴ ἀποκάλυψις μᾶς διδάσκει, ὡς γνωστόν, ὅτι: α) ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ νὰ καταστῇ «θείας φύσεως κοινωνός», νὰ γίνῃ μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ μέτοχος τῆς ζωῆς τῆς ἁγίας Τριάδος, νὰ φθάσῃ εἰς μίαν τόσον στενὴν καὶ τόσον προσωπικὴν ἕνωσιν μετὰ τὸν Δημιουργὸν του, ὥστε νὰ μὴ ζῆ πλέον μετὰ τὴν ἰδικὴν του ζωὴν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ Πλάστου του· καὶ β) ὅτι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος, παρασυρθῆς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, «ἔπεσεν», ἐξετράπη δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὁδὸν πού θὰ τὸν ἔφευρεν εἰς τὸ λαμπρὸν αὐτὸ «τέλος», ὁ Θεὸς δὲν ἐγκατέλειπε τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του, ἀλλ' ἔγινεν ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ἐν Χριστῷ, διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ πεπτωκὸς ἄνθρωπος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς του, νὰ γίνῃ κατὰ χάριν Θεὸς καὶ υἱὸς τοῦ Ὑψίστου. Ἄλλ' ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς προτάσεις ἔπεται ὅτι σκοπὸς τῆς χριστιανικῆς ζωῆς εἶναι ἡ «θέωσις», ἡ στενωτάτη ἐκείνη ἕνωσις μετὰ τὸν ζώντα Θεόν, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται ἐν Χριστῷ καὶ διὰ τῆς ὁποίας ὁ πρῶτον ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος μεταμορφώνεται εἰς υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐξ υἰοθεσίας, συγκληρονόμον μετὰ τοῦ Χριστοῦ τῶν πατρικῶν ἀγαθῶν, μέτοχον τῆς θείας ζωῆς, κοινωνὸν τῆς θείας δόξης.

Τώρα τὸ ζήτημα πού ἐτίθετο εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἦτο τριπλοῦν: ποία εἶναι ἀκριβῶς ἡ φύσις αὐτῆς τῆς θεώσεως, μετὰ ποῖα μέσα ἐπιτυγχάνεται, περιλαμβάνει ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον ἢ ἓνα μόνον μέρος τοῦ ἀνθρώπου, τὸν νοῦν του, τὴν ψυχὴν του;

Τὸ ζήτημα εἰς τὴν οὐσίαν του δὲν ἦτο νέον. Ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχεν ἀπασχολήσῃ τὴν σκέψιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ, ὑπὸ διαφόρους μορφάς, εἶχεν ἀποτελέσει τὸ ἀντικείμενον τῶν μεγάλων χριστολογικῶν ἐρίδων καὶ τῶν μεγάλων οἰκουμενικῶν συνόδων. Ὅπως ὠραϊότατα μᾶς ὑπενθύ-

μισε καὶ πάλιν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἕνας λαμπρὸς Ὁρθόδοξος θεολόγος, ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμανν⁽³⁾, ἡ ὅλη ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰδικότερον τῆς Ὁρθοδοξίας, ὑπὸ μίαν ἔννοιαν, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς προσπαθείας νὰ κηρυχθῆ καὶ νὰ ἐκφρασθῆ μὲ κατηγορίας προσιτὰς εἰς τὸν λογικὸν ἄνθρωπον καὶ ταυτοχρόνως νὰ προστατευθῆ ἀπὸ ὑπερβολικῶς ἀνθρωπίνης ἐρομνείας τὸ «εὐαγγέλιον», ἡ χαρμὸς εἰδησις, ὅτι ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ πράξῃ τὸ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς, νὰ γίνῃ ἐν Χριστῷ Θεός, νὰ μετάρχη κατὰ χάριν εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀγάπης, τὴν καίωσιον ζωὴν, πὺν ἐνώσει τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Κατὰ τὸν 14ον ὄμιον αἰῶνα τὸ ζήτημα ἐτίθετο ὑπὸ νέαν μορφήν ἢ μᾶλλον μέσα εἰς μίαν νέαν ἀτμόσφαιραν.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς μεγάλης χριστολογικῆς περιόδου καὶ τὴν τελικὴν νίκην τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπὶ τῶν εἰκονοκλαστῶν, τὸ Βυζάντιον εἶχε γνωρίσει μίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἀναγεννήσεως ἦτο ἡ δημιουργία μιᾶς πολυπληθοῦς τάξεως λογίων, πὺν ἐπηρέαζαν σημαντικῶς τὴν κοινὴν γνώμην τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων. Οἱ ἄνθρωποι τῆς τάξεως αὐτῆς—ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐπρόκειτο ἀργότερα νὰ προέλθουν ἕνας Πλήθων, ἕνας Βησσαρίων, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἐξόριστοι Ἕλληνες πὺν συνέβαλαν εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως—ἦσαν ἐμποτισμένοι μὲ τὴν ἀρχαίαν παιδείαν καὶ ἔτρεφαν ἀπερίοριστον ἀγάπην καὶ θαυμασμὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ κάθε τι τὸ ἐλληνικόν. Ἐν τῷ συνόλω παρέμεναν πιστοὶ εἰς τὴν πατροπαράδοτον θρησκείαν καὶ ἐπισήμως τοὐλάχιστον διεκήρυτταν τὴν προσήλωσιν των εἰς τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ τρόπος ὅμως μὲ τὸν ὅποιον ἐβλεπαν τὰ πράγματα γενικῶς καὶ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ἰδιαιτέρως ἦτο περισσότερον «ἀρι-

στοτελικὸς» καὶ φιλοσοφικὸς παρὰ ἀποστολικὸς καὶ εὐαγγελικὸς. Δι' αὐτούς—ὅπως ἀργότερον καὶ διὰ τοὺς οὐμανιστὰς τῆς Δύσεως—ἡ Ἐκκλησία δὲν ἦτο τόσον τοῦ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ Σκηνὴ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ ἀληθινοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ἕνας πολῦτιμος κοινωνικὸς καὶ ἔθνικὸς θεσμὸς, ἕνας ἀνεκτίμητος παράγων ἐκπολιτισμοῦ.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἡ ἐπιρροὴ τῆς τάξεως αὐτῆς ἤϋξαν καὶ ἡ νοοτροπία τῆς διεδίδετο διαρκῶς περισσότερον μεταξὺ τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων. Πολλοὶ ἠρχισαν τότε νὰ βλέπουν τὴν πίστιν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας διὰ μέσον τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλοσοφίας, τοὺς Καπαδόκας Πατέρας διὰ μέσον τοῦ Πλάτωνος, τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην διὰ μέσον τοῦ Πρόκλου καὶ τοῦ Πλωτίνου, τὸν Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴν καὶ τὸν ἱερὸν Δαμασκηνὸν διὰ μέσον τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἄλλ' ὑπὸ τὸ πρῶσιμα αὐτό, ὁ Χριστιανισμὸς ἔχανε τὴν παλαιὰν ὄψιν του καὶ ἀπέκτα νέον νόημα. Τὸ Εὐαγγέλιον ἔπαυε νὰ εἶναι χαρμὸς ἀγγελίας τῆς ἐλεύσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐξεφυλίζετο εἰς ἕνα ὠραῖον φιλοσοφικὸν «μῦθον» ὁ Χριστὸς ἔπαυε νὰ εἶναι ὁ σαρκωθεὶς Θεός, ὁ ἐλθὼν καὶ ὁ ἐρχόμενος καὶ πάντοτε ἀληθῶς καὶ οὐσιαστικῶς παρὼν διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετεβάλλετο εἰς ἕνα ἀξιοθαύμαστον καὶ ἀξιομίμητον ἀνθρώπινον πρότυπον, εἰς ἕνα μεγάλον ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν παιδαγωγὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἀκόμη χειρότερα εἰς μίαν ἄσαρκον καὶ ἐξωῖστορικὴν πλατωνικὴν ἰδέαν· τέλος ἢ ἐν Χριστῷ σωτηρία ἔπαυε νὰ εἶναι ἀπολύτως οὐλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ, ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ καταντοῦσε μίαν νεοπλατωνικὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς πονηρᾶς ὕλης, μίαν σωτηρία τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ἀπὸ τὴν ματαιότητα τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἱστορίας.

Καὶ τὸ κακὸν δὲν ἦτο τόσον ὅτι ἠκούοντο καὶ ἐπιστεύοντο παρόμοιοι «σεσοφισμένοι μῦθοι», δεδομένου ὅτι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁ «ἐξελληνισμὸς» τοῦ Εὐαγγ-

(3) Μὲ τὸ θαυμάσιον ἀλλὰ δυστυχῶς ἀμετάφραστον ἀκόμη εἰς εὐρωπαϊκὴν γλῶσσαν ἔργον του: «Ἡ πορεία τῆς Ὁρθοδοξίας διὰ μέσου τῆς ἱστορίας».

γελίου ἦτο ὁ μόνιμος καὶ διαρκῆς πειρασμὸς τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Τὸ μέγα δυστύχημα ἦτο ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχαν πλέον Πατέρες τοῦ ἀναστήματος ἐνὸς Ἀθανασίου ἢ ἐνὸς Κυρίλλου τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐνὸς Γρηγορίου Νύσσης ἢ ἐνὸς Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, διὰ τὰ κηρύξουν καὶ τὰ προασπίουν τὴν Ὁρθοδοξίαν. Ἡ ἐπίσημος θεολογία ἦτο μία «θεολογία τῆς ἐπαναλήψεως». Ἀναχωροῦσα ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι κάτι τὸ στατικὸν καὶ ἀπολύτως συστηματοποιημένον καὶ ὄχι ζωή, κινήσις, διαρκῆς δημιουργία, περιορίζετο εἰς τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνη αὐτουσίως τὰς λύσεις ποὺ εἶχαν δώσει οἱ Πατέρες εἰς ἄλλας περιστάσεις, χωρὶς καμμίαν σοβαρὰν προσπάθειαν νὰ ἐμπνευσθῆ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν, νὰ ἴδῃ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν τὰ νέα προβλήματα ποὺ ἔθετε ἡ ζωή, νὰ φωτίσῃ μὲ τὸ φῶς τῶν τὰς νέας συνθήκας καὶ τὰς νέας καταστάσεις.

Μέσα εἰς μίαν τοιαύτην ἀτμόσφαιραν ἐξέσπασεν ἡ ἔρις τοῦ ἡσυχασμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἀνέδειξεν ἕνα νέον «προφήτην» διὰ τὰ φωτίσῃ καὶ τὰ διδάξῃ τὸν λαὸν του, τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔριδα ἔδωσαν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ διδασκαλίαι τοῦ Βαριλαάμ, ἐνὸς μοναχοῦ ἀπὸ τὴν νότιον Ἰταλίαν, ποὺ εἶχε διορισθῆ καθηγητῆς τῆς ἀστρονομίας καὶ τῆς λογικῆς εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλευούσης. Συνήθως φανταζόμεθα ὅτι ὁ Βαριλαάμ ἦτο ἕνας «λατινόφωνον» ποὺ εἰργάζετο διὰ λογαριασμὸν τοῦ Πάπα εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἄλλ' ἡ ἀντίληψις αὐτῆ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ Ἰταλοῦ ἄνθρωπος οὐ μανιστὴς εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν Δύσιν ἀκριβῶς διὰ τὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν δογματικὴν καὶ θεολογικὴν πειθαρχίαν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Ἀνατολὴν μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι μαζὶ μὲ μίαν καλύτεραν ἐπαγγελματικὴν τακτοποίησιν θὰ εὑρίσκειν ἐκεῖ καὶ μίαν μορφὴν Χριστιανισμοῦ ὀλιγότερον δογματικὴν, περισσότερον φιλοσοφικὴν, περισσότερον «φιλελευθέραν». Αἱ ἰδέαι του δὲν ἦσαν πολὺ διαφορετικαὶ ἀπὸ τὰς ἰδέας ἐνὸς Ὁσκαμ ἢ ἀργότερον ἐνὸς Μπῆλ, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἀπενευρώσουν τὸν δυτικὸν

σχολαστικισμὸν καὶ νὰ ὑποσκάψουν τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Δύσιν. Κεντρικὸν μοτίβο τῆς διδασκαλίας τοῦ Βαριλαάμ ἦτο, ὅτι ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶναι μυστήριον καὶ ἡ γνῶσις του ὑπερβαίνει τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι περιττὸν νὰ κατατριβῶνται οἱ χριστιανοὶ μὲ δογματικὰ καὶ θεολογικὰ ζητήματα καὶ πολὺ προτιμότερον νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν «πρακτικὸν χριστιανισμὸν», τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν εὐποιίαν, τὴν προάσπισιν τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων. Φυσικὰ, ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ σοβαρῶς συζήτησις περὶ τῆς θεώσεως ὡς περὶ ἐνὸς πραγματικοῦ γεγονότος· θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ τὴν ἀντιληφθῆ κανεὶς ὡς ἕνα σύμβολον, ἕνα τύπον, μίαν μεταφορικὴν εἰκόνα τῆς συμμορφώσεως τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως μᾶς τὸ ἀποκαλύπτουν οἱ νόμοι τῆς φύσεως καὶ αἱ ὑποδείξεις τῆς λογικῆς μας.

Ἐναντίον τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν, ποὺ εὑρίσκειν μεγάλην ἀτήχησιν μεταξὺ τῶν μορφομένων τοῦ Βυζαντίου, ἐξηγήθη ὁ Παλαμᾶς καὶ ἤρχισε νὰ ἐπιτίθεται ἀπὸ τὸ ἐρημητήριόν του εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Καὶ οἱ ἀρχικοὶ διαξιφισμοὶ μετεβλήθησαν εἰς ὀξυτάτην διαμάχην, ὅταν ὁ Βαριλαάμ καὶ οἱ βυζαντινοὶ ἠμόφρονές του, ἀντεπιτιθέμενοι, προσεπάθησαν νὰ ἀποδείξουν, ὅτι ἦσαν θεολογικῶς ἀδιαφώτιστοι καὶ κοινωνικῶς ἄχρηστοι οἱ ἡσυχασταί, οἱ μοναχοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ὁ Παλαμᾶς, ἐπίστευαν ὅτι ἡ θέωσις ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἔργον τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον, τὸ «ἐν οὐτινος ἀληθῶς ἐστὶ χρεία», τὸν «πολύτιμον μαργαρίτην» τῆς παραβολῆς, χάριν τοῦ ὁποῖου ἀξίζει νὰ πωλήσῃ κανεὶς τὰ ὑπάρχοντά του, νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ τὴν ζωὴν του. Ἀξίζει δὲ νὰ σημειωθῆ, ὅτι εἰς τὴν προσπάθειάν των αὐτῶν, ὁ Βαριλαάμ καὶ οἱ ὄπαδοί του εἶχαν ἀπροσδοκίτους συμμάχους, ὠρισμένους ὑπερσυντηρητικὸς ὀρθοδόξους, οἱ ὁποῖοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀκίνδυνον, παλαιὸν φίλον καὶ μαθητὴν τοῦ Παλαμᾶ, ἤρχοντο νὰ ἀποδείξουν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ παλαιὸν ἀξίωμα τῆς καθολικῆς παραδόσεως, ὅτι ὁ ὑπερβολικὸς συντηρητισμὸς καὶ ὁ ὑ-

περβολικός φιλελευθερισμός δὲν εἶναι παρὰ αἱ δύο ὄψεις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νοήματος, τοῦ ἀνθρωπίνου ὀρθολογισμοῦ, τῆς μὴ ὑπερφυσικῆς θεωρήσεως τῆς ζωῆς καὶ τῶν πραγμάτων.

Διὰ τὴν ὑπερασπίσιν τοῦς ἡσυχαστὰς καὶ τὴν ἀντικρούσιν τὰς θέσεις τῶν ἀντιπάλων του, ὁ Παλαμᾶς ἔπρεπε νὰ δεῖξῃ ὅτι, σύμφωνα μὲ τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων Πατέρων, ἡ θέσις, ἡ ἔνωσις τοῦ κτιστοῦ καὶ πεπερασμένου ἀνθρώπου μὲ τὸν ἄκτιστον καὶ ἄπειρον Θεόν, δὲν εἶναι σύμβολον καὶ τύπος, ἀλλὰ θαυμαστή πραγματικότητα, ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνεται ἀπλῶς διὰ μιᾶς ἀνατάσεως τοῦ νοῦ ἢ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ θεῖον ἢ διὰ τῆς συμμορφώσεως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τῆς λογικῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς μυστηριακῆς ἐνωματώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζώσαν Ἐκκλησίαν, τὴν σάρκα τοῦ ἀναστάντος καὶ ζῶντος Χριστοῦ· ὅτι δὲν ἀφορᾷ ἓνα μόνον μέρος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά του, τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του, καὶ γενικώτερον πᾶσαν ἐνέργειαν καὶ ἐκδήλωσίν του· καὶ ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι κάτι ποῦ ἀνήκει δικαιοματικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ «δόσις ἀγαθῆ» καὶ «δώρημα τέλειον, ἄνωθεν καταβαῖνον», μία χάρις τοῦ παντοδυνάμου καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὁ Ὅποιος καὶ μὲν—ἄποως ἐδίδασκεν ὁ Βασιλεὺς—εἶναι ἀσύλληπτον καὶ ἀπρόσιτον μυστήριον καὶ ἡ γνῶσις του ὑπερέχει κατ' οὐσίαν πάντα κτιστὸν νοῦν, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ὁ Θεὸς ποῦ ἀπεκαλύφθη αὐτοβούλως εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἐφανερῶθῃ εἰς ἡμᾶς «ἐν σαρκί», ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἔστησεν ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων τὴν σκηνὴν του, ὑπεσχέθη ὅτι θὰ κατοικῆ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων καὶ ὅτι διὰ τῆς Ἐκκλησίας, τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἁγίων του θὰ παραμείνῃ μεθ' ἡμῶν ἀληθῶς καὶ οὐσιαστικῶς παρὼν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Διὰ τὴν ἀποδείξιν ὅλα αὐτὰ, ὁ Παλαμᾶς, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρατεύσῃ τοὺς ἀπ' ἀρχῆς «μάγιστρος» τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας—τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς Πατέρας, τοὺς μεγάλους Ἁγίους τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἠναγκάσθη, μὲ ἄλλους λόγους, νὰ ἐκθέσῃ, νὰ

ἀναπτύξῃ, νὰ ἐπεξηγήσῃ, νὰ διασαφήσῃ καὶ νὰ συνορίσῃ τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν καὶ παράδοσιν 13 αἰῶνων. Ἔτσι ὁμως, ἀπ' ἐνὸς μὲν ἔκαμε νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς μίαν κρίσιμον ὥραν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἀπ' ἑτέρου δὲ προητοίμασε τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τὰ 400 ἔτη τῆς Τουρκικῆς πλημμυρίδος καὶ τὴν σημερινὴν εἰσβολὴν τοῦ Μαρξισμού.

Ἡ νίκη τοῦ Παλαμᾶ καὶ τῶν ἡσυχαστῶν ἐχαιρετίσθη εἰς τὴν ἐποχὴν του ὡς ἓνας νέος θρίαμβος τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ καθιερώθη ἔκτοτε νὰ ἐορτάζεται κατ' ἔτος τὴν δευτέραν Κυριακὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Ἡ διδασκαλία καὶ τὸ κήρυγμα του ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τὰς συνόδους τοῦ 14ου αἰῶνος ὡς γνησία ὀρθόδοξος φωνὴ καὶ ἐνεσωματώθη εἰς τὴν καθολικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ «προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ», ἡ πρακτικὴ αὐτῆ ἔκφρασις τῆς ἡσυχαστικῆς παραδόσεως καὶ τῆς παλαμικῆς διδασκαλίας, ἦνθησε καὶ ἠγάσθη μυριάδας ψυχῶν εἰς τὴν τουρκοκρατομένην Ἀνατολήν καὶ τὴν Ρωσίαν καὶ κατὰ τὰς ἐνδείξεις ἐξακολουθεῖ τὸ ἁγιαστικὸν ἔργον τῆς εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν χώραν ἀκόμη καὶ σήμερον μέσα εἰς ἓνα περιβάλλον ἐπισήμως ὑλιστικόν, ἐὰν κρίνῃ δὲ κανεὶς ἀπὸ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐκδόσεις μελετῶν ἐπ' αὐτῆς θὰ πρέπη νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ ἁγιαστικὴ ἰκανότης καὶ ἡ σημασία τῆς διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν χριστιανῶν ἀναγνωρίζονται πλέον καὶ εἰς τὴν Δύσιν.

Ἄλλ' ἡ σημασία τοῦ ἔργου τοῦ Παλαμᾶ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς αὐτὰ. Εἰς τὴν ἐποχὴν του, ὁ ἡσυχασμός, ἡ θέσις, δὲν ἦσαν παρὰ ἀπλάι ἀφορμαί. Ἡ πραγματικὴ μάχη ἐδίδετο μεταξὺ δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων ἀντιλήψεων περὶ Χριστιανισμοῦ, δύο ριζικῶς διαφόρων θεωρήσεων τοῦ Θεοῦ, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πρώτη ἐπήγαγε ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, τὴν εὐαγγελικὴν ἀποκάλυψιν, τὴν πείραν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς ζωῆς καὶ προσευχομένης Ἐκκλησίας. Ἡ ἄλλη, παρὰ τὴν προσήλωσίν της εἰς τοὺς παλαιοὺς τύπους καὶ τὰ παλαιὰ σχήματα,

ἦτο κατ' οὐσίαν μία νέα ἐρμηνεία τοῦ Ἐυαγγελίου, ἐμπνευσμένη ἀπὸ δοξασίας μὴ χριστιανῶν φιλοσόφων, ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου. Ἐὰν ἐπικρατοῦσε, ὁ Χριστιανισμὸς θὰ ἔχανε τελικῶς τὸ θεολογικὸν του περιεχόμενον καὶ τὸν ὑπερφυσικὸν του χαρακτήρα. Θὰ καταντοῦσε ἕνας ἄσαρκος καὶ ἀναιμικός ἀνθρωπισμὸς, μία ἀνθρωπίνη ἰδεολογία, ἀξιόλογος ἴσως ἀπὸ ἠθικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς πλευρᾶς, ἀλλ' ἀνίκανος νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς σκοτεινὰς ἐκείνας δυνάμεις πρὸς τὸν ἐμποδίζουσαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν του. Αὐτὸ δὲν εἶναι τολμηρὰ ὑπόθεσις εἶναι κάτι πού—μέχρις ἐνὸς σημείου τοιμᾶχιστον—συνέβη εἰς τὴν Δύσιν. Ἐκεῖ, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν ὀρισμένων ἐκκλησιαστικῶν στοιχείων, αἱ τάσεις καὶ αἱ ἀντιλήψεις αὐταὶ ἐπεκράτησαν εἰς σημαντικὸν βαθμὸν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διανοίξουν τὸν δρόμον εἰς τὸν ἀνθρωποκεντρικὸν οὐμανισμὸν τῆς Ἀναγεννήσεως, τὴν θρησκευτικὴν ἀναρχίαν τοῦ Προτεσταντισμοῦ, τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Καρτεσίου καὶ ἀργότερα τῶν Γερμανῶν Ἰδεαλιστῶν, εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ρεύματα καὶ τὰς κινήσεις πρὸς ἐσχημάτισαν τὸν σημερινὸν κόσμον, ἕνα κόσμον, ὁ ὁποῖος, ὑπὸ τὴν μαρξιστικὴν ἢ τὴν καπιταλιστικὴν του μορφήν, στηρίζεται ἐπὶ τῆς προϋποθέσεως ὅτι ὁ «Θεὸς ἀπέθανε» καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλέον ἐλεύθερος νὰ πλάσῃ καὶ νὰ ρυθμίσῃ τὴν ζωὴν του κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του.

Τὸ ὅτι ἡ Ἀνατολή ἀπέφυγε μίαν ἀνάλογον πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐξέλιξιν ὀφείλεται βεβαίως εἰς πολλοὺς λόγους, ἀλλ' ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίας τὸ ἔργον καὶ οἱ ἄγῳνες τοῦ Παλαμᾶ. Μὲ τὴν πολυμάθειάν του, μὲ τὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦ του, μὲ τὴν ἀγί-

τητα τοῦ βίου του, ὁ ταπεινὸς αὐτὸς μοναχὸς κατώρθωσε νὰ ἀποστομώσῃ τοὺς «πολυφθόγγους ρήτορας» τοῦ Βυζαντίου, ἐνῶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀκμὴν των, καὶ ἔτσι νὰ προφυλάξῃ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν «ἐλληνικὸν πειρασμόν». Μὲ τὸ κήρυγμα, τὴν διδασκαλίαν, τὰ βιβλία καὶ τοὺς λαμπροὺς της λόγους εἰς τὰς συνόδους τῆς ἐποχῆς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἔχομεν ἀκόμη ἀποδῶση τὴν πρέπουσαν σημασίαν, ἔκαμε τὴν φωνὴν τῆς Ὀρθοδόξιας νὰ ἀκουσθῇ καὶ πάλιν καὶ νὰ γίνῃ γνωστὴ. Ἔτσι προσητοίμασε τὰς ἐκκλησίας τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς νὰ ἀντιμετώπισουν τὴν φοβερὰν δοκιμασίαν τῆς τουρκικῆς κατοχῆς. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικόν, ὅτι μετὰ τὴν πῶσιν τοῦ Βυζαντίου, ἐνῶ τὰ ὑπολείμματα τῆς βαρλααμιτικῆς μερίδος κατέφυγαν εἰς τὰς αὐλὰς τῶν Ἰταλῶν ἡγεμόνων διὰ νὰ συζητοῦν ἐν ἀσφαλείᾳ περὶ τῆς ἀνωτερότητος τῆς πλατωνικῆς ἢ τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, οἱ μοναχοὶ οἱ θρημμένοι μὲ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παλαμᾶ ἔμειναν διὰ νὰ στηρίζουν καὶ νὰ «παρακαλοῦν» τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου μέσα εἰς τὴν κάμινον τῆς δοκιμασίας.

Ἄλλ' ἡ μεγαλυτέρα ὑπηρεσία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου εἶναι ἀσφαλῶς ὅτι κατώρθωσε νὰ συλλέξῃ, νὰ συνοψίσῃ καὶ νὰ διαφυλάξῃ τὴν ὀρθόδοξον πεῖραν καὶ παράδοσιν χάριν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Μερικὰ σημεῖα αὐτῆς τῆς παραδόσεως, ὅπως τὴν διετύπωσεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος εἰς τὰ ἔργα του, ἰδιαίτερος ἐπίκαιρα διὰ τοὺς σημερινούς χριστιανούς, θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ παρουσιάσωμεν εἰς ἕνα προσεχὲς ἄρθρον.

ΩΡΟΛΟΓΙΑ ΔΙΧΩΣ ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΙΟ

Ἐθεωρήθη χρήσιμο νὰ προσφέρουμε στοὺς ἀναγνώστες μας τὸ παρακάτω ἄρθρο τοῦ Jean Dutourd, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ «Nouvelles Littéraires» τῆς 14ης παρ. μηνός. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἐκφράζει μὲ τρόπο ρεαλιστικώτατα ζωντανὸ τὸν φόβο καὶ τὴν ἀγωνία, ἀπὸ τὴν ὁποία κατέχεται ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔμπρὸς εἰς τὰ θαυμάσια, ἀλλὰ καὶ τόσο ἐπικίνδυνα ἐπιτεύγματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης.

Ὁ Βολταῖρος, ὅταν πιά ἐγέρασε, παρακολουθοῦσε τακτικὰ τὴν θεία λειτουργία, καὶ ἄφινε νὰ γλιστρήσῃ μέσ' στὰ ψυχρὰ του ποιήματα κάποιος ἀκαθόριστος θεῖσμος «φαρμακοποιοῦ» φιλοσόφου. Αὐτὸ τὸ εὐέλκτο γεροντάκι, ποὺ εἶχε περάσει τὴ ζωὴ του πολεμώντας τὴν θρησκεία σὲ μιὰ πρόζα ὁμορφῆ σὰν μουσικὴ τοῦ Μότσαρτ, ἄρχισε νὰ σκέπτεται στὰ ἑβδομηῆντα του χρόνια πὼς ἓνας κόσμος δίχως Θεὸ δὲν ἦταν καθόλου τὸ εἰδύλλιο ποὺ εἶχε ὄνειρευτῆ σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του. Πολλὲς φορές ἔχει γίνεи λόγος γιὰ κάποιον στίχο του, στὸν ὁποῖο παραβάλλει τὸν κόσμο μὲ ἓνα ρολοῖ, ποὺ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξῃ, ἂν κάποιος ὠρολογιοποῖς δὲν τὸ εἶχε φτιάξει Ὁ καλλιτεργημένος αὐτὸς τεχνίτης, ὁ ἐργάτης αὐτὸς τῆς ἀκριβολογίας δὲν μᾶς προσφέρει καμμιάν ἐξαιρετικὴ ἀνάτασι. Εἶναι κάπως ἀστεῖο τὸ νὰ ἀντιμάχεται κανεὶς τὸν Τριαδικὸ Θεό, βάζοντας στὴ θέσι Του ἓναν κατασκευαστὴ γιγαντιαίων ρολογιῶν. Ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν «Στοχασμῶν» τοῦ Πασκάλ, ἡ φτώχεια μιᾶς τέτοιας συλλήψεως προξενεὶ κατάπληξι.

Μὲ ποιά αἰσθήματα, ἄρα γε, παρακολουθοῦσε ὁ Βολταῖρος τὴν λειτουργία στὸ Φερναί; Σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ρώτησαν ποῖος ἦταν ὁ λόγος ποὺ τὸν ἔκανε νὰ εἶναι τόσο φιλακόλουθος, ἀπαντοῦσε πὼς πρέπει πάντα νὰ δίνῃ κανεὶς στὸν λαὸ τὸ καλὸ παράδειγμα, βρισκοντας ἔτσι τὸν τρόπο νὰ ἀποφύγῃ νὰ ἀπαρνηθῆ ὀλίτελα τὸν παλιὸν ἀθεῖσμό του.

Στὸ κάτω-κάτω, ὁ κνισμὸς αὐτὸς μπορεὶ νὰ ἔκρυβε κάποια σοβαρὴ ἀπασχόλησι, κάποιον εἶδος σιγανοῦ μαρτυρίου. Ἴσως, κά-

τω ἀπ' τὴν μορφὴ μιᾶς ἀστειότητος, νὰ ἐξέφραζε τὴν ἀνησυχία ποὺ τὸν εἶχε κυριεύσει μπροστὰ στὴν κοσμικὴν ἀσέβεια, τὸν λαὸ ποὺ ἦταν δυσαρεστημένος, τοὺς Ἰησοῦτες ποὺ εἶχε περιοριστῆ ἢ δράσις τους, καὶ τοὺς παραλυμένους ἀββάδες τοῦ τέλους τοῦ 11' αἰῶνα. Παρ' ὅλα αὐτά, τὸ νὰ ἀπορρίψῃ κανεὶς δεκαεπτὰ αἰῶνες χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἀντικαθιστώντας τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν «Ἐγκυκλοπαιδεία» καὶ τὸ Εὐαγγέλιο μὲ τὸ «Φιλοσοφικὸ λεξικό», ἦταν ἓνα ἐγχείρημα ἀρετὰ παρατόλμο. Ἴσως, μὲ κάποιον τρόπο ἀρνητικὸ, νὰ εἶχε ἀναγνωρίσει ὁ Βολταῖρος τὸ μεγάλο ἐπιχείρημα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ προβάλλῃ ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια ὁ Chateaubriand στὸ «Πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ»: Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ ἔδωξε ἀπ' τὸν κόσμο τὴν ἰδέα τῆς σκλαβιάς καὶ διαπότισε τὰ ἤθη μὲ ἀγάπη καὶ πραότητα. Ὅταν ὁ Θεὸς ἀποσύρεται, ἡ σκλαβιά ξαναγεννιέται.

«Ἀνσυχία τοῦ ἀνθρώπου δίχως Θεό», γράφει ὁ Πασκάλ. Ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, οἱ πιὸ σίγουροι ἀπ' τοὺς ἀθέους, οἱ φανατικώτεροι «προοδευτικοί», μποροῦν νὰ φαντασθοῦν μὲ μεγάλη προσέγγισι ἀκριβείας τί θὰ ἦταν ἓνας κόσμος ποὺ θὰ εἶχε παύσει νὰ πιστεύῃ ὅτι «τὸ ὠρολόγιον προϋποθέτει τὸν ὠρολογιοποῖον». Τὴν πιὸ συναρπαστικὴ εἰκόνα πάνω στὸ θέμα αὐτὸ μᾶς τὴν ἔδωσε ὁ George Orwell στὸ μυθιστόρημά του «1984». Πρόκειται βέβαια, γιὰ ἓνα ἔργο ποὺ ἀναφέρεται στὸ μέλλον—πού, ὠστόσο, δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπ' τὴν ἐποχὴ μας—καὶ σὰν τέτοιο ποὺ εἶναι προεξοφλεῖ μὲ κάποιον τρόπο μιὰ κατάστασι, γιὰ τὴν ὁ-

ποία υποθέσεις μόνο θα μπορούσαν να διατυπωθούν. Περιγράφει μια κατάσταση έλκυστική συνάμα και τρομακτική, όπου βλέπει κανείς τη γη μοιρασμένη σε τρία μεγάλα ολοκληρωτικά κράτη που κυβερνώνται από σοσιαλιστές δικτάτορες, που βοηθούνται από σκληρούς αξιωματούχους που βασιλεύουν επάνω σε λαούς από ειλωτες. Έννοείται ότι θρησκεία δεν υπάρχει. Ο Θεός έχει αντικατασταθῆ από τὸ Κράτος, ἢ, ἀκριβέστερα, ἀπ' τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Κράτους, πὸν τὰ βλέπει ὅλα, τὰ ξέρει ὅλα, εἶναι παντοδύναμος· προλέγει τὸ μέλλον καὶ ἔχει ἀκόμα τὴ δύναμι νὰ μεταβάλλῃ τὸ παρελθόν, ἀφοῦ θὰ ἔχουν ἰδρῶθῃ εἰδικὰ γραφεῖα γιὰ νὰ φτιάχνουν ψεύτικες παλιές ἐφημερίδες καὶ νὰ τροποποιῶν τὰ βιβλία τῆς Ἱστορίας σύμφωνα μὲ τις ἀνάγκες τῆς προπαγάνδας.

«Δυστυχία τῶν πολιτισμῶν δίχως Θεόν», θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανείς, κατ' ἀπομίμησι τοῦ Πασκάλ. Οἱ πολιτισμοὶ τῆς γῆς δείχνουν σὰν νὰ στερήθηκαν τὸ φῶς καὶ τὴν ἐλπίδα, σὰν νὰ περιορίστηκαν στὶς τρεῖς σωματικὲς τους διαστάσεις. Ἡ τρίτη διάσταση, ἡ θεϊκὴ, ἀσύλληπτη καὶ ὅμως πραγματικὴ, ἢ ἀλήθεια αὐτὴ πὸν μόνο μὲ τὴν καρδιά ἀποκτᾶται ἢ αἰσθησίς της, εἶναι ἀπαραίτητη, στὴν εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι αὐτὴ πὸν τὸν παρηγορεῖ γιὰ ὅλα, καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα γιὰ τὸν ἴδιο τὸν θάνατο. Δίχως τις δάσεις τῆς ἀγάπης, τῆς συμπόνιας καὶ τῆς προσευχῆς ὁ κόσμος θὰ ἦταν μιὰ ἄγρονη ἔρημος, σπαρμένη μὲ σκελετοὺς, μὲ συμμορίες ἀπὸ ληστὲς νὰ πλανῶνται ἐπάνω της. Κάθε φορὰ πὸν πεθαίνει μιὰ θεότης, τὴν ἀντικαθιστᾷ ἓνας ἀνθρώπος. Σ' αὐτὸ ἐπάνω, ἐγνωρίσαμε τὰ τελευταῖα χρόνια ἓνα ἀπ' τὰ φοβερότερα παραδείγματα: μόνο τὸ ὄνομα «θεότης» πὸν δὲν ἀκούσαμε νὰ προφέρεται. Ὁ σύγχρονος κόσμος εἶναι, σ' αὐτὸ, ὑποκριτικώτερος ἀπ' τὸν ἀρχαῖο κ' ἀπ' τὴν ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, «τὸ κράμα» αὐτὸ «βορβόρου καὶ αἵματος», ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Montherlant, πὸν ἐθεοποιούσαν ζωντανούς τοὺς καίσαρες, δίχως καμμιά ντροπὴ, σὲ ἐπιμελῶς καθωρισμένες τελετές.

Ὅταν διάβασα στὴν ἐφημερίδα, τὸ 1957, τὴν περιγραφή τοῦ σεισμοῦ τοῦ Μεξικῶ,

ἐδοκίμασα ταυτόχρονα δύο ἀντίθετα αἰσθήματα. Ἐνωσα, βέβαια, φρίκη, ὅπως ἦταν φυσικό, γιὰ τὰ τόσα θύματα τῆς συμφορᾶς αὐτῆς· ἀλλὰ, ἐπὶ τέλους, σέφθηκα, νὰ μιὰ καταστροφὴ πὸν δὲν ἐπροκάλεσαν οἱ ἄνθρωποι. Ἀπ' τὸ 1940, τόσο πολὺ ἐσυνήθισαμε στοὺς πολέμους, στὶς γενοκτονίες, στὶς μαζικὲς ἐξοντώσεις ἀνθρώπων, στὴ βόμβα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ὑδρογόνου, πὸν κοντεύομε πιά νὰ ξεχάσωμε τὴ φύσι. Ἡ καταστροφὴ, τέλος, αὐτὴ, ξαναγυρνώντας στὴ μνήμη μας, μᾶς ἔστειλε ἓνα ἀπ' τὰ πιὸ παλιὰ καὶ τὰ πιὸ φοβερά της μηνύματα.

Ὅσο τρομακτικὸς κ' ἂν ἦταν ὁ σεισμὸς τοῦ Μεξικῶ, εἶναι μιὰ καταστροφὴ πολὺ μικρότερη ἀπ' τὸν βομβαρδισμὸ τοῦ Ρότερνταμ ἀπ' τοὺς Γερμανούς, τὸν βομβαρδισμὸ τοῦ Βερολίνου ἀπ' τοὺς Ρώσους καὶ τὴν ἐκμηδένισι τῆς Χιροσίμας ἀπὸ τὴν ατομικὴ βόμβα. Ἡ φύσις, βέβαια, δίνει πάντα τὸ παρὸν μὲ τις ἀρχέγονες, μυθικὲς δυνάμεις της· ὁ ἀνθρώπος, ὅμως, τοῦ 20οῦ αἰῶνα τὴν ἔχει πιά ξεπεράσει. Τὴν ἔχει καταστήσει σχεδὸν ἀκίνδυνη, καὶ κατάντησε σὲ τέλος νὰ ὑποκατασταθῇ ὁ ἴδιος στὴ θέση της. Σήμερα, πιά, τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως εἶναι σὰν νὰ μὴν ὑπάρχουν: τὸ νερό, ἡ φωτιά, ἡ γῆ, ὁ ἀέρας ἔχουν δεσμευθῆ ἀπ' τὸν ἀνθρώπο λές κ' ἦταν γυμνασμένες ἀρκοῦδες.

Θὰ παραστοῦμε, σὲ λίγο, σ' ἓνα πολὺ παρᾶξενο θέαμα: ὁ ἀνθρώπος θὰ ἔχῃ ἀντικαταστήσει ὀλοκληρωτικὰ τὴν φύσι, ἢ, ἀκριβέστερα, θὰ τὴν ἔχῃ ὀλότελα ὑποτάξει. Θὰ χρειασθῆ, τότε, νὰ λάβῃ ὠρισμένες ἀποφάσεις, νὰ κατανεῖμῃ, δηλαδή, μὲ τὸν τρόπο πὸν ἀρμόζει, τὴν ζωὴ καὶ τὸ θάνατο. Τὸ πράγμα αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλο· πόσα ζητήματα συνειδήσεως θὰ ἀνακύψουν τότε! Σ' ἄλλες εποχές, τὰ πράγματα ἦταν πολὺ ἀπλά. Οἱ ἐπιδημίες ἀποδεκάτιζαν τὴν Εὐρώπη, οἱ λιμοὶ ἐμάστιζαν τὴν Ἀσία, οἱ ξηρασίες ἐρήμωναν τὴν Ἀφρικὴ. Δὲν πέθαιναν οἱ ἄνθρωποι παρὰ μὲ τὴν θέλησι τοῦ οὐρανοῦ. Ἐνας μονάχα δρόμος ὑπῆρχε γιὰ τὸν ἀνθρώπο: νὰ βοηθῆ τὸν ὁμοῖό του, τὸν ἀδελφὸ του στὴν ἀτυχία ἢ τὴ φτώχεια, νὰ τὸν περιποιηθῆ καὶ νὰ κἀνῃ τὸ τέλος του πὸν ὑποφερότῳ. Τὸ κάθε τι, σήμερα, γίνεται σὰν νὰ προσπαθοῦσε ὁ ἀνθρώπος νὰ ἀπο-

σπάση τὴ μοῖρα του ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι θὰ μπορούσε ἴσως νὰ ἐξηγηθῆ γιὰ ποῖον λόγο ἡ Ἐκκλησία ἀντιστάθηκε τόσο πολὺν καιρὸ στὴν ἐπιστήμη καὶ γιατί τὴν ἐπολέμησε τόσο σκληρά. Ὁ «σκοταδισμός», πού εἶχε καταδικάσει ὁ Γαλιλαῖος, θὰ μπορούσε νὰ φανῆ σὰν ἓνα μέτρο φρονήσεως μὲ μακρὰ προθεσμία λήξεως. Οἱ καταστροφές τοῦ παλιοῦ καιροῦ δὲν ὠφείλονταν σὲ σφάλμα κανενὸς καὶ καμμιὰ ψυχὴ δὲν ἔβαζαν σὲ κίνδυνο. Ἐνῶ σήμερα τίς βαραίνει ἡ ἀμαρτία ὅτι εἶναι ἠθελημένες. Ὁ πόλεμος ἀντικατέστησε τὴν πανώλη. Φαντάζομαι ὅτι οἱ πρόγονοί μας, ἔπειτα ἀπ' τίς μάλιστα αὐτὲς πού ἐνέσκηπταν κάθε τόσο ἐπάνω τους, θὰ σηκώνονταν μ' ἓνα αἰσθημα ἀθωότητος καὶ θὰ ξανάρχιζαν νὰ ζοῦν μέσ' στὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Ἐνῶ ἀπ' τὸν τελευταῖο πόλεμο, ὁ κόσμος βγῆκε ντροπιασμένος καὶ περισσότερο φοβισμένος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ.

Τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὁ περίφημος σεισμός τῆς Λισσαβῶνος, ἔδωσε ἀφορμὴ σὲ μιὰ μεγάλη φιλοσοφικὴ διαμάχη. Ὁ Βολταῖρος, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπ' τὸ γεγονός αὐτό, ἔγραψε ἓνα ποίημα πού δὲν κρατοῦσε καθόλου σεβασμὸ ἀπέναντι στὸν Θεό, πού θεωροῦσε αἴτιο τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ συμβάντος. Σήμερα, πού ὁ ἄνθρωπος ἔχει κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν Θεὸ στὴ γῆ ἐπάνω—καὶ πλησιάζει πιά νὰ τὸ ἐπιτύχῃ—μοῦ φαίνεται πὼς ὁ Βολταῖρος τοῦ 20οῦ αἰῶνα θάπρεπε νὰ φαίνεται φανατικὸς χριστιανός. Ποιὸς θὰ μπορούσε, ἀλήθεια, νὰ κατηγορήσῃ σήμερα τὸν Θεὸ γιὰ τὸν σεισμὸ τοῦ Μεξικοῦ; Ἡ Βαρσοβία, τὸ Κόβεντρν, τὸ κέντρο τοῦ Λονδίνου, τὸ Λένινγκραντ καὶ τὸ Στάλινγκραντ, ἡ Χιροσίμα, τέλος, θὰ φώναζαν: «Δὲν μᾶς κατέστρεψε ὁ Θεός; μᾶς κατέστρεψαν τὰ χειραφετημένα παιδιά Του. Τί εἶναι ἓνας σεισμός μτρὸς σ' ἓναν βομβαρδισμό!... Ἡ βόμβα τῆς Χιροσί-

μα εἶναι πολὺ πιὸ σπουδαία ἀπ' τὴν μικρὴ ὑπόθεσι τῆς Λισσαβῶνος τοῦ 1755».

Κάποια ἀπ' τίς μέρες αὐτές, μοῦ ἤρθε μιὰ ἰδέα πολὺ πρωτότυπη, καθὼς διάβαζα κάπου ὅτι ἔχει αὐξηθῆ ὑπερβολικὰ ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς. Ἀναρωτήθηκα ἂν ὑπάρχουν πάνω στὴ γῆ, τὴν στιγμὴ αὐτή, περισσότεροι ἄνθρωποι ἀπὸ δέντρα. Θὰ ἦταν ἐνδιαφέρον νὰ τὸ ξέραμε αὐτό, γιατί θὰ ἦταν μιὰ ἀπλοϊκὴ καὶ χτυπητὴ ἀναπαράστασις τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἄνθρωπος ξεπέρασε πιά ὀλοκληρωτικὰ τὴν φύσι καὶ ἔχει ἤδη κάνει τὴν πλάστιγγα νὰ γείρη πρὸς τὸ μέρος του. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τίς μέρες, ὅλα τὰ λιοντάρια τοῦ κόσμου θὰμποῦν μέσα σὲ κλουβιά, τὰ κουνούπια δὲν θὰ τσιμποῦν πιά, θὰ βγάλουν τὰ δόντια ὄλων τῶν κροκοδείλων, θὰ ψαρευτοῦν ὄλες οἱ φάλαινες· θὰ πέθάνη κι' ὁ τελευταῖος Ἐρυσθόδεσμος, ὁ πληθυσμὸς τῆς Κίνας θὰ φτάσῃ τὸ δισεκατομμύριο καὶ θὰ ντυθῆ ὄλος στὸ χαλί. Ἄς ἐλπίζουμε ὅτι τὴ μέρα αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία, ἂν θὰ ἐξακολουθῆ ἀκόμα νὰ ὑπάρχῃ σὰν ὄργανισμὸς ἐλεύθερος καὶ ἀνεξάρτητος, θὰ μᾶς ἐξουσιοδοτήσῃ νὰ θέσωμε τέρμα στὴν ζωὴ μας. Ἐνας κόσμος δίχως λιοντάρια, δίχως φάλαινες καὶ δίχως κουνούπια, ἓνας κόσμος στὸν ὁποῖο δὲν θὰ ὑπάρχουν παρὰ ἄνθρωποι καὶ σπῖτια, θάβαι μιὰ κόλαση ἀληθινή. Θυμᾶμαι συχνὰ μὲ νοσταλγία τοὺς λύκους τῶν παραμυθιῶν, μὲ τοὺς ὁποίους μὲ φοβέριζε ἢ γιὰ παραμάννα μου, πού φοβόμουν πάντα πὼς θὰ μ' ἔτρωγαν ζωντανό. Μὲ τὴν ἴδια νοσταλγία ἀναπολῶ τὰ ἡφαίστεια τῆς Ὠβέρνης, σθηστὰ ἐδῶ καὶ τόσους αἰῶνες, πού πάντα εἶχα τὸν φόβο πὼς θ' ἄναβαν ξαφνικά, σὰν ἤμουν ἀκόμα πέντε χρονῶν. Νὰ πῶ πὼς νοσταλγῶ ἀκόμα καὶ τὸν σεισμὸ τῆς Λισσαβῶνος;...

Ἡ γῆ τρέμει, σήμερα, ἀδιάκοπα, ἀλλὰ τρέμει ἀπὸ φόβο...

JEAN DUTOURD

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ(*)

Τὸ νερὸ ποὺ ἔγινε κρασί... ἢ μεταμόρφωση... ἢ συγκίνηση ποὺ παίρνει σάρκα μέσ' στὶς λέξεις... Ἀτυχῶς, πολὺ συχνὰ κάνομε τὸ λάθος νὰ συγχέωμε τὶς σωστές, καλοβαλμένες λέξεις μὲ τὸ ἀτέλειωτο σύννεφο τῶν φθόγγων τῆς καθημερινῆς συναλλαγῆς ποὺ διαλύει καί, ὄχι σπάνια, ἐξευτελίζει τὴν ἀνθρώπινη ὀμιλία. Αὐτὸ συμβαίνει μ' ὄλους ἐκείνους ποὺ δὲν ἔνωσαν ποτὲ τὴν σημασία τοῦ γραπτοῦ λόγου σὰν μιὰ πείρα δολοζώντανης τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος. Κανεὶς δὲν ξέρει τί δυνάμεις κρύβονται σὲ μιὰ καλογραμμῆνη φράσι' σὲ μιὰ τέτοια φράσι, βρίσκεται ὀλόκληρος ὁ ἄνθρωπος. «Τὸ ὕφος εἶναι ὁ ἄνθρωπος», λέει εὐστοχῶτατα ὁ Buffon.

Οἱ λέξεις εἶναι πράξεις ἀληθινές... Καὶ ὅμως, πόσοι ἀπ' τοὺς συγγραφεῖς μπόρεσαν νὰ νιώσουν καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια!...

Στὸν μονόλογο τοῦ «Φάουστ», στὴν ἀρχὴ τοῦ δράματος, βάζει ὁ Γκαίτε στὸ στόμα τοῦ ἥρωά του τὶς παρακάτω φράσεις:

«Ἔχει γραφτῆ: «Ὁ λόγος ἦταν στὴν ἀρχή!»

Ὅμως, ἐγὼ διστάζω... Νὰ προχωρήσω πὺ πολὺ; Ποιὸς θὰ μὲ βοηθήσει;...

Ἄδυνατῶ τόσο πολὺ τὸν λόγο νὰ παϊνέσω λοιπόν, ἀλλῶς θὰ ἔπρεπε ἐγὼ νὰ ἐξηγήσω.

Γιατί, καλὰ ἂν μὲ φώτισε τὸ πνεῦμα, εἶναι γραμμῆνο:

«Ἡ Σ κ έ ψ η ἦταν στὴν ἀρχή».

—Γι' αὐτὸ, καλὰ μελέτησε ἐτούτῃ τῇ γραμμῇ, νὰ μὴν πετᾶ ἢ πέννα σου, τόσο πολὺ νὰ τρέχη...

(*) Παρουσιάζομε σήμερα τὴν συνέχεια καὶ τὸ τέλος τῆς τελευταίας ὀμιλίας τοῦ Γάλλου κριτικοῦ Charles Du Bos, μὲ τὸν τίτλο: «Ἡ Φιλολογία καὶ ὁ Λόγος», ποὺ ἀπαντᾷ στὸ ἐρώτημα: «Τί εἶναι Φιλολογία».

Ἡ Σ κ έ ψ η νᾶναι ἀραγε ὅπου τὰ πάντα πλάθει;

Νὰ γράψω, λέω, θᾶπρετε: «Ἡ Δ ύ ν α μ η ἦταν στὴν ἀρχή».

Ὅμως, τὴν ἴδια τὴ στιγμή τὰ λόγια αὐτὰ ποὺ γράφω, σὰν κάτι μὲ εἰδοποιεῖ αὐτοῦ νὰ μὴ σταθῶ.

Βοήθειά μου ἔρχεται τὸ Πνεῦμα, καὶ τὴ λύσι

ἐξαφνικὰ τὴ βρίσκω.

Σίγουρα τώρα γράφω: «Ἡ Δ ρ ά σ η ἦταν στὴν ἀρχή».

Σ' αὐτὸν τὸν μονόλογο, ποὺ προσαρμόζεται θαυμάσια στὸν δραματικὸ παλμὸ τῆς ἀγωνίας τοῦ Φάουστ, ἐνσαρκώνεται ὁ τύπος τοῦ ἐρευνητῆ, ποὺ, μ' ὄλο ποὺ εἶναι γεμάτος ἀπὸ πνευματικὴ φιλοδοξία, δὲν εἶναι ὅμως ἀπόλυτα εἰλικρινῆς παρὰ στὴν ἐπιδίωξι τοῦ σκοποῦ ποὺ ἔχει τάξει στὸν ἑαυτό του. Γιατί, παρ' ὅλη τὴν συμβουλὴ ποὺ ὁ ἴδιος δίνει στὸν ἑαυτό του, ξεχνιέται καὶ ἀφήνει τὴν πέννα του «νὰ πετᾶ καὶ πολὺ νὰ τρέχη».

Ὁ Bacon, στὸ ἔργο του «Περὶ Ἀληθείας», βάζει σὰν ὑπότιτλο τὴν παρακάτω φράσι: «Τί ἐστὶν ἀλήθεια; ρωτᾷ εἰρωνικὰ ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦ... Καὶ δὲν στάθηκε νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀπάντησι... Ἔτσι κι' ὁ Φάουστ, ἐπειδὴ δὲν στάθηκε νὰ ἐξετάσῃ μὲ προσοχὴ τὸ ζήτημα, δημιουργεῖ μιὰν ἀντίθεσι ἀνάμεσα στὸν «λόγο» καὶ τὴν «πρᾶξι» ποὺ ἀποτελεῖ καθαρὰ προσωπικὸ κατασκευάσμα. Αὐτὸ συμβαίνει κάθε φορὰ ποὺ σπεύδει κανεὶς νὰ βγάλῃ ἀπὸ ἓνα κείμενο συμπεράσματα, χωρὶς, προηγουμένως, νὰ τὸ διαβάσῃ ὡς τὸ τέλος. Ἄν λέῃ ὁ Φάουστ πὺς «τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ παϊνέσῃ τόσο πολὺ τὸν Λόγο», εἶναι γιατί ἀνάμεσα στὸν λόγο καὶ τὴν σκέψι ὑπάρχει στὸ νοῦ του μιὰ ἀντίθεση ποὺ εἶναι οὐσιαστι-

καὶ ἀνύπαρκτη. Δὲν ὑπάρχει, βέβαια, ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία ὅτι οἱ λέξεις στὶς ὁποῖες δὲν πῆρε ἀκόμα σάρκα τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι παρὰ «λόγια, τίποτα ἄλλο ἀπὸ λόγια». Κάθε σκέψη, ἐξ ἄλλου, πού δὲν πῆρε ἀκόμα σάρκα μέσα στὶς λέξεις, εἶναι, ὅπως λέει ὁ Ἀριστοτέλης, μὰ «ἰσχυρὰ δυνατότης», δὲν μπορεῖ ὁμως ποτὲ νὰ εἶναι μίᾱ π ρ ὶ ξ η.

★

Στὴν ἀρχὴ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ὁ Λόγος εἶναι ὁ Υἱός, πού εἶναι τοῦ Πατρὸς ἡ αἰώνια ἔκφραση. Ἡ αἰώνια αὐτὴ ἔκφραση εἶναι μίᾱ Πράξη, ἡ Πράξη μὲ τὴν ὁποία «τὰ πάντα ἐγένετο», καὶ πού χωρὶς Αὐτὴν δὲν ἔγινε «οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε». Στὴν Πράξη μέσα Αὐτὴν, πού εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος, «ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων». Ἡ θεϊκὴ αὐτὴ προέλευση εἶναι αἰώνια, καὶ δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ ἔχη τὴν παραμικρὴ σχέση μὲ τὴν ἐνσάρκωσι ἀν ὁ Θεὸς δὲν ἦταν Ἀγάπη. Ἀκριβῶς, ὁμως, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι Ἀγάπη, σὲ κάποια στιγμή τοῦ χρόνου, μέσα «στὴν πληρότητα» τοῦ χρόνου, ἔλαβε χώραν ἡ Σάρκωσις. «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν... καὶ ἐθεσάμεθα τὴν δόξαν Αὐτοῦ—δόξαν ὡς Υἱὸς μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς—πλήρη χάριτος καὶ ἀληθείας».

Στὸ ἱερὸ μυστήριον, ὁ Λόγος βρίσκεται στὴν ἀρχή, καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτὴ βρίσκεται στὴν αἰωνιότητα. Γι' αὐτό, ἡ ἀνθρώπινη σάρκωσις τοποθετεῖται στὸν χρόνο σ' ἓνα πλάνο τελείως διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἐνσάρκωσι, πού χωρὶς τὴν Ἀγάπη θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ λάβῃ χώραν. Στὸ ἀνθρώπινο μυστήριον, αὐτὸ πού βρισκόμασταν στὴν ἀρχὴ εἶναι ἡ ζωντανὴ ψυχὴ πού, ὅπως διαπιστώσαμε προηγουμένως, ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς Φιλολογίας. Ἡ ζωντανὴ ψυχὴ εἶναι ἓνα πρᾶγμα μὲ τὴν δημιουργικὴ συγκίνησι πού καθὼς ντύνεται στὴν μορφὴ «παίρνει σάρκα» μέσα εἰς τὶς λέξεις.

Ἡ συγκίνησις εἶναι ἡ ζωντανὴ ψυχὴ, οἱ λέξεις, τὸ ζωντανὸ τῆς σῶμα· καὶ εἶναι, τὰ δύο αὐτά, τόσο πολὺ ἀδιάσπαστα ἐνωμένα καὶ ἀλληλένδετα, πού ἡ ἐνωσὴ τους ἀποτελεῖ μίᾱ πραγματικὴ «ἀνθρώπινη σύνθεσι», μὲ τὴν ἔννοια πού ἔδινε στὴν ἀν-

θρώπινη προσωπικότητα ὁ Ἄγ. Θωμᾶς τοῦ Ἀκουίνου. «Νὰ γράφετε», συμβουλεύει κάπου ὁ Ἄγ. Αὐγουστίνος, «σὲ τρόπο πού, νιώθοντας οἱ ἴδιοι σὰν πατέρες, νὰ αἰσθάνεσθε ὅτι ζωογονεῖσθε ἀπ' τὸ παιδί πού γεννήσατε». Καὶ εἶναι πρᾶγμα ἀλήθεια πὼς μ' αὐτὴν τὴν ἔννοια ἡ πράξις τοῦ γραψίματος εἶναι ἓνα εἶδος πατρότητος (ἐτυμολ. πατήρ=τ ρ ο φ ε ύ ς), μ' ὅλην τὴν δυνατὴ ἐτυμολογικὴ σημασίαν τῆς λέξεως. Στὸν κόσμον τὸν ὑπερβατικὸ τῆς πίστεως δὲν ὑπάρχει παρὰ ἓνας μόνον Υἱός, πού εἶναι τοῦ Πατρὸς ἡ αἰώνια ἔκφρασις τὰ ἔργα, ὁμως, τοῦ γραπτοῦ μας λόγου, σὰν παιδιὰ μας πού εἶναι, εἶναι κα' αὐτὰ τοῦ πατέρα τους ἡ ἔκφρασις καὶ ἀν ἡ πράξις τῆς ἐκφράσεως εἶναι ὀλοκληρωμένη, εἶναι τοῦ πατέρα τους ἐκφράσεις αἰώνιες. Καὶ ὅπως κάθε ἔκφρασις εἶναι ἓνα πρᾶγμα μὲ τὴν λέξι πού ἀντιστοιχεῖ σ' αὐτὴν—πού εἶναι, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μίᾱ π ρ ὶ ξ η ἀληθινή—ἡ ταυτότης αὐτὴ λέξεως καὶ πράξεως χαρίζεται στὸ ἔργο τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀ χ ρ ὶ ο υ.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀνθρώπινο μυστήριον, σὲ ἀντιστοιχίαν μὲ τὸ ἄλλο, τὸ ἱερὸ αὐτὴ εἶναι ἡ σχέση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν Φιλολογίαν καὶ στὸ θεῖο τῆς Ἐνσάρκωσεως μυστήριον. Ἡ Φιλολογία, λοιπόν, δὲν εἶναι παρὰ μίᾱ ἐνσάρκωσις καὶ οἱ διάφοροι ὀρισμοὶ πού τῆς δώσαμε ὡς τώρα, στὸν τελευταῖον αὐτὸν συγκλίνουν ὅλοι καὶ κορυφώνονται. Καὶ ὅσο μὲν ἀφορᾷ τὴν σχέσιν πού ὑφίσταται ἀνάμεσα στὴν φιλολογία καὶ τὸ μυστήριον τῆς Ἐνσάρκωσεως, ἐδώσαμε ἤδη τὴν ἀπάντησι. Ὅσον ἀφορᾷ, ὁμως, τὴν σχέσιν τῆς πρὸς τὸν ἴδιον τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ εἶναι κάτι πού μᾶς φέρνει νὰ εἰσδύσωμε σὲ κάποια ἄλλη, διαφορετικὴ περιουχίαν...

Οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες εἶχαν πάντα, λίγο ὡς πολὺ, συνείδησι τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ φιλολογία, ὅπως καὶ ἡ τέχνη, εἶναι μίᾱ ἐνσάρκωσις. Πόσοι ὁμως, ἄραγε, ἀπ' αὐτοὺς νὰ ἔνωσαν τὴν σχέσιν πού ἔχουν οἱ λέξεις πού χρησιμοποιοῦν κάθε φορὰ—λέξεις πού εἶναι π ρ ὶ ξ ε ι ς ἀληθινές—μὲ τὸν ἴδιον τὸν Υἱὸ καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ!...

Ἐνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ποιητῆς

τῆς ἐποχῆς μας, ὁ Paul Claudel, εἶχε τέτοια συναίσθησι τῆς ἀλήθειας πὺν κρύβεται στὸ μυστήριον αὐτό, ὥστε ἔγραφε κάποτε σ' ἓνα γράμμα του στὸν Jacques Rivière: "Ὅποιος ἀποσύρει τὸν Λόγον, καταστρέφει τὴν ὁμιλία..."(1).

★

Διαβάζοντας τὶς παραπάνω γραμμές, νιώθει κανεὶς ἔντονα μέσα του νὰ κυριαρχοῦν δυὸ ζωηρότατα αἰσθήματα: ὁ θαυμασμός καὶ ἡ κατάπληξις. Τὸ δέος, θὰ μπορούσῃ κανεὶς νὰ προσθέσῃ—πρὸ πάντων στὴν τέταρτη ὁμιλία—ἂν δὲν ὑπῆρχε διάχυτη στὸ θέμα μιὰ ἐντύπωση πρᾶότητος, ἠἴλεγε κανεὶς, φυσικότητος, πὺν ἀποπνέει ὅλη αὐτὴ ἡ εὐγενικὴ καὶ βαθυστόχαστη ἔρευνα. Μὲ δεξιότητες καὶ πειστικότητα ἀληθινοῦ ἱεροφάντη, ὁ ὁμιλητὴς χειραγωγεῖ τὸν ἀκροατὴ πότε ἀπὸ στενά, ἀλλὰ εὐδιάκριτα πάντα μονοπάτια, καὶ πότε ἀπὸ πλατεῖες, καλοστρωμένους λεωφόρους, γιὰ νὰ τὸν ἀνεβάσῃ, ξεκινώντας πάντα ἀπὸ πραγματικὰ δεδομένα, σὲ ὁλοένα ὑψηλότερες σφαιρὲς μᾶς ἱερῆς ἀποκαλύψεως. Ἐρευνητὴς, ὁ ἴδιος, καλόπιστος πάντα καὶ εὐσυνείδητος. Εἶναι τόσο ἀριστοτεχνικός ὁ τρόπος αὐτοῦ τῆς μνήσεως, τόσο ἀπλᾶ καὶ φυσικὰ μᾶς μπάξει στὴν περιοχὴ τῆς υπερβατικῆς πραγματικότητος, πὺν καταντᾷ πολὺ γρήγορα νὰ ἐξοικειωνόμαστε μὲ τὸν κόσμον τοῦ ὑπερφυσικοῦ, καθὼς τὸν βλέπομε νὰ παραμερίζῃ μὲ μιὰν ἀθρότατη χειρονομία τὸν μεσότοιχον πὺν χωρίζει τὸ πραγματικὸ ἀπ' τὸ ὑπερκόσμιον. Μᾶς διδάσκει, ὁ ἱεροφάντης αὐτὸς τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τοῦ ὄραϊον, ὅτι αὐτὸ πὺν ἀποκαλοῦμε μυστήριον δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ μιὰ προέκτασις, μιὰ ὁλοκλήρωσις τῆς αἰσθητῆς πραγματικότητος.

Πολλὲς φορὲς μᾶς συνέβη νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴ σημασία καὶ τὸ ὄλον πὺν παίξει πάντα στὴ ζωὴ τὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖον. Τὸ στοιχεῖον αὐτό, πὺν δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἰδιωμορφία τῆς προσωπικότητος πὺν συνιστοῦν ἡ ἰδιαίτερη ψυχοσύνθεσις, νοοτρο-

πία καὶ ἰκανότητες κάθε ἀτόμου, εἶναι, βέβαια, αἰσθητὴ σὲ κάθε ἐκδήλωσι τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, γίνεται ὅμως αἰσθητὴ στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, μ' ἓναν τρόπο ἀκόμα πὺν ἔντονον, μὲ τὴν ζωηρὴ καὶ μόνιμη ἀπήχησι πὺν βρῖσκει στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων κάθε ἀξιόλογον ἔργον τῆς ἀνθρώπινης δημιουργίας. Εἶναι τέτοια ἡ διαπλαστικὴ δύναμις πὺν ἀσκει ἐπάνω στὸν κόσμον τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος ἡ προσωπικότης τοῦ δημιουργοῦ, πὺν, σὲ κάθε ἔργον τέχνης, μ' ὄλον πὺν τὰ στοιχεῖα του καὶ ἡ ἀρχικὴ του σύλληψις ἀντλοῦνται πάντα ἀπὸ τὴν φύσιν, στὰ χέλια ἐνὸς ἀξίου δημιουργοῦ, τὰ ἀρχικὰ αὐτὰ στοιχεῖα καταντοῦν κυριολεκτικὰ «ἀγνώριστα», καθὼς προβάλλουν ὁλοκληρωμένα σὲ μιὰ πληρότητα ἀλήθειας καὶ ὁμορφιάς, δίχως τίποτα νὰ χάνουν ἀπὸ τὰ ἰδιαιτέρα, πρωταρχικὰ τους γνωρίσματα. Σὲ τρόπο πὺν, κάθε καλὸ καὶ ὁλοκληρωμένο ἔργον νὰ μοιάζῃ σάν νεογέννητον παιδί πὺν τὸ χαίρεται κανεὶς ὅταν τὸ ἀντικρύξῃ φρεσκοπλυμένο, συγγυρισμένο καὶ μωσχομύριστο, δίχως τίποτα ἐπάνω του νὰ θυμίζῃ τὴν ἀνατόρεπτή ἀπ' τὸν τοκετὸν ταλαιπωρία καὶ κακοπάθισι. Ἐδῶ, ἀκριβῶς, φαίνεται νὰ ἔγκειται ἡ ἀνεκτίμητη ἀξία τῆς τέχνης: στὴν ἰκανότητα πὺν ἔχει νὰ βοηθῇ τὴν φύσιν νὰ προβάλλῃ μὲ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπο τὴν ὁμορφία καὶ τὴν ἀλήθεια πὺν κρύβει μέσα της. Εἶναι μιὰ κρυφορία, πὺν ὅταν συντελεῖται ὑπομονετικὰ, ἀπαλὰ καὶ ἀκούραστα, κατορθώνει νὰ διαπλάσῃ τὸ ἀγνόν, ἀλλὰ ἀκατέργαστον ὕλικον πὺν προσφέρει ἡ φύσις, σ' ἓναν φρέσκο, γλυκόχυμον, γεμάτον ὕγεια καρπόν.

Ἡ ἀληθινὰ ἀνεκτίμητη ὑπηρεσία πὺν μᾶς προσφέρει ὁ ὁμιλητὴς σ' ὅλην αὐτὴ τὴν πορεία, στὴν ὁποία μᾶς καλεῖ νὰ τὸν συντροφεύωμε, εἶναι ὅτι μᾶς κάνει νὰ προσέξωμε ἰδιαίτερα τὸν πρωταρχικόν ὄλον πὺν παίξει ἡ προσωπικότης τοῦ δημιουργοῦ στὴν διάπλασι τοῦ ἀδιαιμόρφωτον ὕλικον πὺν μᾶς προσφέρει ἡ φύσις. Μᾶς δείχνει ὅτι ἀπ' αὐτὸν καὶ μόνον ἐξαρτᾶται ἂν θὰ γεννηθῇ ἓνα ἔργον πὺν ν' ἀξίξῃ ἀληθινὰ τὸν θαυμασμόν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν μας, ἢ ἂν θὰ παραχθῇ ἓνα κατασκευάσμα πὺν ὄχι μόνον δὲν θὰ προκαλῇ τὴν ἐλάχι-

(1) Ἐπιστολὴ τοῦ Paul Claudel στὸν Jacques Rivière, 3 Μαρτ. 1907. —Jacques Rivière et Paul Claudel, Correspondance (I, 907, 1914). Plon éditeur.

στη συγκίνησι, ἀλλὰ θὰ γεννᾶ πολλές φορές ἓνα αἰσθημα ἀπογοητεύσεως, γιὰ νὰ μῆνι πούμμε, ἀποστροφῆς.

Δύο καὶ μόνο φράσεις, ἀπλούστατες, θὰ ἦταν ἀρκετὲς γιὰ νὰ διατυπώσουν τὸ νόημα πού ἐκφράζουν τὰ λόγια του. Γιατί εἶναι τόσο ἀπλό αὐτὸ τὸ νόημα, ὅσο καὶ ἐξαιρετικά ὑψηλὸ καὶ ὑπέροχο. Ξεκινώντας ἀπ' τὸ γεγονός—πού, λίγο ὡς πολύ, εἶναι ἀπὸ ὄλους παραδεκτό—ὅτι σὲ κάθε περιπτώσει ἢ προσωπικότης τοῦ δημιουργοῦ ἀποτελεῖ τὸ κύριο καὶ ἀποφασιστικὸ στοιχεῖο σὲ κάθε ἄξιό δημιούργημα, φτάνει στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἔργο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ ἢ ἐκφραση τῆς ψυχῆς τοῦ δημιουργοῦ του. Γιατί ἢ μεταμόρφωση πού συντελεῖται κάθε φορὰ ἐπάνω στὰ στοιχεῖα πού συνιστοῦν τὸ ὑλικὸ τοῦ θέματος, προέρχεται ἀπὸ τὴν διαφοροποιητικὴν ἐνέργεια πού ἀσκεῖ ἐπάνω στὸ ὑλικὸ αὐτὸ τὸ σύνολο τῶν φυσικῶν καὶ ἐπιζιτήτων ιδιοτήτων πού συνθέτουν τὸν ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ κόσμον τοῦ καλλιτέχνη. Δὲν πρέπει, ἐξ ἄλλου, νὰ ξεχνοῦμε τὴν ἐπίδρασι πού ἀσκεῖ τὸ «συμπαθητικόν» στὸν τομέα τῆς τέχνης καὶ τῆς φιλολογίας. Ἀκόμα καὶ στὰ ἔργα πού ὀνομάζουμε «ἐγγεφαλικά», τὸ συναισθηματικὸ στοιχεῖο εἶναι ἐκεῖνο πού δίνει τὸν ἰδιαιτέρο χαρακτήρα τῆς τέχνης, ἄσχετα μὲ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν αἰσθηματικὰ «ουδέτερον» μορφή πού θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν. Εἶναι, λοιπόν, ἢ συγκίνησι, τὸ μεθῦσι αὐτὸ τῆς δημιουργίας—ἓνα μεθῦσι, ὅμως, ὄλο διαύγεια καὶ συγκράτησι—πού μεταλλάθει σὲ ἔργο τέχνης τὸ ὑλικὸ τῆς φύσεως.

Ὅποιος ἔτυχε νὰ ἀσχοληθῆ μὲ ὀποιοδήποτε εἶδος καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ξέρει καλὰ ὅτι ἢ πρώτη ἔμπνευσι, ὀσοδήποτε εὐτυχησμένη καὶ ὄραια, χρειάζεται πάντα νὰ περάσῃ ἀπὸ ἓνα στάδιο ὑπομονετικῆς κατεργασίας, ὅσπου νὰ πάρῃ τελικὰ μιὰ μορφή πού νὰ ἀντιστοιχῆ στὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴν ἀξία πού κρύβεται κάτω ἀπ' τὸν θολὸ καὶ ἀξεκαθάριστον ἀκόμα ὀρίζοντα τῆς ἀρχικῆς συγκινήσεως. Ἐπειδὴ, ἐξ ἄλλου, ἢ δημιουργικὴ ἀτῆ συγκίνησι δὲν εἶναι παρὰ συνάρτησι τῆς ψυχῆς τοῦ δημιουργοῦ, ὅσο καθαρώτερο καὶ πλατύτερο εἶναι τὸ ὀπτικὸ πεδίο τῆς ψυχῆς τοῦ καλ-

λιτέχνη τόσο καὶ ἢ συγκίνησι πού δοκιμάζει εἶναι ἐντονώτερη καὶ ὑγιέστερη καὶ τόσο τελειότερα ἀποκρυσταλλώνεται σὲ ἓνα ἔργο ἀνώτερο. Ἔτσι, ὅσο πιστότερα μπορέσι νὰ ἐκφράσῃ τὴν ψυχὴν του ὁ καλλιτέχνης, τόσο τὸ ἔργο του εἶναι τελειότερο καὶ τόσο πῶ ἐυδιάκριτη ἢ σφραγίδα τῆς ἀθανασίας πού φέρνει ἐπάνω του. Κι' αὐτό, γιατί δὲν παύει ποτὲ νὰ εὐφραίνῃ καὶ νὰ ἀναπαύῃ τὴν ψυχὴν μας, γεμίζοντας τὴν ὑπαρξί μας ὀλόκληρη.

Αὐτὸ πού θέλει πρὸ πάντων νὰ τονίσῃ ὁ ὀμιλητῆς εἶναι ὅτι ὀποιοσδήποτε ἐργάτης τοῦ λόγου ἢ τῆς τέχνης, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀσήμαντο τὸ ταλέντο πού διαθέτει, φτάνει νὰ μπορέσῃ νὰ ἐκφράσῃ μὲ τρόπον ἀντίστοιχο αὐτὸ πού ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐμπνεύσεώς του, γιὰ νὰ βγῆ ἀπ' αὐτὴν τὴν ὀλοκληρωμένη ἐκφρασι ἓνα ἔργο ἀθάνατο· κι' αὐτό, ἄσχετα μὲ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν σχετικῶς μικρὸ ἢ μεγάλον βαθμὸν τελειότητος πού ὑπάρχει σὲ κάθε ἄξιό δημιούργημα. Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος, ἀφήνει σαφῶς νὰ ἐννοηθῆ ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ἔργα—ἢ καὶ ὀλόκληρο τὸ ἔργο—καλλιτεχνῶν καὶ συγγραφέων πού θεωροῦμε κορυφαίους καὶ εἶναι, ἄλλωστε, ἀναμφισβήτητα ἀξιόλογοι, πού ὀταν κανεὶς τὰ ἐξετάσῃ προσεκτικὰ καὶ ἀνεπηρέαστα, διαπιστώνει σ' αὐτὰ κάποια μικρὴ ἢ μεγάλη «ὀργανικὴ ἀδυναμία» πού προξενεῖ κατὰπλήξι. Σ' ἓνα ἔργο πού δείχνει ἐκ πρώτης ὄψεως στερεὸ καὶ ἀκατάλυτο, διακρίνει κανεὶς κάτι σὰν «λύσι συνεχείας», σὰν χάσμα καὶ ἔλλειψι συνοχῆς, ἔπειτα ἀπ' τὴν πρώτην ἐντύπωσι τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἄψοφης στερεότητος. Κάτι τὸ ἀκαθόριστο, πού θὰ μπορούσε ὅμως νὰ χαρίσῃ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἰκανοποίησι.

Εἶδαμε ὅτι, στὸν τομέα πρὸ πάντων τῆς τέχνης, τὸ εὐρημα τοῦ καλλιτέχνη, σὲ ὀποιο ἄποκρυσταλλώνεται τὸ περιεχόμενον τῆς ἐμπνεύσεως, δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ ἐρμηνευθῆ ἀποκλειστικὰ σὰν μιὰ ἀπλή του ἄναλαμπή, γιατί τὸ εὐρημα αὐτὸ εἶναι κάτι πού ξεπηδᾷ μέσα ἀπ' τὸν δημιουργικὸ πυρετὸ τῆς ψυχικῆς συγκινήσεως. Καθὼς ὁ ἐνθουσιασμός πηγαινεὶ ὀλοένα αὐξάνοντας, ἀντανεκλάται στὴν σκέψι καί, ἐρεθίζοντας τὴν φαντασία, τῆς δίνει τὴν ἰκανό-

τητα νὰ γεννᾷ, μ' ἓναν γρήγορο, πυρετώδη ρυθμό, ἓναν δλόκληρο κόσμο ἀπὸ δράματα πού φέρνουν ὄλα ἐπάνω τους, μὲ ἀκαθόριστον ἀκόμα τρόπο καὶ ἀβέβαιο, ὄλα τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς ἀρχικῆς συλλήψεως. Τὰ δράματα αὐτὰ, πού δὲν εἶναι παρὰ ἐφήμερα καὶ ἀκαταστάλαχτα ἀκόμα σχήματα ἑνὸς ἔργου πού δὲν πῆρε ἀκόμα στή σκέψι τοῦ καλλιτέχνη τὴν τελικὴ του διαμόρφωσι, ἀλλάζουν συνεχῶς μορφή, ὥσπου νὰ ἀποκρυσταλλωθοῦν ὀριστικά στὸ σχῆμα πού θὰ ἐνσαρκώνη ὀλοκληρωτικά τὴν ἰδέα τοῦ δημιουργοῦ.

Εἶδαμε, ἐπίσης, ὅτι προορισμὸς τῆς τέχνης εἶναι νὰ ἐκφράξη τὴν φύσι μὲ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο καὶ ἀνακαλύψαμε τὴν μέθοδο πού χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὸν τὸν προορισμό. Ἀντιληφθήκαμε ἀκόμα, πὼς γιὰ νὰ γίνῃ ἓνα καλὸ ἔργο, τὸ ὁποιοδήποτε ταλέντο δὲν εἶναι μόνον τοῦ ἀρκετοῦ, ὅσο κ' ἂν εἶναι δυνατό καὶ πλούσιο. Παράλληλα, καὶ πέρα ἀπ' αὐτό, ἡ ψυχὴ εἶναι ἐκείνη πού κατεργάζεται τὸ ὕλικὸ καὶ τὸ πλάθει σύμφωνα μὲ τὶς δικές της χάρες καὶ ἰκανότητες. Πὼς, λοιπόν, θὰ μπορούσε ἡ ψυχὴ νὰ εἶναι πάντα προετοιμασμένη ἀνάλογα, πὼς θὰ μπορούσε πάντα νάβῃ ἡ καρδιὰ ἀνοιχτὴ καὶ καθαρὸς τοῦ νοῦ ὁ καθρέφτης γιὰ ν' ἀγκαλιάξῃ τὸν πραγματικὸν τὸ δράμα σὲ μιὰ πληρότητα ὁμορφιάς, ἀλήθειας καὶ δυνάμεως;

Ὁ Baudelaire εἶπε κάποτε ὅτι: «τὸ γεγονός ὅτι ὁ 18ος αἰώνας δὲν πίστευε στὸ προσαπορικὸ ἀμάρτημα, καὶ ἡ ὑπερβολικὴ σημασία πού ἀπέδιδε στὸ αἶσθημα τῆς φύσεως, εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα νὰ μὴν μποροῦσῃ ὁ αἰώνας αὐτὸς νὰ ἐπιδείξῃ στὸν τομέα τῆς ποιήσεως ἓνα ἔργο ἀληθινὰ ἀξιόλογο».

Ἄν ρίξῃ κανεὶς μιὰ ματιὰ σ' ἓνα ὁποιοδήποτε ἔργο τοῦ Βολταίρου (ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ τὸν 17' αἰῶνα) δοκιμάζει ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ τὸ εὐχάριστο συναίσθημα πού χαρίζει ἡ συντροφιά ἑνὸς καλλιεργημένου ὁμιλητῆ πού κατακτᾷ ἀμέσως τὸν συνομιλητὴ του μὲ τὸ σπινθηροβόλο πνεῦμα καὶ τὸ λεπτὸ γούστο πού τὸν διακρίνει. Νιώθει κανεὶς τὴν παρουσία τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ θαυμάσιου causeur, πού ἡ λεπτή καὶ ἀβίαστη ὁμιλία του ἀποπνέει ὄλη

τὴ χάρι καὶ τὴν σπιρτάδα τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος. Δύσκολα ὅμως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ βρῆ μὲσ' στὴν τερπνὴ αὐτὴ ὁμιλία τὴν χαρακτηριστικὴ ἐκείνη πνοὴ πού διακρίνει ἓνα ἀληθινὸ ἔργο τέχνης ἀπὸ τὸ λαμπρότερο ἔστον παιχνίδισμα τοῦ ὁσοδήποτε θαυμαστοῦ ταλέντου. Αὐτὸ πού λείπει κυρίως, ἀπ' τὸ ποιητικὸ καὶ δραματικὸ ἔργο τοῦ Βολταίρου, εἶναι τὸ βάθος καὶ ἡ δύναμη. Στὶς τραγωδίαις του, ἡ δραματικὴ συγκίνηση ὀφείλεται περισσότερο στὰ ἔντεχνα εὐρήματα πού παρεμβάλλονται στὴν πλοκὴ τοῦ ἔργου, παρὰ στὴν τραγικότητα τῶν ψυχικῶν συγκρούσεων. Βλέπομε, ἀκόμα μιὰ φορὰ, νὰ διαπρέπῃ σ' αὐτὲς ἡ λαμπρὴ καὶ περιτεχνῆ ρητορεία τοῦ καλλιεργημένου ἀνθρώπου, διαπιστώνομε, ὅμως, μὲ δικαιολογημένη ἀπογοήτευσί, τὴν μάλιστα σπατάλη ἑνὸς ταλέντου ἀξιόλογου σὲ μιὰ προσπάθεια πού μένει οὐσιαστικὰ ἀκαρποφόρητη.

Ἄν ρίξωμε, ἐξ ἄλλου, ἓνα βλέμμα στὸν μακρονὸ μεσαιῶνα καὶ διαβάσωμε καὶ λίγες ἔστω γραμμὲς ἀπ' τὴν πρώτη, τὴν «νηπιακὴ» περιόδο τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας (στὰ ἔργα π. χ. τῶν πρώτων χρονικογράφων), θὰ δοῦμε νὰ προβάλῃ ἡ ἀλήθεια τῆς τέχνης μὲ μιὰ παρθενικότητα καὶ πληρότητα πού δύσκολα θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ συναντήσῃ καὶ στὶς λαμπρότερες περιόδους τῆς ἀκμῆς. Στὰ ἔργα αὐτὰ τῶν μεσαιωνικῶν ἱστοριογράφων—ἂν κανεὶς τὰ ἰδῇ ἀπὸ τὴν σκοτιὰ τῆς τέχνης—μιλεῖ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τοῦ μεσαιῶνα, μ' ἓναν τρόπο ἀπλό καὶ ἀνεπιτήδευτο, καὶ φανερώνει, σ' ἓναν τόνον χαριτωμένης ἀφειλείας, ὄλη τὴν ἀπλοϊκὴ σκέψι καὶ τὸ πηγαῖο αἶσθημα ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατέχεται. Ἄπὸ τὸ ἓνα μέρος, ἡ ψυχὴ πού ἐκφράζει τὸν ἑαυτὸ της μ' ἓναν τρόπο γεμάτο ἀπλότητα καὶ ἀλήθεια, καὶ ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος, τὸ φροντισμένο καὶ εὐχάριστο, μὰ ὄχι πάντα ἀληθινὸ κατασκευάσμα τοῦ ταλέντου ἑνὸς καλλιεργημένου τεχνίτη.

Εἶναι σὲ ὄλους γνωστὸς ὁ σκεπτικισμὸς μὲ τὸν ὁποῖο ἀντίκρουζε τὸ ὑπερφυσικὸ ὁ 17' αἰώνας, ὅπως εἶναι, ἐξ ἄλλου, πασίγνωστη ἡ ἀπλὴ καὶ ἀσάλευτη πίστις τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀνθρώπου σὲ μιὰν ὑπερβατικὴν πραγματικότητα.

Ὁ Αἰσχύλος, πὺν μένει πάντα ἄφθαστος γιὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν δύναμι τῶν τραγικῶν συγκρούσεων, ἦταν ὁ ἴδιος ἓνας τύπος ἠρωτικὸς, μιὰ ὀλοκληρωμένη ἐνσάρκωση ἐνὸς λαμπροῦ, συνειδητοῦ μαχητῆ τῆς ἐλευθερίας. Στὰ ἔργα του, μιλεῖ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ του: ἓνας κόσμος γεμάτος ὁμορφιά, εὐγένεια καὶ δύναμι. Εἶναι γνωστὰ ἀπ' τὴν ἱστορία τὰ μεγάλα χαρίσματα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ζωντανός, πρὸ πάντων, πατριωτισμός πὺν ἄλλοτε λάμπει ἐπάνω στὰ πεδία τῶν μαχῶν, καὶ ἄλλοτε ἐκδηλώνεται σὰν μιὰ ἀκοίμητη φροντίδα γιὰ τὴν ὁμαλὴ πορεία τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν εὐτυχία τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ψυχὴ, γεμάτη εὐγενικὴ ταπεινοφροσύνη, ἀποκαλεῖ τὴν ποιητικὴν ἔμπνευσι «δωρεὰ ἀκάλεστη καὶ ἀπρόσμενη». Εἶναι ἔκδηλη, ἔξ ἄλλου, στὰ ἔργα του, ἡ βαθειὰ καὶ ἀπροσποίητη εὐσέβεια του καὶ ἓνα διάχυτο αἰσθημα ἄνοχης καὶ συγκαταβάσεως πὺν διακρίνεται στὶς ὀδυνηρότερες στιγμὲς τῶν τραγικῶν συγκρούσεων. Σὲ σημεῖο, πὺν βλέπομε συχνὰ νὰ ἐκδηλῶν ἓνα αἰσθημα οἴκτου βαθύτατο πὺν συγγενεὺς στενὰ μὲ τὴν χριστιανικὴ φιλανθρωπία καὶ συμπόνια.

Ὁ Διον. Σολωμός, πὺν ἐκτὸς ἀπ' τὴν πολῦτιμη συμβολὴ του στὴν ἐθνικὴ μας ποίησι ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐξοχώτερους δραματουργοὺς τῆς ἐποχῆς του (ὅπως δεῖχουν ὅσα ἐσώθηκαν, ἔστω καὶ ἀποσπασματικά, ἀπ' τὸ δραματικὸ του ἔργο), μᾶς διαγράφει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὀποῖο θὰ πρέπει, κατὰ τὴ γνώμη του, νὰ ἐργάζεται ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ καρποφορῆ ἀποτελεσματικὰ ἡ δημιουργικὴ του προσπάθεια. «Θὰ πρέπει», λέει, «νὰ ἀφήσῃ ὁ ποιητὴς νὰ πλημμυρῆσῃ σιγά-σιγά τὸ εἶναι του ἀπ' τὴν ἰδέα πὺν τοῦ χάρισε ἡ πρώτη, ἀχνὴ συγκίνησι· ν' ἀφήσῃ τὴν καρδιά του νὰ γεμίσῃ ὀλόκληρη ἀπ' τὸ ὄραμα, γιὰ νὰ νιώσῃ τὸ δόννημα μέχρι τὶς ἔσχατες ἴνες τῆς θνητῆς του ὑπάρξεως. Καὶ νᾶρθῃ ὕστερα ὁ νοῦς, νὰ βάλῃ τάξι καὶ μορφὴ στῆς καρδιάς τὸ ξεχειλίωμα»...

Κάποιος δάσκαλός του, στὴν Ἰταλία ὄταν σποῦδαζε, εἶχε καλὰ διαγνώσει τὴν ποιητικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ νεαροῦ σπουδαστῆ, καί, γεμάτος ἐνθουσιασμό, τοῦ εἶπε

μιὰ μέρα τὰ παρακάτω προφητικὰ λόγια: «Ἐσὺ, νεαρὲ Ἑλληνα, θὰ ξεπεράσῃς τὸν Δάντη μας!».

Εἶναι γνωστὴ ἡ βαθειὰ καὶ οὐσιαστικὴ χριστιανικὴ πίστι τὸσο τοῦ μεγάλου Φλωρεντιανοῦ ὄσο καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητῆ.

Στὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, καὶ ἴσως, ἀκόμα περισσότερο, στὰ λαϊκὰ δίστιχα πὺν αὐτοσχεδιάζουν στοὺς χοροὺς καὶ στὰ πανηγύρια οἱ κάτοικοι τῆς ἑλληνικῆς υπαίθρου, μιλεῖ μ' ἓναν τρόπο αὐθόρμητο ἡ πλούσια σὲ ὑγεία καὶ ὁμορφιά ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ λεπτὸ αἰσθημα καὶ ἡ ζωερὴ φαντασία τοῦ λαοῦ μας μὲ καταπληκτικὴν εὐχέρεια βροῖσει τὶς κατάλληλες λέξεις πὺν ἐνσαρκώνουν κάθε φορὰ τὰ συναισθήματα ἀπὸ τὰ ὀποῖα κατέχεται. Τὸ ἀγνὸ καὶ τρυφερὸ αἰσθημα, τὸ ἄθῶο καὶ τσουχτερὸ πείραγμα, τὸ λεπτὸ καὶ συγκρατημένο παράπονο, τὸ πλούσιο τῆς νιότης καὶ τῆς χαρᾶς ξεχειλίσιμα, ἐκφράζονται μ' ἓναν τρόπο κλασσικὰ ἀνάγλυφο στὰ λιτὰ αὐτὰ καὶ ἀτέριττα στιχοσυργήματα πὺν εἶναι πολλὲς φορὲς πραγματικὰ ἀριστουργήματα. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας πὺν κατορθώνει νὰ ἐκφρασθῇ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο ἡ ψυχὴ ἐνὸς λαοῦ, πὺν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα τῆς γνωρίσιμα διακρίνεται γιὰ τὴν ἀπλὴ καὶ ἀπροσποίητη πίστι τῆς στὴν θρησκεία τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ ἀτομικοῦ «πιστεύω» ἐπάνω στὸν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ στὴν ψυχολογία τοῦ καλλιτέχνη καί, μέσω αὐτῶν, στὰ προϊόντα τῆς τέχνης καὶ τῆς φιλολογίας, εἶναι κάτι πὺν δὲν νομίζομε ὅτι θὰ μπορούσε σοβαρὰ νὰ ἀμφισβητηθῆ. Ἡ ἐπίδραση αὐτὴ εἶναι ἀκόμα πιὸ φανερὴ στὶς περιπτώσεις πὺν ὁ συγγραφέας ἡ καλλιτέχνης χάνει κάποτε τὴν πίστι του σὲ μιὰν ὀρισμένη κοσμοθεωρία πὺν ὄς τώρα ἐπρέσβευε γιὰ νὰ ἀσπασθῇ μιὰν ἄλλη, πολλὲς φορὲς ἐκ διαμέτρου ἀντίθετη.

Ὁ Charles Du Bos, τοῦ ὀποῖου τὶς γνώμες σχετικὰ μὲ τὴν φιλολογία εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναπτύξομε στὰ ἐπτά τελευταῖα μας τεύχη, ἀποτελεῖ ἓνα πολὺ χτυπητὸ παράδειγμα τῆς περιπτώσεως αὐτῆς. Ὁ διανοούμενος αὐτὸς εἶχε περάσει μιὰ σημαντικὴ περίοδο τῆς ζωῆς του ἔξω ἀπὸ κάθε ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν χρι-

στιανική κοσμοθεωρία, γὰρ νὰ μεταβληθῆ ἔξαφνα, στὰ τελευταῖα του δώδεκα χρόνια, σὲ πιστὸ καὶ ἐνσυνείδητο τέκνο τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Συγκρίνοντας, λοιπόν, τὸ ἔργο του τῆς πρὸ τῆς μεταστροφῆς περιόδου μὲ αὐτὸ πὸν ἀκολούθησε τὴν προσέλευσί του στὸν Χριστιανισμό, βλέπει κανεὶς μιὰν αἰσθητὴ διαφορὰ, τόσο στὴν ἔμπνευσι ὅσο καὶ στὴν ἐμφάνισι καὶ γενικὰ τὴν διάρθρωσι τῶν θεμάτων, τὰ ὅποια πραγματεύεται. Δὲν λείπει, βέβαια, ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς πρώτης περιόδου οὔτε ἡ εὐαισθησία, οὔτε ἡ κριτικὴ δξυδέρκεια καὶ εὐσυνειδησία, οὔτε ἡ ἰδιαίτερη ἐκείνη ἰκανότης νὰ γίνεταί ἕνα μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν σκέψι τοῦ συγγραφέα ἢ καλλιτέχνη κάθε φορὰ πὸν καταπιάνεταί μὲ ὁποιαδήποτε κριτικὴ ἐργασία. Λίγο, ὅμως, ἂν προσέξῃ κανεὶς, θὰ ἀντιληφθῆ τί εἶναι αὐτὸ πὸν ξεχωρίζει τὸ ἔργο τῆς περιόδου αὐτῆς ἀπὸ ἐκεῖνο πὸν ἀκολούθησε τὴν μεταστροφή του: ἕνα εἶδος ἀτονίας, κάποια ἀδιόρατη πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀναμία πὸν δεσμεύει τὰ πλούσια πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ χαρίσματα τοῦ συγγραφέα καὶ τὰ ἐμποδίζει νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ νὰ καρποφορήσουν σύμφωνα μὲ τὶς δυνατότητες τοῦ ταλέντου καὶ τῆς πλατειᾶς καλλιτεργείας του. Ἀντίθετα, στὰ τελευταῖα δώδεκα χρόνια, βλέπει κανεὶς μιὰ προσωπικότητα πὸν ἀναπτύσσεται ἁρμονικὰ καὶ σκορπᾷ τὴν ἀκτινοβολία τῆς στὸν γαλήνιο ᾠδὸν μᾶς ολοκληρωμένης πνευματικῆς ὑγείας καὶ ψυχικῆς εὐφορίας. Σὲ μιὰ πλούσια καὶ διαλεκτικὴ καρποφορία, σὴν τὸν φυτὸ πὸν βρῆκε ἐπὶ τέλους τὸν ἥλιο καὶ τὴ δροσιά πὸν τοῦ

ἔλειπαν, γὰρ νὰ ἀποδώσῃ στὸ ἑκατονταπλάσιο τὴν ἐσοδεία πὸν ὑπόσχεταί ἡ ἐκλεκτὴ του ράτσα. Τὰ ἔργα τῆς περιόδου αὐτῆς χαρακτηρίζει μιὰ πλατεία καὶ ἀβίαστη ἀνάπτυξι ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, σὲ ἕνα κλίμα σιγουριάς καὶ ἀνέσεως· μιὰ πληρότης σὲ ὁμορφιά, λεπτότητα, ὑγεία καὶ δύναμι. Εἶναι ἡ ζωὴ, στὴν πῶ ὁμορφῆ, τὴν πῶ θριαμβευτικὴ τῆς ἀνθρσι.

Ὁ ἀνθρωπος καὶ τὸ ἔργο μοιάζουν νὰ βγῆκαν ἀπ' τὴν κολυμβήθρα τῆς ζωῆς, ξαναγεννημένοι καὶ οἱ δυὸ στὴν ἀθανασία, γὰρ τὴν αἰωνιότητα—ὅπως εἶπε χαρακτηριστικὰ ἕνας σχολιαστὴς τοῦ ἔργου του...

Κάτι τὸ ἀνάλογο μὲ τὴν περίπτωσι τοῦ Verlaine. Ὅσο κι' ἂν θαυμάζει κανεὶς, ὅσο κι' ἂν ἀγαπᾷ τὰ πρῶτα προϊόντα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ βιοτουόζου τοῦ στίχου γὰρ τὴν ἀβίαστη χάρι, τὴν φυσικότητα καὶ τὴν ἀβρὴ μουσικότητα πὸν τὰ διακρίνει, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἀπέχουν ἀκόμα ἀπὸ τὴν ὀλοκληρωμένη ἐκφρασι, τὴν μαζάρια ὁμορφιά καὶ στερεότητα τῆς περιόδου τῆς «Sagesse».

«Ἵπομονή... προσπάθεια· ἐργασία καὶ προσερχή...», ἀπαντᾷ, στὸν ἴδιο πάντα τόνο τῆς ἡρεμῆς βεβαιότητος, τὸ χρονικὸ τῆς ἀνθρώπινης δημιουργίας, κάθε φορὰ πὸν σκύβομε ἐπάνω του γὰρ νὰ πληροφορηθοῦμε τὸ μεγάλο τῆς τέχνης μυστικό. Ἔτσι μόνον ἀνθίζει στ' ἀλήθεια ἡ ψυχὴ, κι' ἀπλώνει στὸ φῶς τὰ πέταλά της γὰρ νὰ προσφέρῃ τὸ μάλαμα πὸν κρύβει μέσα της. Ὅποιος ἀμφιβάλλει, θὰ ἠμποροῦσε νὰ δοκιμάσῃ...

ΑΡΧΙΜ. ΠΟΛΕΜΗΣ

ΟΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (*)

Ἡ ὀργάνωσις δὲν εἶναι αὐτοσκοπός. Ὅποιος τὸ πιστεύει αὐτὸ μοιάζει σὰν ἓνα γραμματέα συνδικαλιστικοῦ σωματείου, ὃ ὁποῖος ἐγγράφει νέα μέλη μόνο καὶ μόνο γιὰ ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν καὶ τοὺς οικονομικοὺς πόρους τοῦ σωματείου. Ἡ ὀργάνωσις δὲν χρησιμεύει—ὅπως θέλουν νὰ πιστεύουν μερικοί—γιὰ νὰ διευκολύνῃ ὠρισμένα πρόσωπα ν' ἀνέβουν στὶς ἡγετικὰς θέσεις τῆς ὀργανώσεως.

Μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς ἡ ὀργάνωσις εἶναι ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος τοῦ ἐργατικοῦ ὀργανισμοῦ κι' ἔχει σκοπὸ νὰ διοχετεύῃ πάντα νέα ζωὴ, νέες ιδέες στὰ μέλη καὶ στοὺς ἡγέτες. Ἄν παρουσιασθῇ ἐμπόδιο σ' ὁποιοδήποτε σημεῖο τῆς κυκλοφορίας αὐτῆς, τότε τὰ μέρη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σώματος, τοῦ ζωντανοῦ αὐτοῦ ὀργανισμοῦ πού λέγεται ἐργατικὸν κίνημα θὰ ἐξασθενούσῃ καὶ σὲ ἐξαιρετικὰ δύσκολες περιστάσεις θὰ ἔσβυνε.

Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ φανῇ σὲ κανένα παραξένο τὸ ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στὴν Εὐρώπῃ χρειάστηκε νὰ δοθῇ προσοχὴ στὴν προσαρμογὴ τῆς ὀργανώσεως στὶς πραγματικὰς ἀνάγκας, στὴν ἐξέλιξι τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν, στὴν ἀνάπτυξι καὶ σύνθεσι τοῦ ἴδιου τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καὶ ἰδιαίτερα στὰ συμφέροντα τῶν μελῶν.

Ἱστορικὰ σημεῖα τῆς ὀργανωτικῆς ἐξελίξεως.

Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἐργατικοῦ κινήματος μπορεῖ νὰ διαιρεθῇ σὲ τέσσαρες περιόδους.

Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἱστορίας

(*) Δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸν «Labor», ὄργανον τῆς Διεθνούς Ὁμοσπονδίας Χριστιανικῶν Συνδικαλιστικῶν Ὁργανώσεων.

τοῦ κινήματος—ἀπὸ τὸ 1830 μέχρι τὸ 1850—σχηματίσθησαν ομάδες πού, μὲ τὴν εὐρεῖα ἔννοια τοῦ ὄρου, δὲν ἦταν συνδικαλιστικὰς ὀργανώσεις. Εἰς τὶς ἀρχὰς δὲν εἶχαν οὔτε πρόγραμμα οὔτε καταστατικόν. Οἱ οικονομικοὶ τοὺς πόροι ἦταν πολὺ περιορισμένοι, καὶ δὲν εἶχαν σχεδὸν καμμιά ἐπαφὴν σὲ ἐπίπεδο εἴτε ἐθνικὸν εἴτε περιφερειακὸν εἴτε ἀκόμα καὶ τοπικόν.

Γίνονταν ἀντικείμενον ἀποδοκιμασίας καὶ διωγμῶν. Συχνὰ ἐκεῖνοι πού γίνονταν μέλη ἔχαναν τὴ δουλειάν τους καὶ οἱ ἀρχηγοὶ φυλακίζονταν. Στὴν Ἀγγλίαν, ἐκεῖνοι πού ἐτόλμησαν νὰ γίνουν τὰ πρῶτα μέλη τῶν ὀργανώσεων θεωρήθησαν ἀνεπιθύμητα στοιχεῖα καὶ ἐξωρίσθησαν στὴν Αὐστραλίαν. Καὶ συχνὰ οἱ σύντροφοὶ των τοὺς μεταχειρίζονταν σὰν κακοὺς ἀνθρώπους, σὰν ταραχοποιὰ στοιχεῖα.

Ἐκείνη τὴν περίοδον, περίοδον σκαπανέων, κανένας δὲν σκεφτόταν γιὰ ὀργάνωσιν.

Ἡ τρίτη περίοδος (ἀπὸ τὸ 1880 μέχρι τὸ 1918) ἦταν ἡ περίοδος πού ἀρχισε μιὰ καλύτερα ὀργανωμένη δρᾶσι τῶν ἐργατῶν ἐναντίον τῆς μονίμου οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀθλιότητος. Ἐπαγγελματικὰς καὶ διεπαγγελματικὰς ομάδας δημιουργήθησαν σὲ περιφερειακόν, ἐθνικόν καὶ ἀκόμα διεθνὲς ἐπίπεδον, γιὰτί οἱ ἐργάτες κατάλαβαν πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ ἐκπληρωθοῦν ὠρισμένοι στοιχειώδεις καὶ ἀπαραίτητοι ὄροι γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ λειτουργήσῃ ἀποτελεσματικὰ μιὰ συνδικαλιστικὴ ὀργάνωσις, ὅπως π. χ. ἐπαγγελματικὴ καὶ διεπαγγελματικὴ ἐνότης μεταξὺ τῶν ἐργατῶν· συγκέντρωσις ὅλης τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως· ὀργανωμένη εἰσπραξία τῶν δικαιωμάτων, δημιουργία ταμείου ἀνεργίας, συγκρότησις ἐπιπέδων καὶ συντονισμὸς ὅλων τῶν προσπαθειῶν.

Τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς προ-

όδου και τοῦ ξαναζωντανέματος στις ἐργατικὰς οργανώσεις ἦταν ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνδικαλισμοῦ και ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας. Ἀμέσως μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐργατικὸν κίνημα μπῆκε στὴν τετάρτην του φάσιν.

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ ὀργανωμένη ἐργατικὴ τάξις ἀναπτύχθηκε γρηγορὰ. Ἀπέκτησε ὀλοένα και μεγαλύτερη σπουδαιότητα στὴν κοινωνικὴ και οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας. Τὴν ἐξέλιξις αὐτὴ διέκοψε ὁ δευτερός παγκόσμιος πόλεμος. Ἐν τούτοις ξανάρχισε μὲ νέα δύναμι μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Στὴν περίοδον αὐτὴν ἡ τελειότης τῆς ἐργατικῆς ὀργανώσεως ἔφθασε σὲ μέγαλον βαθμὸν. Αὐτὸ ἦταν ἓνα πλεονέκτημα μεγάλης ἀξίας γιὰ τὸ ἐργατικὸν κίνημα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἐδημιούργησε σοβαροὺς κινδύνους και δυσκολίας ἐν σχέσει μὲ τὴν περίοδον ὅπου οἱ πρόγονοί μας μὲ πρωτοπορία και θαυμαστὸ θάρρος ἔβαλαν τὰ θεμέλια ἑνὸς κινήματος ποῦ, στὴν ἀρχὴν του, δὲν εἶχε καθωρισμένους ὀργανωτικὰς γραμμὰς μὰ οἱ ἠγέτες και τὰ μέλη του κατεβύθησαν ἀπὸ ἓνα πραγματικὸν συνδικαλιστικὸν πνεῦμα. Οἱ θυσίαι τὸν σκαπανέων αὐτῶν μᾶς ἐπιβάλλουν τὸ καθῆκον νὰ εἴμαστε ἀγρυπνοί, ὥστε τὸ ἐργατικὸν κίνημα στὶς χώρας μας νὰ μὴ κινδυνέψῃ ν' ἀπολιθωθῇ ἐσωτερικὰ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ὀργάνωσιν και γραφειοκρατίαν ποῦ θὰ μπορούσε ν' ἀναπτυχθῇ εἰς βάρους τῆς οὐσίας και τοῦ πνεύματος.

Ἡ ὀργανωτικὴ ἐξέλιξις και ἡ ἀνάπτυξις μιᾶς ὀργανωμένης ἐργατικῆς τάξεως δὲν ἔγινε χωρὶς δυσκολίας. Ἐπρεπε νὰ ὑπερνικηθοῦν πολλὰ προκαταλήψεις, νὰ καταργηθοῦν παραδόσεις, νὰ παραμερισθοῦν κάθε εἶδους ἐμπόδια. Ἐκεῖνον ποῦ πραγματικὰ ἐνδιαφέρει τὸν ἐργάτην εἶναι ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος και μπροστὰ σ' αὐτὸν κάθε τι ἄλλο πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ποιοὶ εἶναι οἱ παράγοντες ποῦ πρέπει νὰ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν γιὰ τὴν ἐξέλιξις και τίς νέες μορφὰς τῆς ὀργανώσεως; Νομίζομε πὼς μετὰξὺ τῶν παραγόντων αὐτῶν πρέπει νὰ ἀναφέρωμε και τοὺς ἐξῆς:

— διατήρησις και τόνωσις τῶν ἐπαφῶν μετὰξὺ αὐτῶν ποῦ στηρίζουν τὴν κίνησιν, δηλαδὴ τῶν μελῶν.

— κατάρτισις προγράμματος αἰτημάτων

— διατήρησις και τόνωσις τῆς δημοκρατικῆς ἐργατικῆς πειθαρχίας

— προσαρμογὴ τῆς ὀργανώσεως στὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν και τὴν ὀργάνωσιν τῆς κρατικῆς διοικήσεως δηλ. τὰ ὑπουργεῖα

— ἄμυνα ἔναντι τῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργοδοτῶν

— τόνωσις τῶν ὑπηρεσιῶν ποῦ προφέρονται ἀπὸ τὴν κίνησιν

— οἰκονομικὴ ἐνότης

— διαφοριστικὴ δρᾶσις

— ἔντασις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ και μορφωτικοῦ ἔργου.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπογραμμισθῇ, πὼς ἡ δημοκρατικὴ πειθαρχία τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς δράσεως τοῦ συνδικαλισμοῦ. Γι' αὐτὸ ὅλα τὰ μέλη, και ἰδίως ἐκεῖνα ποῦ ἔχουν τὸν ἐνεργὸν ρόλον, πρέπει νὰ γνωρίζουν καλά και μὲ ἀκρίβειαν τὸ σύστημα και τὴν ἱεραρχίαν τῆς ὀργανώσεως και τὴν σημασίαν τῶν ἀποφάσεων ποῦ παίρνονται γιὰ τὴν δρᾶσιν και τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ἐνότητα. Πρέπει νὰ εἶναι καλά γνωστὰς οἱ ὑποχρεώσεις ποῦ καθένας ἔχει στὰ διάφορα ἐπίπεδα τῆς ἱεραρχίας και κάθε στέλεχος νὰ κατέχῃ τὴν κατάλληλην γι' αὐτὸν θέσιν. Π. χ. μιὰ ἀπεργία εἶναι φανερό—και γνωστὸ ἀπὸ τὴν πείρα—ὅσο δικαιολογημένη και καλὰ ὀργανωμένη και ἂν εἶναι, μπορεί στὸ σύνολόν της ν' ἀποτύχῃ, ἂν ὀρισμένοι ὑπεύθυνοι στὰ τοπικὰ τμήματα, ποῦ δὲν πληροφορήθησαν καλά ἢ δὲν κατέχουν τὸν τρόπον λειτουργίας τῆς ὀργανώσεως, δὲν ἀκολούθησαν τίς ἐντολὰς ποῦ ἔδωσε ἡ ἡγεσία. Κι' ἐδῶ ἡ ἐργατικὴ ἐκπαίδευσις και ἡ μόρφωσις παίζουν σπουδαῖον ρόλον.

Ἐπαφὴ μὲ τὴν κρατικὴν διοίκησιν και τίς ὀργανώσεις τῶν ἐργοδοτῶν.

Ἔργον τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος εἶναι νὰ ἔρχεται σὲ διαπραγματεύσεις και νὰ διεξάγῃ συζητήσεις και νὰ βρίσκειται σὲ ἐπαφὴ μὲ τίς κρατικὰς ὑπηρεσίας ποῦ ἔχουν κ' αὐτὲς τὴν ὀργάνωσίν τους. Βέβαια τὸ ἐργατικὸν κίνημα συχνὰ θὰ βρεθῇ στὴν

ανάγκη είτε να συνεργασθῆ με τις οργανώσεις τῶν ἐργοδοτῶν, είτε να πολεμήσῃ ἐναντίον των, κι' οἱ οργανώσεις αὐτές, στίς περισσότερες χῶρες, ἔχουν μιὰ ἄρτια και τελειοποιημένη μορφή. Ἔτσι ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργατικῆς τάξεως βρίσκειται διαρκῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι τῆς ἐπεκτάσεως τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν στὸ κοινωνικὸ και οἰκονομικὸ πεδίο και τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργοδοτῶν. Εἶναι, λοιπόν, φανερὸ πὼς τὸ ἐργατικὸ κίνημα πρέπει πάντα νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατῶν ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ἀποτελεσματικά. Βέβαια ἡ κίνησις δὲν πρέπει νὰ δώσῃ ὑπερβολικὴ προσοχὴ στὸ ζήτημα τῆς ὀργανώσεως. Πιστεύω πὼς μιὰ ὀργάνωσις πὸν ἔχει 120 διάφορες ἐπιτροπές, εἶναι κάτι τὸ ὑπερβολικόν. Γιατί στὸ κάτω-κάτω ἡ συμμετοχὴ σὲ ἐπιτροπές δὲν εἶναι ἡ μόνη δουλειὰ πὸν ἔχουν νὰ κάνουν τὰ στελέχη μιᾶς ὀργανώσεως.

Ἐποτελεσματικότης τῶν ὑπηρεσιῶν πὸν προσφέρονται στὰ μέλη.

Τὸ ἐργατικὸ κίνημα ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ προσφέρῃ τὶς ὑπηρεσίες του στὰ μέλη σὲ διάφορα εἰδικὰ πεδία. Οἱ ὑπηρεσίες αὐτές μεταξὺ ἄλλων εἶναι καί: νομικὴ βοήθεια, ἐπαγγελματικὴ καθοδήγησις και ἐκπαίδευσις, κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, οἰκονομικὲς ὑπηρεσίες, ἀσφάλις, συνταρισμοί, στέγαις, σωματεία, ἀντιμετώπισις τῆς ἀνεργίας, ἐκπολιτιστικὲς ὑπηρεσίες, μετανάστευσις κλπ.

Οἱ ἐργάτες βασίζονται σὲ μιὰ γρήγορη και ἀποτελεσματικὴ συμπαράστασι και μ' αὐτὴ τὴ βάσι ἐκτιμοῦν τὴν ἀξία τῆς ὀργανώσεως. Ἰδιαιτέρου πρέπει νὰ προσεχθῆ ἡ ἀνάγκη νὰ παρέχονται οἱ ὑπηρεσίες αὐτές διὰ μέσου μιᾶς στενῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς με τὰ μέλη μέσα στὴν ὀργάνωσι και με τρόπο πὸν νὰ τὶς κάμνῃ νὰ διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἐπίσημες ὑπηρεσίες πὸν οἱ ἐργάτες ἀπεχθάνονται γιὰ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς βραδύτητος και γραφειοκρατίας μέσα στὴν ὁποία παρέχονται.

Ἐξ ἄλλου οἱ βοηθητικὲς ὑπηρεσίες δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζουν τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀργανώσεως, ὅταν μάλιστα οἱ

ὑπηρεσίες αὐτές ἀποτελοῦν μεγάλη οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνσι, ὥστε νὰ ἐμποδίζουν και αὐτὴν ἀκόμα τὴν συνδικαλιστικὴν δρᾶσι. Στὴν Εὐρώπη σήμερα τονίζεται διαρκῶς και περισσότερο ὅτι ἡ ἐργατικὴ ὀργάνωσις δὲν εἶναι ἀσφαλιστικὴ εἰταιρεία πὸν χορηγεῖ μικρὲς συντάξεις, ἢ μικρὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας ἢ ἐπιδόματα τοκετοῦ, θανάτου ἢ γάμου. Καθὼς ἀνεβαίνει τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο και οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις καλύτερεύουν, ὅλοι οἱ ἐργάτες συμφωνοῦν πὼς αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ὑπηρεσίες πρέπει νὰ ὑποχωροῦν. Ὅμως πρέπει κανεὶς νὰ σκεφθῆ πὼς οἱ βοηθητικὲς ὑπηρεσίες ὀργανώθηκαν σὲ περίοδο πὸν τὸ ἐργατικὸ κίνημα γεννιόταν μέσα ἀπὸ τὶς ἄθλιες συνθήκες διαβιώσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως και τὰ μέλη του εἶχαν ἀμεση ἀνάγκη ὑλικῆς βοηθείας ἀπὸ τὶς συνδικαλιστικὲς ὀργανώσεις. Ἦταν ἐπομένως λογικόν, νὰ ἔχουν οἱ ὀργανώσεις αὐτές ταμεῖο ἀνεργίας τὸν καιρὸ πὸν ἡ βοήθεια στοὺς ἀνέργους ἐκ μέρους τοῦ κράτους ἦταν ἀπόλυτα ἀνεπαρκής. Ἔτσι εἶναι φανερὸ πὼς οἱ ὑπηρεσίες αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἦταν τότε ἀπαραίτητες και ἀποτελοῦσαν ἐξαιρετο μέσο προπαγάνδας γιὰ τὴν προσέλκυσιν μελῶν.

Αὐτὰ τὰ μέσα χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη σ' ὀρισμένες χῶρες και εἶναι γεγονός πὼς εἶναι δύσκολο νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς τὴν συγκατάθεσι τῶν μελῶν γιὰ νὰ σταματήσουν οἱ ὑπηρεσίες αὐτές ἅμα μιὰ φορὰ καθιερωθῶν.

Βέβαια, ἡ ἴδρσις συνταρισμῶν ἀσφαλίσεων, ταμείων ἀποταμιεύσεως και οἰκονομικῶν συνταρισμῶν μέσα στοὺς κόλπους τῆς ἐργατικῆς κινήσεως εἶναι ἄλλη ὑπόθεσις. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ πρωτοβουλία ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τῶν μελῶν και προάγει συνάμα τὴν ἐνότητα και τὴ δύναμι τῆς κινήσεως αὐτῆς.

Μ' ὅλο πὸν αὐτὰ τὰ ζητήματα ἔχουν διανοητικὴ μορφή μεταξὺ τους εὐκόλα βλέπει κανεὶς πὼς ὅλα κατευθύνονται πρὸς τὸν ἴδιον σκοπόν: σ' ἓνα τρόπο ὀργανώσεως πὸν θὰ προσφέρῃ τὶς καλύτερες ἐγγυήσεις γιὰ τὴ διατήρησι μιᾶς πραγματικῆς ζωτανῆς κινήσεως, πὸν θὰ μορθεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ τὸ πρόγραμμά της με τὸν καλύτερο τρόπο. Καὶ τὸ πρόγραμμα αὐτὸ πρέ-

πει να περιλαμβάνη όχι μόνο αιτήματα σχετικά με τὸ ἡμερομίσθιο, καλὲς συνθήκες ἐργασίας καὶ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις, ἀλλὰ καὶ δρᾷσι γιὰ τὴ μόρφωσι τῶν μελῶν, ὥστε νὰ μὴν εἶναι ἀπλῶς μέλη, ἀλλὰ προσωπικότητες καὶ συνειδητὰ μέλη τῆς κοινότητος ποὺ λέγεται συνδικαλιστικὸ ἐργατικὸ σωματεῖο.

Ἡ μορφωτικὴ ἐργασία.

Μιὰ ἐργατικὴ ὁργάνωσις ποὺ χάνει τὴν ἐπαφὴ τῆς μετὰ τῆς ἐργατικῆς μᾶζης δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἀπλὸ διοικητικὸ σῶμα, ποὺ μπορεῖ νὰ κάνη ἴσως καλὸ γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν μελῶν, ἀλλὰ ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ πιὰ σὰν ἀληθινὴ ἐργατικὴ ὁργάνωσις. Ὄταν ἡ δρᾷσις ἀναπτύσσεται κυρίως χωρὶς τὴ συμμετοχὴ τῶν μελῶν, χάνει τὰ μέλη τῆς καὶ ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς καὶ ἐπομένως ἐξασθενεῖ. Μπορεῖ βέβαια τὰ μέλη νὰ μένουν καὶ νὰ πληρώνουν τὴ συνδρομὴ τους μετὰ τὴν ἰδέα ὅτι θὰ ἦταν ἄσχημο νὰ διαλυθῆ ἡ κίνησις. Ἀλλὰ ἡ ὁργάνωσις θὰ ἔχη χάσει τὴν ψυχὴ τῆς.

Εἶναι φανερὸ πὸς ἓνα τέτοιο ρεῦμα, ποὺ θὰ φέρη μιὰ καρποφόρο καὶ δημοκρατικὴ ἀνταλλαγὴ πρωτοβουλίας καὶ ἰδεῶν μέσα στὴν κίνησι δὲν μπορεῖ νὰ στερεωθῆ, ἐὰν ἡ κίνησι δὲν διαθέτῃ ἡγέτες καὶ μέλη ἀρκετὰ καταρτισμένα, ποὺ νὰ ἔχουν ἐπίγνωσι τῶν σκοπῶν τῆς κινήσεως καθὼς καὶ τῶν προβλημάτων καὶ τῆς εὐθύνης τῶν ἀπέναντι σ' αὐτὰ. Ἡ μόρφωσις τῶν ἐργατῶν ἔχει βασικὴ σημασία. Ὅποιος θὰ ἐδοκίμαζε νὰ ὁργανώσῃ μιὰ κίνησι χωρὶς τὰ μέλη τῆς νὰ εἶναι ἐπαρκῶς κατηρτισμένα, θὰ ἦταν σὰν τὸ γαιτρὸ ποὺ θὰ ἤθελε νὰ καλύτερεῦσῃ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος ἐνὸς ἀρρώστου, τοῦ ὁποίου τὰ αἱμοφόρα ἀγγεῖα καὶ ἡ καρδιά εἶναι σὲ πολὺ κακὴ κατάστασι. Ὅλα αὐτὰ ἐξηγοῦν τὸ λόγο ποὺ γίνονται τόσο μεγάλες προσπάθειες στὴν Εὐρώπῃ γιὰ τὸν καταρτισμὸ καὶ τὴ μόρφωσι τῶν ἐργατῶν. Ἀλλὰ θὰ ἐπανεέλθωμε σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀργότερα.

Πῶς μπορούμε νὰ κάμωμε τὴν ἐργατικὴν κίνησι κάτι τὸ ζωντανό, ἂν οἱ ἡγέτες καὶ τὰ μέλη τῆς κινήσεως δὲν τῆς δώσουν ζωὴ, συνεισφέροντας τοὺς καρπούς τῆς πείρας

των, τὰ τάλαντά των ἢ καὶ ἀπλῶς τὴν καλὴ τῶν θέλησι; Πῶς μπορούν οἱ ἡγέτες καὶ τὰ μέλη νὰ ἐμπνέουν πάντα τὴν κίνησι μετὰ νέα ζωὴ, ἂν δὲν ἔχουν κάποια πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ν' ἀντλοῦν τὴ ζωὴ αὐτή; Μιὰ τέτοια πηγὴ εἶναι καὶ ἡ μορφωτικὴ ἐργασία τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνάπτυξι καὶ ἐμπλουτισμὸ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐργάτη στὴν ἐργατικὴ ζωὴ.

Βέβαια, στὶς Εὐρωπαϊκὰς χῶρες τὸ μορφωτικὸ ἔργο ἐπέτυχε σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ παρ' ὅλο τοῦτο καὶ σήμερα ἀκόμα ἀντιμετωπίζομε τὸ πρόβλημα τοῦ πῶς νὰ φθάσωμε στὶς ἐργατικὰς μᾶζες καὶ νὰ τοὺς προσφέρωμε τὴν μόρφωσι. Πῶς νὰ τοὺς ἐμπνεύσωμε τὴν ἐκ μέρους τῶν πρωτοβουλία γιὰ τὴ μόρφωσι τῶν. Σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα δὲν ὑπάρχει γενικὴ ἀπάντησις. Μπορεῖ κανεὶς νὰ κάμῃ ὑποχρεωτικὴ τὴν ἐκπαιδευτικὴ δρᾷσι γιὰ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ὁργανώσεως, ποὺ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους ἐπὶ πληρωμῇ ἀλλὰ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν τοπικῶν στελεχῶν καὶ τῶν μελῶν. Αὐτὸ εἶναι πρόβλημα μετὰ πολλὰς πλευρὰς.

Ὑπάρχουν ἑκατομμύρια ἐργάτες στὶς χῶρες μας ποὺ νομίζουν πὸς ὅλα πάνε καλὰ καὶ πὸς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμνουν τὸν κόπο νὰ προσέρχωνται στὶς συγκεντρώσεις. Ἡ κανονικὴ πορεία τοῦ ἔργου τῆς ὁργανώσεως εἶναι δουλειὰ τῶν ἡγετῶν, λένε. Νομίζουν πὸς αὐτοὶ δὲν ἔχουν τίποτ' ἄλλο νὰ κάμουν παρὰ νὰ πληρώνουν τὴ συνδρομὴ των. Ξεχνοῦν πὸς ἡ ἐργατικὴ κίνησις εἶναι δικὴ τῶν κινήσεως καὶ ὄχι κινήσις μιᾶς ὁμάδος ἡγετῶν.

Ἐκτὸς αὐτοῦ, ὑπάρχουν χιλιάδες ἄλλοι ποὺ θὰ ἦταν πρόθυμοι νὰ παρευρεθοῦν σὲ μιὰ μορφωτικὴ συγκέντρωσι, ἂν στὴ συγκέντρωσι αὐτὴ πρόκειται νὰ δοῦν μιὰ ὥρα ταινία ἢ ἄλλου εἶδους ψυχαγωγία ποὺ θὰ τοὺς κόστιζε πολλὰ γιὰ νὰ τὴν δοῦν ἔξω. Ξεχνοῦν πὸς μιὰ ἐργατικὴ ὁργάνωσις δὲν εἶναι κινήματογράφος, ἀλλὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὁμηγήριο ἐργατικῆς δράσεως.

Ἐν τούτοις ὑπάρχουν ἄλλοι ποὺ οὔτε θέλουν κἂν νὰ παρευρεθοῦν σὲ συγκέντρωσι τῆς ὁργανώσεώς των, ἀλλὰ καὶ οὔτε σὲ καμμιὰ συγκέντρωσι. Προτιμοῦν νὰ μείνουν

στό σπίτι των και να παρακολουθήσουν την τηλεόρασι. Αὐτοί είναι οί τελείως ἀδι-ἀφοροι.

Ἐννοεῖται ὑπάρχουν και πολλοί ἄλλοι παράγοντες πού δυσκολεύουν τή μορφωτική δράσι, ὅπως π. χ. ή ἐργασία μέ βάρδιες, ή οἰκογενειακή ζωή κλπ. Καί δέν εἶναι εὐκόλο νά δώση κανεῖς ἀπάντησι σέ ὅλα αὐτά τὰ προβλήματα.

Εὐτυχῶς, σέ κάθε ὀργάνωσι ἔχομε ἕνα πυρῆνα, περισσότερο ή λιγώτερο σπουδαῖο, ἀπό ἐνεργά μέλη πού θέλουν νά καταρτισθοῦν. Ἡ ἐργατική κίνησις προσπαθεῖ νά φροντίσῃ αὐτήν τήν elite, νά μεγαλώσῃ και ν' ἀναπτύξῃ αὐτόν τό πυρῆνα, χρησιμοποιώντας ὅλα τὰ μέσα τῆς συγχρόνου τεχνικῆς, ὅπως τό ραδιόφωνο, τήν τηλεόρασι, τόν κινηματογράφο, μαθήματα μέ ἀλληλογραφία κλπ.

Εἶναι γεγονός πὸς ὅσο περισσότερο αὐξάνονται οἱ ὑποχρεώσεις και τὸ ἔργο πού πρέπει ν' ἀναλάβῃ τὸ Εὐρωπαϊκὸ ἐργατικό κίνημα στους διαφόρους τομεῖς (ὅπως π. χ. ἐργατικά συμβούλια στις ἐπιχειρήσεις, ὅλα τὰ διάφορα περιφερειακά και τοπικά συμβούλια, ἐπιτροπές και ἰδρύματα πού πρέπει ν' ἀντιπροσωπεύονται οἱ ἐργάτες) τόσο περισσότερον γίνεται αἰσθητή ή ἀνάγκη περισσότερων μορφωμένων, καταρτισμένων και καλύτερα πληροφορημένων στελεχῶν και μελῶν. Γι' αὐτὸ χρειάζεται νά γίνῃ μιὰ τεράστια προσπάθεια στὸν τομέα τῆς μορφώσεως.

Ἐξ ἄλλου, ὅσο περισσότερον περίπλοκη και σέ ὑψηλότερο ἐπίπεδο γίνεται ή ἐργασία τῆς ὀργανωμένης ἐργατικῆς κινήσεως και ὅσο περισσότερον αὐξάνει τὸ βιοτικό ἐπίπεδο και ή ἐργατική τάξι ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὸ φάσμα τῆς πείνας, τοῦ ὑποσιτισμοῦ και τῆς ολοκληρωτικῆς ἐλλείψεως ἀσφαλείας, τόσο περισσότερον βλέπομε νά ἐλαττώνεται τὸ ἐνδιαφέρον ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ἐργατῶν γιὰ τήν τρέχουσα δράσι τῆς ὀργανώσεως.

Ἴσως ή ἐλάττωσις τῶν ὥρῶν ἐργασίας νά εἶναι παράγων ἐννοϊκός γιὰ τήν ἀνάπτυξι τῆς ἀπαραιτήτου μορφωτικῆς ἐργασίας. Μά εἶναι ἀκόμη πολὺ νωρίς γιὰ ν' ἀποφανθῇ κανεῖς γι' αὐτό.

Ἄσο γιὰ τὰ ὄρια τοῦ μορφωτικοῦ ἔρ-

γου, μερικοί ἔχουν τή γνώμη πὸς τὰ συνδικαλιστικά σωματεῖα πρέπει νά περιορισθοῦν στό μορφωτικὸ ἔργο γιὰ μιὰ καθαρά ἐπαγγελματική ἐκπαίδευσι και ν' ἀφήσουν σ' ἄλλες ὀργανώσεις τή φροντίδα ν' ἀσχοληθοῦν μέ τή θρησκευτική, πολιτιστική και πολιτική μόρφωσι τῶν ἐργατῶν. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις χώρες ὅπου ή συνδικαλιστική κίνησις, βγαίνοντας ἀπὸ τὰ καθαρῶς ἐπαγγελματικά πλαίσια προώθησε τὸ μορφωτικὸ ἔργο σέ ἄλλα πεδία σέ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε νά περιλαμβάνῃ σχεδὸν ὅλη τήν ἐργατική ζωή. Αὐτὸ ἀποτελεῖ διαφορὰ γνώμης πού γίνεται φανερὴ στήν ὀργάνωσι τῆς κινήσεως.

Ἐν τούτοις, οἱ χριστιανοί συνδικαλισταὶ ἠγέτες συμφωνοῦν σ' ἕνα σημεῖο, ὅτι δηλ. ὁ ἐργάτης ἔχει τὸ δικαίωμα νά παίρνῃ τήν κατάλληλη μόρφωσι πού θά ἐπιτρέψῃ τήν πλήρη ἀνάπτυξι τῆς προσωπικότητός του. Ὁ τρόπος, μέ τὸν ὁποῖο ή μόρφωσις αὐτή ὀργανώνεται, διαφέρει, ἐννοεῖται, ἀπὸ χώρα σέ χώρα, ἀλλὰ σ' ὅλες τις χώρες ζητοῦμε νά ἐμποδίσωμε τὸν περιορισμὸ τῆς μορφώσεως στό ἐπαγγελματικό πεδίο εἰς βάρος τῆς θρησκευτικῆς, πολιτιστικῆς και πολιτικῆς ὀργανώσεως.

Τὰ ἐργατικά συνδικαλιστικά σωματεῖα κάθε εἶδους ἐξακολουθοῦν τις μορφωτικὰς τους προσπάθειες μέ τις μόνιμες σχολές στελεχῶν, μέ εἰδικὰ μαθήματα πού γίνονται τὰ βράδδια, ή στό τέλος τῆς ἐβδομάδος, μαθήματα δι' ἀλληλογραφίας κλπ. μεταχειριζόμενα τὰ πιδ σύγχρονα μέσα.

Παρ' ὅλες τις δυσκολίες, πού συναντᾶ ή μόρφωσις τῶν ἐργατῶν στήν Εὐρώπη, δέν πρέπει νά εἶμαστε ἀπαισιόδοξοι. Μπορεῖ ἀκόμη κανεῖς νά πῇ πὸς ἔγινε μεγάλη πρόοδος μέ τὸν καιρὸ και ποιοτικῶς και ποσοτικῶς. Μά τὸ μεγάλο πρόβλημα παραμένει: Πὸς θά προσαρμόζεται διαρκῶς τὸ μορφωτικὸ ἔργο μέ τις πραγματικὰς και ἐπείγουσας ἀνάγκες τῆς κινήσεως; Πὸς θά πλησιάσωμε τὰ μέλη ὡς κοινούς ἀνθρώπους; Προσωπικῶς πιστεύομε πὸς τὸ μέλλον τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐργατικῆς κινήσεως ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ μορφωτικοῦ ἔργου και ή ἐξάρτησις αὐτή ἐντείνεται ἀνάλογο μέ τήν ἔκτασι πού παίρνει ή ἀνάμιξις τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινή-

ματος στην οργάνωσι τῆς κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς ζωῆς καὶ στὸ διεθνὲς ἐπίπεδο. Ποιὸ νὰ εἶναι ἄραγε τὸ μέλλον τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος; Θὰ ἐξελιχθῆ στὶς γραμμὲς μιᾶς γραφειοκρατικῆς οργάνωσης μὲ ὑποχρεωτικὴ συγχώνευσι; Θὰ καταστήσῃ ἕνα κοινωνικὸ ρομπότ, μέσα στὸ ὁποῖο τὰ μέλη πληρώνουν τὴ συνδρομὴ των καὶ δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ περιμένουν ἀποτελέσματα; Ἡ μήπως θὰ πάρῃ τὴ μορφή μιᾶς κινήσεως πού ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ μέλη καὶ στελέχη πού νὰ ἔχουν πλήρη ἐπίγνωσι τοῦ ἔργου των; Θὰ μπορέσῃ νὰ ἐμπνεύσῃ, ἴσως δὲ καὶ νὰ κατευθύνῃ, ἕνα μεγάλο μέρος τῆς κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς ζωῆς ἀντλώντας δύναμι καὶ ζωὴ ἀπὸ τὴν καρποφόρο συνεργασία

μεταξὺ προσώπων πού ὅλα ἀπολαμβάνουν μιὰ ὑγιᾶ μόρφωσι;

Προτιμοῦμε τὸ δεύτερο εἶδος τῆς ὀργανωμένης ἐργατικῆς κινήσεως. Θέλομε νὰ ἔχωμε μιὰ κίνησι πού νὰ ἐμπνεέται ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν οικονομικὴ καὶ ἀριθμητικὴ δύναμι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίᾳ ὅλων τῶν μελῶν νὰ συνεργασθοῦν πραγματικὰ γιὰ νὰ ἐπιτύχουν μιὰ νέα καὶ καλύτερη κοινωνία, μέσα στὴν ὁποία οἱ ἄνθρωποι δὲ θὰ ἔχουν μόνο ἀφθονὴ τροφή κι' ἕνα ἄνετο σπίτι γιὰ νὰ μένουν, ἀλλὰ μιὰ κοινωνία μέσα στὴν ὁποία θὰ μπορέσουν νὰ ζήσουν μιὰ πνευματικὴ ζωὴ γιὰ νὰ εκπληρώσουν τὸ ἔργο πού ὁ Δημιουργὸς μᾶς ἀνέθεσε ἐδῶ στὴ γῆ.

W. KREEFTMEYER

ΜΙΑ ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΡΔΙΑ ...

Μιά παιδική, ἄθωα καρδιά νὰ 'χα, στοχάζομαι,
πού δὲν τὴν πνίγουν τ' ἀψηλά τῆς γνώσης τείχη,
νὰ μὴ μετρῶ, μέσ' στοῦ καιροῦ τὸ γοργόπτερο,
κάθε στιγμὴ, σὰν τοὺς ἐμπόρους, μὲ τὸν πῆχυ.

Μιά παιδική, ἄθωα καρδιά νὰ 'χα, στοχάζομαι,
στὸν κάμπο ξάστερο ρυάκι πού κυλάει,
νὰ μὴν παλεύω, Δὸν Κιχώτης, μ' ἀνεμόμυλους,
λίγη χαρὰ νὰ δίνω σ' ὅποιον μοῦ ζητάει.

Μιά παιδική, ἄθωα καρδιά νὰ 'χα, στοχάζομαι,
πού νὰ μὴ ξέρει ἀπὸ χαμούς κι' ἀπὸ θανάτους,
νὰ νιώθω ἐντὸς μου τ' ἀναστάσιμο προμάντεμα,
ν' ἀκούω τῶν ἄστρον τ' ἀλαφρὸ περπάτημά τους.

Μιά παιδική, ἄθωα καρδιά νὰ 'χα, στοχάζομαι,
νὰ μὴν ὑψώνει τὴ σημαία τοῦ πολέμου
μιὰ παιδική, ἄθωα καρδιά μ' ἀγάπη ἀπέραντη,
πού πάντα μέσα της νὰ κλείνει Ἐσένα, Θέ μου!

ΝΙΚ. ΤΥΠΑΛΛΟΣ

ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

Πολλάκις νομίζομεν ὅτι αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι εἶναι ἐφεύρημα τῶν νεωτέρων χρόνων. Καὶ ὁμως ἡ ἔρευνα τῆς ἱστορίας ἀποδεικνύει ὅτι αἱ σπουδαιότεραι διακηρύξεις διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἔγιναν εἰς παρωχημένους χρόνους. Τὸ χαρακτηριστικὸν ἀκόμη εἶναι ὅτι ὄχι μόνον εἰς τὴν χώραν τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χώραν τοῦ Μωϋσέως ἠκούσθησαν κατὰ καιροὺς λίαν φιλελεύθεροι ἀρχαί. Ἔνα τοιοῦτον μνημεῖον πολιτισμοῦ καὶ ἀνθρωπισμοῦ εἶναι καὶ τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἑσδρα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἶναι μία λαμπρὰ ἐκδήλωσις ἐλευθερίας σκέψεως καὶ θάρρους γνώμης, πού ἔλαβε χώραν ἐν καιρῷ δουλείας καὶ αἰχμαλωσίας, πέντε αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ. Ἄς ἀκολουθήσωμεν τὸ σχετικὸν βιβλίον.

★

Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Περσίας Δαρείος ὁ Ἑστιάσπου (521-485 π. Χ.) «κάνει εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα ἐπισημοτάτην δεξίωσιν χάριν ὄλων τῶν ὑπηκόων του καὶ ὄλων τῶν οἰκογενειακῶν του προσώπων καὶ τῶν μεγιστάνων τῆς Μηδίας καὶ Περσίας καὶ τῶν γενικῶν διοικητῶν καὶ τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ἐπάρχων του, οἱ ὅποιοι διοικοῦσαν τὴν ἐπικράτειάν του, τὰς ἑκατὸν εἴκοσι σατραπείας του, πού ἔξετείνοντο ἀπὸ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ μέχρι τῶν Ἰνδιῶν» (Α' Ἑσδρα κεφ. γ').

Καθ' ὃν χρόνον, μετὰ τὸ πρῶτον συμπτῶσιον, ὁ βασιλεὺς ἔκοιμάτο εἰς τὸν κοιτῶνα του, οἱ τρεῖς ἔμπιστοι σωματοφύλακες του ἀποφασίζον καὶ γράφουν καθένας ἀπὸ μίαν γνώμην μετ' ἄλλων τῶν ἐπάρχων ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῶν διὰ τὴν θάβραβευσιν βασιλοπρεπῶς τὴν πλέον σοφὴν.

Ἔτσι λοιπὸν «ὁ εἰς ἔγραψεν, ὑπερισχύει ὁ οἶνος, ὁ ἕτερος ἔγραψεν, ὑπερισχύει ὁ βασιλεὺς. Ὁ τρίτος ἔγραψεν, ὑπερισχύουσιν αἱ γυναῖκες, ὑπὲρ δὲ πάντα νικᾷ ἡ ἀλήθεια».

Ἄφου ἔλαβε γνῶσιν τῶν γνώμων τῶν αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, τοὺς καλεῖ νὰ τὰς ἀναλύσουν καὶ τὰς ἀναπτύξουν ἐνώπιον ὄλων τῶν ἐπισήμων προσκεκλημένων του.

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὑπὸ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου, λαβὼν τὸν λόγον ὁ τρίτος, ὁ Ἰουδαῖος Ζοροβάβελ (ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναπατρισθέντων ἐκ Βαβυλώνας Ἰουδαίων αἰχμαλώτων καὶ ἀνακαινιστῆς τοῦ ἐρειπωθέντος ναοῦ τοῦ Σολομῶντος) εἶπε:

Αἱ γυναῖκες ἄγουν καὶ φέρουν κυρίως τοὺς ἄνδρας, οἱ ὅποιοι, χάριν τῶν γυναικῶν, γίνονται θηλυπρεπεῖς καὶ τὰς κολακεύουν δουλοπρεπῶς... Τοῦ κανόνος δὲ αὐτοῦ δὲν ἐξαιρεῖται οὐδὲ αὐτὸς ἐδῶ ὁ βασιλεὺς...

Μὲ καταπληκτικὴν δὲ εὐθύτητα, ἀπλότητα καὶ παρηρησίαν, παρουσιάζει εἰς τὰ ὅμματα ὄλων τῶν ἐπισήμων παρισταμένων καὶ φιλοξενουμένων τοῦ αὐτοκράτορος περιπτώσεις τῆς ἰδιωτικῆς του ζωῆς, ὄχι σεμνὰς καὶ εὐφήμους καὶ κολακευτικὰς δι' ἓνα πανίσχυρον ἄρχοντα! Ταῦτα δέ, μολοντί καλῶς βέβαια ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ὅσον καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν ὑπηκόων ἐξηρτάτο ἀπὸ ἓνα καὶ μόνον ἀπλοῦν νεῦμα τοῦ δυνάστου!

★

«Πολλοί, λέγει ὁ Ζοροβάβελ, ἀπώλοντο καὶ ἐσφάλησαν καὶ ἡμάρτησαν διὰ τὰς γυναῖκας. Καὶ νῦν οὐ πιστετετέ μοι; Οὐχὶ μέγας ὁ βασιλεὺς τῆ ἐξουσία αὐτοῦ; Ἐθεώρουν αὐτὸν καὶ Ἀπάμην τὴν θυγατέρα Βαρτάκου τοῦ θαυμαστοῦ, τὴν παλλακὴν τοῦ βασιλέως, καθημένην ἐν δεξιᾷ τοῦ βασιλέως καὶ ἀφαιροῦσαν τὸ διάδημα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως καὶ ἐπιτιθοῦσαν ἐπ' αὐτὴν καὶ ἐρράπιζε τὸν βασιλέα τῆ ἀριστερᾷ» καὶ πρὸς τούτοις ὁ βασιλεὺς χάσκων τὸ στόμα ἐθεώρει αὐτήν. Καί, ἐὰν προσγελάσῃ αὐτῷ, γελᾷ ἐὰν δὲ πικρανθῇ ἐπ' αὐτόν, κολακεύει αὐτήν, ὅπως διαλλαγῇ αὐτῷ.

Ἦ ἄνδρες, πῶς οὐχὶ ἰσχυραὶ αἱ γυναῖκες ὅτι οὕτω πράττουσι;»

★

Εἶναι ἐν τούτοις ἀξιοπαρατήρητον καὶ προκαλεῖ βαθυτάτην αἴσθησιν τὸ πολὺ τιμητικὸν δι' ἓνα (ἡλιολάτρην) βασιλέα καὶ τοὺς περιοριζόμενους τὸν θρόνον του ἄρχοντας, ἀλλὰ καὶ διδακτικὸν διὰ χριστιανοὺς τοῦ 20οῦ αἰῶνος γεγονός, ὅτι κανεὶς ἐξ αὐτῶν ὄλων δὲν ἐξανέστη, σιωπηλοὶ δὲ «ἔβλεπον εἰς τὸν ἔτερον».

Καὶ ὁ Ζοροβάβελ τότε, μὲ πᾶσαν ἄνεσιν καὶ πνευματέμφορον ἔξαρσιν, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ οἶνονεὶ τὸν ὕμνον τῆς ἀληθείας, ὅπως πεντακόσια χρόνια κατόπιον θὰ ἔκασμε τοῦ αὐτοῦ ὁ θεορρήμων Παῦλος ἐν σχέσει μὲ τὸν ὕμνον τῆς ἀγάπης.

Ἐγκωμιάζων δὲ ὁ Ζοροβάβελ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἀγνοεῖ ὅτι πηγὴ αὐτῆς καὶ χορηγὸς εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας, πρὸς τὸν Ὅποιον καί, καταλήγων, ἀναπέμπει ἐνώπιον πάντων θεορμῆν δοξολογίαν!

«Μεγάλῃ ἡ γῆ, μεγαληγορεῖ ὁ Ζοροβάβελ, καὶ ὑψηλὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ταχύς τῷ δρόμῳ ὁ ἥλιος, ὅτι στρέφεται τῷ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάλιν ἀποστρέφεται εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Οὐχὶ μέγας ὁσ ταῦτα ποιεῖ; Καὶ ἡ ἀλήθεια μεγάλη καὶ ἰσχυροτέρα κατὰ πάντα. Πᾶσα ἡ γῆ τὴν ἀλήθειαν καλεῖ, καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτὴν εὐλογεῖ, καὶ πάντα τὰ ἔργα σεῖται καὶ τρέμει, καὶ οὐκ ἔστι μετ' αὐτῆς ἄδικον οὐδέν. Ἄδικος ὁ οἶνος, ἄδικος ὁ βασιλεὺς, ἄδικοι αἱ γυναῖκες, ἄδικοι πάντες οἱ υἱοὶ

τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἄδικα πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ τοιαῦτα καὶ οὐκ ἔστιν ἑαυτοῖς ἀλήθεια, καὶ ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτῶν ἀπολοῦνται. Ἡ δὲ ἀλήθεια μένει καὶ ἰσχύει εἰς τὸν αἰῶνα καὶ κρατεῖ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Καὶ οὐκ ἔστι παρ' αὐτὴν λαμβάνειν πρόσωπα, οὐδὲ διάφορα, ἀλλὰ τὰ δίκαια ποιεῖ ἀπὸ πάντων τῶν ἀδίκων καὶ πονηρῶν καὶ πάντες εὐδοκοῦσι τοῖς ἔργοις αὐτῆς, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κρίσει αὐτῆς οὐδὲν ἄδικον. Καὶ αὕτῃ ἡ ἰσχύς καὶ τὸ βασίλειον καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ἡ μεγαλειότης τῶν πάντων αἰῶνων. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας!»!

★

Αἱ ἐπόμεναι φράσεις σαφέστατα καὶ ἐντονώτατα ἀντικατοπτρίζουν τὴν βαθυτάτην ἀπήχησιν, ποὺ ἐδημιούργησεν εἰς τὰς ψυχὰς ὄλων τὸ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐγκώμιον, τὸ μελῶδημα αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος.

«Καὶ πᾶς ὁ λαός, σημειώνει ἡ Γραφή, τότε ἐφώνησε καὶ τότε εἶπον. Μεγάλῃ ἡ ἀλήθεια καὶ ὑπερισχύει».

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ—τοῦ οἴου τοῦ κύρος καὶ τὸ γόητρον δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἐξετέθη—ἐναντι τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας ἐφέρθη βασιλοπρεπέστατα μὲ ὑποδειγματικὴν ἀνωτερότητα!

«Τότε ὁ βασιλεὺς εἶπεν αὐτῶν αἴτησαι ὁ θέλεις... καὶ δώσωμέν σοι ὃν τρόπον εὐρέθης σοφώτερος, καὶ ἐχόμενός μου καθήσῃ. Καὶ συγγενῆς μου κληθήσῃ».

Ταῦτα πρὸ 2.500 ἐτῶν!

N. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

ΤΟ ΚΡΑΣΙ ΤΟΥ ΔΕΙΠΝΟΥ

Κρασί γλυκό, μεθυστικό—δὲν βγαίνει ἀπὸ σταφύλι—
ἀπ' τῆς δικῆς Μου τῆς καρδιᾶς ξεφεύγει τὸν ληνό,
στ' ἅγιο ποτήρι τρέχει, χύνεται ἄλικο κ' ἄγνό.

Δέστα, ρουμπίνια στραφαλιζοῦν, ἔφτασε ὡς τὰ χεῖλη.

Πιέτε, κρασί καινούργιο σᾶς κερνῶ, καλοὶ μου φίλοι!

E. ΜΑ·Ι·ΝΑΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΔΕΚΑΤΗΝ...

Τὸ παρὸν φύλλον κυκλοφορεῖ μέσα εἰς τὴν πλήρη περίοδον τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς καὶ ἐγγίζοντος πλέον τοῦ Πάσχα. Ἐνα κόσμημα τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως καὶ τοῦ ὀρθοδόξου πολιτισμοῦ εἶναι ἀκριβῶς ἡ Μ. Τεσσαρακοστή, ὡς περίοδος ταπεινώσεως, συναισθήσεως τῆς ἀμαρτωλότητος, αὐτοκριτικῆς, ἅς τὸ ποῦμε ὅπως πολλὰκις τὸ λέμε, τοῦ πεντηκοστοῦ Ψαλμοῦ.

Γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχουν πάντοτε ψυχαί, αἱ ὁποῖαι ἐπωφελοῦνται τῆς εὐκαιρίας αὐτῆς διὰ νὰ τονώσουν μέσα τους τὸ αἶσθημα τῆς ὑγιοῦς ταπεινώσεως. Ὅπως ὑπάρχουν καὶ πάρα πολλοὶ διὰ τοὺς ὁποίους περνᾷ ἡ Μ. Τεσσαρακοστή χωρὶς καμμίαν ἀπολύτως ὠφέλειαν, διότι λείπει ἡ ἀπὸ ἀπόψεως γνησίας ταπεινώσεως προπαρασκευή.

Ἐπάρχει ἀκόμη καὶ μορφή τῆς ὑποκρισίας, ἡ ὁποία δῆθεν ἀναγνωρίζει τὴν Τεσσαρακοστήν, ἀγνοεῖ ὅμως ὅλα τὰ πνευματικὰ συνθήματά της καὶ μὲ τὰς ἀσυνεπεῖς ἐξωτερικότητας δημιουργεῖ καὶ σκανδαλισμὸν καὶ ἀφορμὴν εἰς τοὺς ζητοῦντας ἀφορμὴν διὰ νὰ ἐμπαίξουν θεσμοὺς καὶ παραδόσεις πού ἔχουν νόημα πολὺ βαθύτερον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ καθ' ὑπόκρισιν ἐξωτερίκευσις.

Ἔτσι ἡ περίοδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι καὶ περίοδος ἐξετάσεων, τὰς ὁποίας ὅλοι δίδομεν ἀναλόγως τοῦ πῶς περνοῦμε τὴν περίοδον αὐτήν. Εἴτε ἀφήνοντες νὰ περάσῃ ἡ Τεσσαρακοστή χωρὶς καθόλου νὰ ἐπωφεληθῶμεν αὐτῆς, ἀγνοοῦντες δηλαδὴ αὐτήν. Εἴτε καταφεύγοντες εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν καὶ ἄνευ βάθους, «τῆρησιν» τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ, εἴτε ἀξιοποιοῦντες τὴν περίοδον

αὐτὴν ὅπως τὴν ζητεῖ ἡ ὀρθόδοξος παράδοσις πρὸς πνευματικὴν μας ἀνασυγκρότησιν ἀληθινήν, εἰλικρινῆ, ζωντανήν. Ὅ,τιδήποτε ἀπὸ τὰ τρία καὶ ἂν γίνῃ, θὰ ἔξῃ τὰς συνεπειὰς του ὄχι μόνον δι' ἡμᾶς ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὀλότητα.

Ἀπὸ τῆς κυκλοφορίας τοῦ παρόντος μέχρι τοῦ Πάσχα μένει ἀκόμη ἱκανὸν διάστημα διὰ τὸ «στάδιον τῶν ἀρετῶν». Ἔστω καὶ εἰς τὴν ἐνδεκάτην ἡμποροῦμεν ὅλοι νὰ προσέλθωμεν.

ΑΝΗΣΥΧΙΑΙ

Αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐμφανίσεως τῶν χιτλερικῶν ἐμβλημάτων πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον ἀστεία καὶ πολὺ περισσότερον ἀξία προσοχῆς παρ' ὅτι φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως. Ὅσονδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι ὀλιγάριθμοι καὶ ὀσονδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι ἀκαταλόγιστοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δι' οἰονδήποτε λόγον προσπαθοῦν νὰ ἐμφανίσουν ἀναγεννώμενον τὸν χιτλερισμὸν, (καὶ ἀντιστοιχῶς τὸν ἀντισημιτισμὸν), πάντως, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ὑπάρχουν. Καὶ ἐὰν ἡμποροῦν, ὀλίγοι ὄντες, νὰ δημιουργοῦν θόρυβον τόσον μεγάλον, ὥστε νὰ τὸν αἰσθάνεται ὅλος ὁ πλανήτης τόσον τὸ χειρότερον. Διότι θὰ πῇ ὅτι εἶναι ἱκανοὶ νὰ ὀργανώσουν ἐκεῖνο πού θέλουν νὰ ἐπιτύχουν, ἄρα ὅτι εἶναι δυνατοί. Καὶ οἱ ὀλίγοι δυνατοὶ εὐκόλως γίνονται πολλοί. Διότι ἡ δύναμις ἐλκύει τὰς μάζας πάντοτε μὲν, μάλιστα ὅμως εἰς κουρασμένους καιροὺς μὲ πνευματικῶς κουρασμένους ἀνθρώπους, ὅπως σήμερον.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτό. Εἶναι καὶ ὅτι ὁ φόβος ἀπὸ τοιαύτην ἀναγέννησιν τοῦ χιτλερισμοῦ γενικῶς καὶ τοῦ ἀντισημιτισμοῦ εἰδικώτερον ἐμπνέει καὶ

σκέψεις που ανακόπτουν την δημιουργίαν μιᾶς ἐνότητος μέσα εἰς τοὺς πολιτισμένους λαούς. Ἡ Γερμανία ἀρχίζει πάλιν νὰ προβάλλῃ ὡς κίνδυνος, καὶ ὁ φόβος δὲν εἶναι καὶ τόσο παράλογος, ὅταν σκεφθῶμε τί ὑπεφέραμεν κατὰ τὸ διάστημα τῆς χιτλερικής ἰσχύος καὶ ὅταν ἀκόμη λάθωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι μιᾶς τριχὸς ἀπόστασις μᾶς ἐχώρισεν ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῆς μαινομένης αὐτῆς τυραννίδος. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ θέμα εὐλόγως προκαλεῖ ἀνησυχίας, ἐὰν μάλιστα κανεὶς λάθῃ ἀκόμη ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν ἀρρωστημένον τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τοῦτο ἀντιμετωπίζεται.

Βεβαίως θὰ εἶναι τὴν Ἑλλάδα τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν ἔχει ἄμεσον σπουδαιότητα. Ἀλλά, εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς, τώρα πλέον οἱ διάφοροι λαοὶ εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην ἐνότητα μεταξύ των, ὥστε μία ἐστία πυρὸς ποὺ ὑπάρχει εἰς μίαν χώραν νὰ πρέπει νὰ προκαλῆ ἀνησυχίας εἰς τὰς «πυροσβεστικὰς ὑπηρεσίας» ὅλων τῶν χωρῶν. Καὶ πυροσβεστικὴ ὑπηρεσία θὰ ἦτο - πάλιν θὰ καταλήξωμεν δυστυχῶς εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα - ἢ ἀφύπνισις τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας εἰς τὴν χώραν μας.

Θὰ τὴν ἰδοῦμε ὅμως ἄρα γε ποτὲ τὴν ἀφύπνισιν αὐτὴν, ὡς πραγματικότητα; Ἐρώτημα εἰς τὸ ὁποῖον ἀπάντησις εἶναι ἢ εὐχὴ, ὅτι θὰ γίνῃ νὰ γίνῃ τὸ συντομώτερον, διότι οἱ καιροὶ δὲν εἶναι τόσο εὐκολοὶ καὶ μοναδικόν των χαρακτηριστικόν δὲν ἔχουν τὴν αὔξισιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ι.Χ. αυτοκινήτων, ἀλλὰ καὶ τὴν σώρευσιν ὀρισμένων νεφῶν εἰς τὸν διεθνή ὀρίζοντα.

ΝΕΑΝΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

Ἡ νεανικὴ ἐγκληματικότης εἶναι ἀπὸ τὰ θέματα τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν ὅλον τὸν κόσμον. Διότι ἡ αὔξισις τῆς ἐγκληματικότητος αὐτῆς εἶναι φαινόμενον αὐτόχρημα παγκόσμιον.

Ποῦ ὀφείλεται ἡ αὔξισις αὐτή; Μά... πρῶτα - πρῶτα ἐρωτᾶται, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ μία γενικὴ ἀπάντησις

δι' ὅλας τὰς χώρας, ἢ μήπως ἄλλοῦ πρέπει τοῦτο καὶ ἄλλοῦ ἐκεῖνο νὰ θεωρηθῇ, ὡς τὸ κύριον αἷτιον.

Πάντως, ἀνεξαρτήτως ἄλλων αἰτίων, δὲν ἢμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἂν ὄχι τὸ μόνον, ἂν ὄχι ἔστω τὸ κύριον, ἀλλὰ πάντως ἓνα σπουδαῖον παράγοντα τῆς ἐγκληματικότητος ἀπετέλεσεν τὸ γεγονός ὅτι, σήμερον, οἱ νέοι στεροῦνται ἰδανικῶν. Δὲν ὑπάρχει ἐνθουσιασμός, δὲν ὑπάρχει κάτι τὸ ὁποῖον νὰ τοὺς ἀποροφήσῃ τὴν προσοχήν, νὰ τοὺς ἐνθουσιάζῃ. Παράγοντες πνευματικοὶ ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν προσέξει τὸ θέμα, ἄφησαν νὰ περάσουν τόσα χρόνια ἀπὸ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον καὶ δὲν ἔκαμαν τίποτε. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς νεολαίας. Καὶ ἐκεῖνη ἢ κατ' ἐπίφασιν ἐπιρροὴ ποὺ ἐφαίνετο ὅτι ὑπῆρχε, ἀρχίζει καὶ ξεφτίζει.

Ὅτι ἄλλο λοιπὸν καὶ ἂν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐγκληματικότητα αὐτὴν, δὲν ἢμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀρνηθῇ τὸ γεγονός, ὅτι ἐὰν διετηρεῖτο μία ζωντανὴ ἐπαφὴ τῶν πνευματικῶν ἀξιών μὲ τὴν νεολαίαν ἢ ἐγκληματικότητος δὲν θὰ εἶχε τὴν ἔκτασιν ποὺ ἔχει τώρα. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ζωντανῆς αὐτῆς ἐπαφῆς ὅδεν ἢμπορεῖ νὰ πταίῃ ἢ νεολαία. Πταίου ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ σύνδεσμος τῆς πνευματικῆς δυνάμεως μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ νέου. Καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν πρὸς τὸ παρὸν τὴν παραμικράν, μὰ τὴν παραμικράν, διάθεσιν νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχίαν των!

Συμπέρασμα: Δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ἐλπίς διορθώσεως ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλευράν. Τώρα, θέθαια, τί θὰ γίνῃ... «τὰ ἀδύνατα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ»!

ΑΡΡΩΣΤΗΜΕΝΗ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ

Δημοσιεύομεν εἰς ἄλλην στήλην ἐπιστολὴν ἀναγνώστου, σχετικὴν μὲ τὴν διαβόητον πλέον ὑπόθεσιν Τσέσμαν καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ προσθέσωμεν ἐδῶ με-

ρικός παρατηρήσεις ὄχι διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τοιαῦτα θέματα πρέπει, κατὰ τὴν γνώμην μας τοῦλάχιστον, νὰ ἀντιμετωπίζονται ἀπὸ τοὺς χριστιανικῶς σκεπτομένους ἀνθρώπους.

Θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ, λοιπόν, ὁ ἀγαπητὸς ἐπιστολογράφος μας νὰ τοῦ εἴπωμεν μὲ ὄλην τὴν ἀγάπην ἀλλὰ καὶ τὴν εἰλικρίνειαν, ὅτι, ὅπως καὶ ποτὲ ἄλλοτε, ἔτσι οὔτε τώρα ἐζητήσαμεν τὴν κεφαλὴν ἐπὶ πίνακι κανενός. Ἡμεῖς οὔτε κἂν εἰσήλθομεν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως, τὴν ὁποῖαν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν, ὅπως οὔτε ὁ ἐπιστολογράφος μας οὔτε οἱ ὀργανωταὶ τῶν συλλαλητηρίων, οὔτε οἰοσδήποτε δὲν ἐμελέτησε τὴν δικογραφίαν. Οὔτε ὅμως ὀμιλοῦμεν περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζομεν, ὅπως νομίζει καὶ μᾶς προσάπτει ὁ ἐπιστολογράφος. Ἡμεῖς ὀμιλήσαμεν περὶ τοῦ ἐξάλλου ἀνά τὴν ὑφήλιον θορύβου καὶ εἴπομεν, ὅτι οἱ θόρυβοι αὐτοί, τὸ νὰ ξεσηκώνωνται ἡ Ἰνδία καὶ ἡ Οὐρουγουάη «ἢ ὑποκρύπτουν ἄλλους σκοποὺς ἢ ὀφείλονται εἰς κατάστασιν ἕξ᾽αλλον». Διότι ἔάν ὅλοι αὐτοὶ οἱ θόρυβοι ὀφείλοντο εἰς ἀγνὴν φιλάνθρωπον πρόθεσιν, τότε αὐτὴ ἢ φιλάνθρωπος διάθεσις θὰ ὑπηγόρευε φωνὰς καὶ ἀγῶνας δι' ὑποθέσεις ἀσυκρίτως περισσότερον ἀξίας τοιούτων ἐξεγέρσεων. Ἄλλ' αἱ φωναὶ διαμαρτυρίας ἔλειψαν τότε. Ὅταν εἰκοσιοκτῶ χιλιάδες ἑλληνόπουλα ἀπήγοντο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα πρὸς τύχην ἀγνωστον καὶ ἡ Ἑλλάς ἐζήτει τὴν συμπαράστασιν τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου διὰ τὰ παιδιὰ τῆς, δὲν ἐμάθαμεν ὅτι φοιτητὰ τοῦ Μοντεβίδεο ἔκαμαν διαδηλώσεις δι' αὐτό. Ὅταν, κάποιον Σεπτέμβριον, ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτίθετο ὑπὸ ἓνα διωγμὸν βάρβαρον, μὲ θανάτους ἀθῶν, μὲ λεηλασίας, μὲ θαναταλισμούς, διωγμὸν διὰ τὸν ὁποῖον εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ διώκται ἔχουν τώρα πικρῶς μετανοήσει, δὲν ἠκούσθη ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Πακιστάν ἐξε-

σηκώθηκε διὰ νὰ συμπαράσταθῃ μὲ τοὺς διωκομένους. Ὅταν σήμερον, εἰς αὐτὴν τὴν Ἀμερικὴν, οἱ Νέγροι τυγχάνουν μιᾶς μεταχειρίσεως ἀπανθρώπου ἐν μέσῳ εἰκοστῷ αἰῶνι, τότε δὲν βλέπομεν ἀντιστοίχους ἐκδηλώσεις ἀπὸ πουθενά.

Μέσα, λοιπόν, εἰς τὴν σιωπὴν καὶ μακαρίαν ἀνεκτικότητα διὰ τὰ τόσα καὶ τόσα ἐγκλήματα ποῦ διαπράττονται, τὸ νὰ ξεσηκώνεται ὁ κόσμος δι' ἓνα κατάδικον, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου, τὸ μόνον ποῦ προσάγει ὁ ἀναγνώστης μας, εἶναι ὄχι στοιχεῖα πειθόντα ὅτι κινδυνεύει νὰ θανατωθῇ ἓνας ἀθῶος, ἀλλὰ τὸ ὅτι ὁ κατάδικος αὐτὸς ἔγραψεν ἓνα βιβλίον, ὅσονδήποτε ὠραῖον, αὐτὸ εἶναι ἕξ᾽αλλον. Καὶ αὐτὸ εἴπαμεν. Καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνομεν. Ὁ χαλασμός κόσμου ποῦ ἔγινε δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν καὶ αἱ ἀπειλαὶ τῶν φοιτητῶν τοῦ Μοντεβίδεο κατὰ τοῦ Αἰζενχάουερ εἶναι κατὰ τὸ ἄρρωστον.

Η ΓΑΤΑ

Ὅσον ἀφορᾷ ἰδὲ εἰς τὸ παιγνίδι τῆς γάτας μὲ τὸ ποντίκι, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸν ἐπιστολογράφον μας. Ὁ κατάδικος εἰς θάνατον ὑποβάλλει αἴτησιν ἀναθεωρήσεως. Καὶ καλὰ κάνει. Οἱ δικηγόροι τοῦ ξεσηκώσαντος κυριολεκτικῶς τὸν κόσμον διὰ νὰ ἐπιτύχουν ἀναστολήν. Καὶ αὐτὸ ἀνθρώπινον εἶναι. Εἰς τὸ τέλος ἐπιτυχάνου τὴν ἀναστολήν. Καὶ αὐτὸ δείχνει ὅτι δὲν ὑπάρχει τόση βαρβαρότης καὶ σκληρότης ἐναντίον τοῦ Τσέσμαν, ὅπως θέλουν νὰ παραστήσουν οἱ θορυβοῦντες. Ἀλλὰ λήγει ἡ ἀναστολή καὶ δὲν προσάγονται νέα στοιχεῖα διὰ τὴν ἀθωότητά του. Τὴν τελευταίαν ὅμως στιγμὴν καὶ πάλιν νέος θόρυβος καὶ πάλιν ἀνάστατος ὁ κόσμος καὶ πάλιν ἐπιτυχάνεται νέα ἀναστολή, ὀκτῶ φορὲς ἕως τώρα. Ὅρθον ἢ ἐσφαλμένον τὸ διαδικαστικὸν αὐτὸ σύστημα εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ποῦ ἐπιτρέπει τὰς ἐπανειλημμένας αὐτὰς ἀναθεωρήσεις, δὲν

ἔχει πάντως καμμίαν σχέσιν μετὰ τὸ ποντική καὶ μετὰ τὴν γάτα. Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει γάτα ἐδῶ εἶναι ὁ θόρυθος καὶ τὸν θόρυθον ἴδεν τὸν ὠργάνωσε βεβαίως ἢ δικαστικὴ ἀρχή!

Ἔσονται ἀφορᾶ, τώρα, τὰ περὶ «δυσμενῶν ἐπιπτώσεων στοὺς κύκλους τῶν ἀναγνωστῶν», αὐτό, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁ ἀγαπητὸς ἐπιστολογράφος μᾶς νὰ παρατηρήσωμεν, εἶναι ὄντως lapsus, ὀλίσημα μᾶλλον, ἀπὸ ἰδικῆς του ὁμοῦς πλευρᾶς. Τὴν ἀλήθειαν θηρεῖται αἱ «Ἀκτίνες», ἔχι τὴν εὐμένειαν κανενός. Ἡ δὲ δυσμένεια δὲν ἀποτελεῖ ἐπιχειρήματα!

ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΣ

Ἄλλ' ἢ ἐπιστολὴ τοῦ ἀναγνώστου μᾶς διδὲ ἀφορμὴν καὶ δι' ἄλλην παρατήρησιν, ἴδ' ἦν καὶ εὐχαρίστως ἐκτείνουμεθα εἰς τὴν ἀπάντησίν μας.

Πρόκειται περὶ τοῦ σχολίου τοῦ «Osservatore Romano», τοῦ ἐπισήμου ὀργάνου τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Οὕτε ἡμεῖς ἀνεγνώσαμεν τὸ σχόλιον αὐτό. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι γνωστὸν πόσον σεβόμεθα κάθε χριστιανικὴν ἐκδήλωσιν κάθε χριστιανικῆς ὁμολογίας καὶ πόσον ξένῃ ἀπὸ τὸ περιοδικὸν αὐτὸ εἶναι ἢ ἐν ὀνόματι τάχα τῆς Ὁρθοδοξίας μισαλλοδοξία καὶ ὑποτίμησις ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐπιτελοῦν ἄλλαι χριστιανικαὶ ὁμολογία. Ἄπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου ὁμοῦς μέχρι τοῦ νὰ θεωροῦμεν ὑποχρεωτικὸν δι' ἡμᾶς πᾶν ὅ,τι γράφει ἕνα ὁσονδῆποτε ἀξιόλογον καὶ σεβαστὸν ὄργανον μᾶς ξένης χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἢ ἀπόστασις εἶναι μεγάλη. Ἐὰν ὁ «Osservatore Romano» ἔγραψε διατυπῶν γνώμην περὶ τῆς τύχης τοῦ Τσέσμαν... πᾶσα γνώμη σεβαστή. Ἐὰν ὁμοῦς ἔγραψεν ἐπικροτῶν τὰς ὑστερικὰς διαδηλώσεις εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια, τότε καὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα καταπτώσεως. Πολὺ ἀμφιβάλλομεν ὁμοῦς, ἂν ὁ «Ρωμαῖος Παρατηρητής» ἔγραψε τέτοια πράγματα!

Z N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἡ ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΣΕΣΜΑΝ

Ἀγαπητὸς «Ἀκτίνες»

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς ἀπασχολήσω γιὰ λίγο μετὰ τὴν παρούσα ἐπιστολή μου ἐπάνω σὲ ἕνα θέμα μεγάλῃς ἠθικῆς σημασίας ποῦ προέκυψε ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς σχολίου στὸ τεῦχος τοῦ Μαρτίου σχετικὰ μετὰ τὴν «ὑπόθεσιν Τσέσμαν».

Εὐτυχῶς ποῦ ὁ συντάκτης τοῦ ἐν λόγῳ σχολίου δηλώνει ὅτι ἀγνοεῖ τὸ θέμα, ὁποῖτε σώζεται κάπως ἢ κατάστασις, διερωτᾶται ὁμοῦς κανεὶς πῶς ἐκφράσομε ἀπόψεις ἀπὸ τὶς στήλες περιοδικοῦ σὰν τὶς «Ἀκτίνες», χωρὶς νὰ ξέρομε καλὰ τὰ πράγματα!

Ἐν πρώτοις τὸ θέμα ὅπως ἐτέθη, δὲν ἐτέθη σωστά. Δὲν εἶναι δηλαδὴ τὸ ζήτημα εἰς καλῶς ἢ κακῶς κατεδικάσθη σὲ θάνατον ὁ Τσέσμαν. Αὐτὸ εἶναι καθαρὰ ὑπόθεσις ἀποδεικτικῆς διαδικασίας καὶ οἱ ἀπ' ἑξῶ δὲν ἔχουν λόγον οὔτε σὲς ποινικῆς οὔτε σὲς πολιτικῆς δίκης, ἐφ' ὅσον τὴν τελευταία περιπτώσιν ἢ δίκην παρουσιάζει τὴν ἐγγυήσιν τοῦ ἀδιαβλήτου (π.χ. διεξάγεται σὲ μιὰ δημοκρατικὴ χώρα κλπ.). Πληροφορῶ πάντως τὸν γράψαντα ὅτι ὁ Τσέσμαν κατεδικάσθη εἰς τὸν θάλαμον τῶν ἀερίων ὄχι γιὰ φόνο, ἀλλὰ γιὰ ἀπαγωγὴν καὶ βιασμό, ἐγκλήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἢ ποινὴ τοῦ θανάτου ἔχει καταργηθῆ στὴν Καλιφόρνια. Ἀλλὰ, ἐπιλαμβάνων, τὸ θέμα δὲν εἶναι ἐκεῖ. Ἄς ὑποθέσωμε ὅτι καλῶς διεξήχθη ἢ δίκην καὶ ὅτι καλῶς πρέπει ὁ βιασμός νὰ τιμωρῆται μετὰ θάνατον. Ἄπ' ἐδῶ ὁμοῦς ἀκριβῶς ἀρχίζει μιὰ δραματικὴ ἱστορία μπροστὰ στὴν ὁποίαν κανένας ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα διαποτισμένος μετὰ τὸ πνεῦμα ποῦ κηρύσσουν οἱ «Ἀκτίνες» δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀσυγκίνητος.

Ἐπὶ ἔνδεκα ὀλόκληρα χρόνια ὁ θλιβερός αὐτὸς κατάδικος εὐρίσκειται στὸν προθάλαμον τοῦ θανάτου (καθ' ἑκάστην ἀποθνήσκων). Ἐνδεκα ὀλόκληρα χρόνια μία Δαμόκλειος Σπάθη κρέμεται πάνω ἀπὸ τὸν τράχηλό του. Ἐννέα φορὲς ἔφθασε ἔξω ἀπὸ τὸν θάλαμον τῶν ἀερίων γιὰ νὰ ἀνασταλῆ ἢ ἐκτέλεισθαι τὸν τὴν τελευταία στιγμὴ. Δὲν σᾶς θυμίζει αὕτη ἢ ἱστορία τὸ παιγνίδι τῆς γάτας μετὰ τὸ ποντικῆν πρὶν τὸ καταβροχθίσθαι; Καὶ καμμία γάτα δὲν «παίζει» τὸ παιγνίδι τοῦ θανάτου γιὰ ἕνα τόσο μακρὸ διάστημα! Αὐτὸ τὸ μακάθριο παιγνίδι ποῦ δὲν διεξάγεται μετὰ τὸ ποντικῆν καὶ γάτας ἀλλὰ μετὰ τὸν ἀνθρώπων, ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ σαδισμού!

Μέσα στὰ ἔνδεκα αὐτὰ χρόνια «τὸ ποντικῆν» ἐξελίχθη σὲ διαπερῆ νομομαθὴ καὶ συγγραφέα. Τὸ βιβλίον του «Κελλὶ 2455» (δὲν τὸ ἔχω διαβάσει) ἐκνεκροφόρησε σὲ ἑκατομμύρια ἀντίτυπα. Δὲν νομίζετε ὅτι ἕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ

μιὰ ὀψιμη θανάτωση σήμερα θὰ ἀποτελοῦσε μία ἐν ψυχρῷ (in cold blood) δολοφονία;

Σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ὁ πολιτισμὸς ἐπηρεασμένος, στὸ σημεῖο αὐτὸ, ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα ὀδηγεῖται πρὸς τὴν πλήρη κατάρρευση τῆς πονηρῆς τοῦ θανάτου δὲν τὸ βρῖσκετε ὑπερβολικὸ νὰ διαμαρτυρῶμεθα καὶ μάλιστα νὰ χαρακτηρίζουμε «σημεῖον καταπτώσεως» τὸ γεγονός ὅτι ὑψώθηκαν φωνὲς διαμαρτυρίας γιὰ τὴν μελετωμένη θανάτωση ἐνὸς καταδίκου (συγγραφῆς ἤδη) ὄχι φονεῶς, ἔνδεκα ὀλόκληρα χρόνια μετὰ τὴν καταδίκη του;

Πάνω ἀπὸ δώδεκα χρόνια διαβάσω τις «Ἀκτίνες» καὶ οὐδέποτε εἶδα νὰ ζητοῦν «ἐπὶ πίνακι» τὴν κεφαλὴν οἰουδήποτε. Γι' αὐτὸ μοῦ ἐπροξένησε ὄχι εὐχάριστη ἐντύπωση τὸ ὄχι. Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει μπορεῖ κανεὶς καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ νὰ ἔχη τις ἀπόψεις του μὰ εἶναι σωστὸ νὰ χαρακτηριζῆ ὡς «σημεῖον καταπτώσεως» τις προσπάθειες γιὰ τὴ διάσωση τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνθρώπου; Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη πού νομίζω ὅτι ἔχει κάποια σημασία: Τὸ ἐπίσημο ὄργανο τοῦ Βατικανοῦ ὁ «Osservatore Romano» διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τῆς μελετωμένης ἐκτελέσεως. Νὰ τὸ χαρακτηρίσωμε καὶ αὐτὸ «σημεῖον καταπτώσεως»;

Δὲν θὰ ἤθελα νὰ θεωρηθῆ ὁ χαρακτηρισμὸς μου ὡς «Lapsus calami» τοῦ ἐν λόγῳ σχολίου, ὡς ἔλλειψις σεβασμοῦ πρὸς τὸν συντάκτην του, πολὺ δὲ περισσότερο πρὸς τὸ περιοδικὸ αἰ χροσθόδοι τόμοι τοῦ ὁποίου κοσμοῦν τὴν βιβλιοθήκην μου. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀγάπη μὲ ὑποχρεώνει νὰ γράψω τὰ παραπάνω γιὰ νὰ διαφυλάξω τὸ περιοδικὸ ἀπὸ ἕνα γλύστομα τὸ ὁποῖο μὲ τὴν τόση εὐρύτητα πού ἔλαβε ἡ θλιβερὴ αὐτὴ ὑπόθεση θὰ δημιουργήσῃ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στοὺς κύκλους τῶν ἀναγνώστων.

Με φίλικους χαιρετισμοὺς καὶ ἀγάπην

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΩΤΗΣ
Πολιτικὸς Μηχανικὸς

ΗΤΑΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕ ΚΑΡΔΙΑ...

Ἀγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Ἐτηρητῶ ὡς δασκάλα, τέσσαρες μῆνες τώρα, σ' ἕνα ἀπομεμακρυσμένο καὶ φτωχὸ ὄρεινὸ χωριὸ τῆς Μακεδονίας.

Μὲ τὸν διορισμὸ μου αὐτὸ, εἶδα νὰ σαρκῶται τὸ μεγάλῳ μου ὄνειρο, νὰ ἐργασθῶ μ' ὅλη τὴ φλόγα καὶ τὴ δύναμιν τῆς καρδιάς μου στὴν ἑλληνικὴ μας ὑπαιθρο.

Ξεκίνησα μὲ ἀνοιγμένα τὰ φτερά, γεμάτη φλόγα καὶ παλμῶ, πού δίνει ἡ Πίστις. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού ἀφῆνα τὸ πατριώ μου σπῆτι, ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού ἀφῆνα γνωστοῦς

κι' ἀγαπημένους, γιὰ νὰ βρεθῶ μόνη καὶ τόσο μακριά!

Καθὸς τὸ αὐτοκίνητο ἀνέβαινε ἀγκομαχώντας, ἐνοιῶθα τὴν καρδιά μου νὰ κτυπᾷ δυνατὰ, ἀνήσυχτα, φοβισμένα. Συναίσθηματα διάφορα μὲ πλημμύριζαν, φόβοι μὲ κύκλωναν. Ὁ δρόμος δύσβατος, ἀνώμαλος, τελειῶς ἀκατάλληλος γιὰ διάβασι τοῦ χειμῶνα...

Ἐπὶ τέλους νὰ τὸ χωριό, ὄμορφο, γραφικόν, μὲ τὰ σπίτια του σαρφαλωμένα στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ. Τὸ κοίταξα μὲ λαχτάρα, μὲ ἀγωνία. Τὸ ἀγκάλιασα μὲ τὸ βλέμμα. Τί ἀρά γε νὰ κρῦβῃ; σκεπτόμουν διαρκῶς...

Μὰ δὲν ἄργησα ν' ἀντιληφθῶ τί ἐκρυβε τοῦτο τὸ χωριό... Τὸ εἶδα, τὸ ἔζησα, τὸ ἐνοιῶσα πέρα, ὡς πέρα. Εἶδα τὰ χλωμά, τὰ καχεκτικὰ παιδάκια, τὰ δύστυχα πλάσματα μὲ τὰ βρόμικα κουρέλια. Τὰ εἶδα φοβισμένα, παρατημένα, χωρὶς στοργὴ κι' ἀγάπην. Ἐστερα εἶδα τὴν βασανισμένη χωρικὴ μητέρα, τὴν περιφρονημένη ἡρωίδα, τὴν ξεχασημένη ἀπὸ ὄλους. Εἶδα τὸν κουρασμένο κι' ἀπελπισμένο πολυτέκνο πατέρα, πού δουλεῖει δλημερὶς καὶ προκοπὴ δὲν βλέπει. Εἶδα τὸν γέροντα τὸν τυφλὸ καὶ παραμελημένο, νὰ καρτερῆ τοῦ θανάτου τὸν λυτρωμὸ μὲ μιὰ κρυφὴ ἐλπίδα. Εἶδα τὶς βρόμικες, τὶς σκοτεινὲς τὶς τρωγλες, εἶδα... καὶ τί δὲν εἶδα... Καὶ τᾶβλεπα ὅλα αὐτὰ γιὰ πρώτη μου φορὰ, στὸ πρῶτο μου ξεκίνημα.

Ἡ ἀγάπη φούντωσε μέσα μου, ὁ πόνος τους ἔγινε καὶ δικός μου. Εἶπα νὰ βοηθῆσω, νὰ δουλέψω μὲ καρδιά, μὲ πίστι.

Ἀνασκουμπώθηκα, ἔπλυνα, καθάρισα, ἔτρεξα παντοῦ. Εἶδα ὅμως πὸς δὲν ἐφθανα ἐγώ. Ἐπρεπε νὰ βοηθῆσουν κι' ἄλλοι, νὰ βρεθοῦν ἀνθρώποι μὲ καρδιά.

Κι' ἔκανα ἐκκλησίαν καὶ ζήτησα βοήθεια. Κι' ἔγινε τὸ θαῦμα... Τὸ ἔζησα, τὸ χάρησα, τὸ πανηγύρισα. Τὸ εἶδαν κι' οἱ χωρικοὶ καὶ δάκρυσαν ἀπὸ χαρὰ κι' ἐλπίδα...

Βρέθησαν οἱ ἀνθρώποι αὐτοί... Δὲν ἦταν μεγάλοι καὶ τρανοί, δὲν ἦταν πλούσιοι. Ἦταν παιδιά, μικρὰ κατηχητόπουλα, πού ἀπὸ μικρονὲς ἀποστάσεις ἔστειλαν ἐνσάρκωμένη τὴν πνοὴ τῆς ἀγάπης τους. Ἦταν φτωχὰ ἐργασόμενα κορίτσια πού ἐπλεξαν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ δουλεμένα χέρια ὄμορφα καὶ ἔρεστα πλεκτά. Ἦταν φτωχὲς ἴσως μητέρες, πού ἔξερουν νὰ θυσιάζουν κάτι γιὰ τὸ φτωχὸ παιδί, γιὰ τὸν δυστυχεμένο. Ἦταν μὲ ἄλλα λόγια ὅλοι τους χριστιανοί. Ἦταν ἀνθρώποι μὲ καρδιά, μὲ πίστι.

Μὲ τὴν ἐπιστολή μου αὐτὴν αὐτοὺς θέλω νὰ ἐυχαριστήσω, τοὺς πολῦτιμους συνεργοὺς τῆς ἀγάπης. Θέλω νὰ τοὺς πῶ ὅτι οἱ θυσίες τους δὲν πῆγαν χαμένες. Νὰ τοὺς βεβαιώσω ὅτι μὲ τὴν ἐξαιρέτο πρᾶξι τῆς ἀγάπης των συνετέλεσαν στὴν εὐτυχία τῶν μικρῶν παιδιῶν τοῦ φτωχοῦ αὐτοῦ χωριοῦ.

Θέλω ὅμως νὰ πῶ καὶ κάτι ἄλλο. Θέλω νὰ φωνάξω σ' ὄλους, ὅτι καὶ σήμερα ὑπάρχουν

ἄνθρωποι με φλογερὴ καρδιά, μ' ἀγάπη. Εἶναι ὅλοι ἐκείνοι ποὺ ἔμαθαν νὰ δείχνουν τὴν Πίστι τους με τὰ ἔργα τους.

Μετὰ τιμῆς
N.K.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΧΑΝΣΕΝΙΚΩΝ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά

Κατὰ τὸν ἐφετεινὸν ἑορτασμὸν τῆς «Ἡμέρας τῶν Χανσενικῶν» (31-1-1960) ἔλαβον χῶραν συγχρονικαί παράγωγι ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τῶν φίλων χανσενικῶν τῆς χώρας μας, δι' ἃ καὶ ἐθεώρησα σκόπιμον, ἂν καὶ με κάποιαν καθυστέρησιν, νὰ κάμω ἕνα σύντομον «ἀπολογισμὸν» τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν.

1. Τὴν προτεραίαν τῆς «Ἡμέρας», ὁ ὑφυπουργὸς Κοινωνικῆς Προνοίας κ. Ἰωάν. Ψαρρέας, ἐξεφώνησεν ἐμπνευσμένον ραδιοφωνικὸν μήνυμα, δίδων τρόπον τινὰ τὸ σύνθημα τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἑορτασμοῦ.

2. Εἰς τὰς 11 π.μ. τῆς Κυριακῆς 31-1-1960 ἔλαβε χῶραν ἑορτασμὸς εἰς τὸν Ἀντιλεπρικὸν Σταθμὸν Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖον ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των ὁ γεν. γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Κοιν. Προνοίας κ. Ρηγάκης καὶ πλείους διευθυντῶν καὶ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ προεδρεῖα τοῦ νοσοκομείου καὶ τοῦ Ἰδρύματος Προστασίας Χανσενικῶν «Ἡ Θεία Χάρις». Ὡμίλησαν κατ' αὐτὸν ὁ κ. Ρηγάκης (τοῦ ὁποίου ἡ ὁμιλία μετεδόθη καὶ ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ), ὁ πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος «Θεία Χάρις», ὁ πρόεδρος καὶ διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου καὶ, τέλος, ἐκπρόσωπος τοῦ «Συνδέσμου Χανσενικῶν». Ἀκολούθως ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῶν πρώτων τμημάτων (κοιτικῆς—ραπτικῆς, μηχανοπλεκτικῆς, φραντικῆς, ξυλουγοικῆς) τῶν ἐργαστηρίων ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσως τῶν χανσενικῶν, τοῦ Ἰδρύματος «Θεία Χάρις».

3. Εἰς τὰς 6 μ.μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἔλαβε χῶραν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Παρνασσοῦ», ὁ ἐπίσημος ἑορτασμὸς τῆς «Ἡμέρας», ὁργανωθείς ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος «Θεία Χάρις». Παρέστησαν εἰς αὐτὸν ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας, διευθυνταὶ καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι ὑπουργείου, καθηγηταί, προεδρεῖα διαφόρων ὁργανισμῶν καὶ ὁργανώσεων, ἐκπρόσωποι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμῶν, φοιτηταὶ καὶ πλῆθος κόσμον. Ὡμίλησεν ὁ πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος «Θεία Χάρις» περὶ τῶν συγχρόνων προβλημάτων τῆς νόσου τοῦ Χάνσεν, ἠκολούθησαν ἀπαγγελία ποιημάτων, ὀλιγόλεπτος ἠχογραφημένη ὁμιλία τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς «Ἡμέρας» κ. Ραοὺλ Φολλερώ, καί, τέλος, προβολὴ τῆς ἑλληνικῆς ταινίας «Τὸ νησί τῆς υιοπῆς» τῆς Δ)δος Λίλας Κουρζουλάκου. Διενεμήθη, ἐπι-

σης, ὀκτασέλιδον διαφωτιστικὸν ἔντυπον περὶ τῶν συγχρόνων ἀντιλήψεων ἐπὶ τῆς νόσου τοῦ Χάνσεν.

4. Ἡ ὑπηρεσία διαφωτίσεως τῆς γεν. διευθύνσεως ὑγεινῆς τοῦ ὑπουργείου Κοιν. Προνοίας, ἔδωσε εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν τύπον ἐπίκαιρον διὰ τὴν «Ἡμέραν» σημεῖωμα, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ φύλλα τῆς 31-1-1960.

5. Ὁ Ὑφυπουργὸς Κοιν. Προνοίας ἐξαπέστειλεν εἰδικὴν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς «Ἡμέρας» ἐγκύκλιον (ὑπ' ἀριθ. 43)14.1.60) πρὸς τοὺς διευθυντὰς τῶν ὑγειονομικῶν κέντρων τοῦ Κράτους, τὴν ὁποίαν ἐκοινοποίησεν εἰς πλῆθος ὁργανισμῶν καὶ ὁργανώσεων, τονίζων ὅτι πρέπει «νὰ κατανοηθῆ ὑπὸ πάντων, ὅτι αἱ ἀντιλήψεις περὶ τῆς νόσου καὶ τοῦ ἀθεραπεύτου αὐτῆς ἔχουν ἤδη ἄρδην ἀνατραπῆ καὶ οὐδὲν γεγονὸς δικαιολογεῖ τὴν ἰδιαίτερον μεταχειρίσιν τῶν χανσενικῶν, δίδει δὲ ἐν συνεχείᾳ ἐντολήν ὅπως ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν σχολιάτρων τῆς περιοχῆς καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας, ἔτι δὲ καὶ μετὰ τῶν ἐθελοντικῶν ὁργανώσεων διὰ τὴν προβολὴν τοῦ θέματος».

6. Παρομοίαν ἐγκύκλιον ἐξέδωσε καὶ ὁ Ὑφυπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων (ὑπ' ἀριθ. 9)19.1.60), πρὸς τοὺς κ.κ. ὑγειονομικοὺς ἐπιθεωρητὰς σχολείων καὶ σχολιάτρους, εἰς τὴν ὁποίαν τονίζει «τὴν ἀνάγκην τῆς εὐρύτερας διαφωτίσεως τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῆς νόσου ἀπὸ κοινωνικῆς ἰδίας πλευρᾶς» καὶ ἐντέλλεται «ὅπως τὸ σχολεῖον μετὰ νόσην εἰς τὰς σχετικὰς ἐκδηλώσεις δι' ὁμιλιῶν πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν γυμνασίων καὶ τῶν παιδαγωγικῶν ἀκαδημιῶν».

7. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐπισήμων ἐκδηλώσεων τῆς Πολιτείας, ἔλαβον χῶραν καὶ πολλὰ ἄλλα, αὐθόρμητοι καὶ συγχρονικαί, ἐκ τῶν ὁποίων, ἐνδεικτικῶς, ἀναφέρομεν μερικὰς.

α) Ὁ πρωιτερὸς τῶν Ἀνακτόρων καὶ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου π. Ἱερ. Κοτσώνης, ὁμίλησε μετὰ πολλὸν σχετικῶς μετὰ τῶν χανσενικῶν πρόβλημα εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῶν Ἀνακτόρων, κατὰ τὴν θ. λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς 17.1.60 (τῶν 10 λεπτῶν), ἡ ὁποία, μετεδόθη καὶ ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ. Ἡ ὁμιλία αὕτη ἐδημοσιεύθη μετὰ τίτλον: «Οἱ ἄθωοι κατάδικοι νὰ ἐλευθερωθῶν», εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» τῆς προηγούμενης ἡμέρας (16.1.60). Εἰς αὐτὴν ἐφειρίπτοντο ριζοσποστικὰ ὄντως συνθήματα, ὡς π.χ. τὰ κατωτέρω: «Ἄν ἔχομε τὴν δυνατότητα νὰ προσλάβομε κάποιον στὴν ἐργασία μας, ἢ νὰ συστήσομε γιὰ δουλειὰ ἕναν σὲ γνωστὸ μας ἐργοδότη, ἂς ἐρευνησομε μήπως αὐτὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπ' ὄσους ὑπῆρξαν χανσενικοί». «Ἀναλόγως μετὰ τὴν δυνατότητα ποὺ ἔχομε ὁ καθένας μας, ἂς στείλωμε κάτι εἰτε εἰς χοῦμα εἰτε εἰς εἶδος στὸν Ἀντιλεπρικὸν Σταθμὸν Ἀθηνῶν ἢ στὸ Ἰδρυμα Προστασίας Χανσενικῶν «Ἡ Θεία Χάρις». Ἡ ἀνωτέρω ὁμιλία, ὡς εἶμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζομεν, ἐνεποίησε ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὰς ἀρμοδίας ἄτη-

ρεσας τοῦ ὑπουργείου Κοιν. Προνοίας, εἶρε δὲ καὶ μεταξύ τοῦ λαοῦ τὴν πρόθεσαν ἀπήχησιν, ἂν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ τὰς δωρεὰς αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν εἰς τὸ Ἴδρυμα «Θεῖα Χάρις».

6) Ἡ «Χριστιανικὴ Φοιτητ. Ἐνωσις» Ἀθηνῶν ἐκυκλοφόρησε μεταξύ τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου προκήρυξιν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς «Ἡμέρας», εἰς τὴν ὁποῖαν μεταξύ ἄλλων ἐτονίζετο ὅτι εἶναι «καιρὸς νὰ χτυπήσουμε ὅλοι μας τὴν προκατάληψιν... καιρὸς εἶναι ν' ἀποκατασταθῇ καὶ ἡ Κοινωνία ἐναντι τῶν χανσενικῶν».

γ) Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου, ἔλαβον χώραν, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως» ἢ τῶν Χριστ. Μαθητικῶν ὁμάδων, μεταξύ τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ γυμνασίου, ἐκδηλώσεις μὲ σκοπὸν τὴν προβολὴν τοῦ χανσενικοῦ προβλήματος μεταξύ τῆς σπουδαστικῆς νεολαίας, ὑπὸ μορφήν «βραδυνῶν». Πρὸς τὰς δὲ ἐγένετο καὶ μία παρομοία ἐκδήλωσις μεταξύ τῶν μαθητικῶν τῆς Σχολῆς Καλογραφῶν Πειραιῶς, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐκλήθη καὶ ὠμίλησεν ἕνας ἀποθεραπευτὴς χανσενικός. Αἱ ἐν λόγῳ μαθήτριαι εἰς περυσινὸν μεταξύ τῶν ἔρανον συνενέτησαν περὶ τὰς 4.000 δρχ. τὰς ὁποῖας καὶ ἀπέστειλαν πρὸς τὸν κ. Ραοῦλ Φολλερώ, πρὸς μεγάλην του συγκίνησιν.

δ) Τὸ περιοδικὸν «Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος» (Ἰαν. 1960) καὶ ἡ «Καθολικὴ» (27.1.60) ἐδημοσίευσαν ἀντιστοιχῶς ἄρθρα τοῦ κ. Φολλερώ μὲ τίτλους «Ἡ μάχη τῆς λέπρας», καὶ «Ἡ 7ῃ διεθνὴς ἡμέρα τῶν χανσενικῶν». Τὸ «Δελτίον κύκλου ἰατρῶν τῆς ΧΕΕ» (Ἰαν. καὶ Μαρτ. 1960), ἢ «Ἐφημερίς τῶν Ἑλληνίδων» (29.1.1960) καὶ ἡ «Ζωὴ» (3.2.60) ἐδημοσίευσαν ἐπίκαιρα σχόλια καὶ περιγραφὰς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς «Ἡμέρας».

8. Ἀνάλογοι ἐκδηλώσεις ἐγίναν καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἐκ τῶν ὁποίων, ἐνδεικτικῶς καὶ πάλιν, θὰ ἀναφέρωμεν μερικὰς, παραλείποντες τὰς

ἐπισημοῦς ἐκδηλώσεις τῶν κατὰ τόπους νομιμάτων καὶ σχολιάτρων (μερικὰ ἀρκετὰ συγκινητικὰ), αἱ ὁποῖαι ἐγίναν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω ἐγκυκλίων.

α) Εἰς τὸ μόνον ἐναπομείναν ἐπαρχιακὸν λεποκομεῖον τῆς Σάμου, ὁ ἑορτασμὸς τῆς «Ἡμέρας» ὑπῆρξε πανηγυρικός. «Πέντε λεωφορεῖα», μᾶς ἔγραφε φίλος, καθηγητῆς τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Σάμου, «ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς νήσου μετέφεραν ἐπισκέπτας εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Πλήθος κόσμου παρευρέθη εἰς τὸν ἑορτασμόν. Περὶ τοὺς 800 καὶ πλέον», εἰς τοὺς ὁποίους ὠμίλησαν ὁ διευθυντὴς τοῦ λεποκομεῖου κ. Πλ. Μώραλης καὶ ἕνας καθηγητῆς τοῦ ἐκεῖ γυμνασίου. Συγκινητικὸν ἔντισ τὸ θέαμα: Ὁ κ τ α κ ὀ σ ι ο ι ἄνθρωποι ἐπισκέφθησαν τοὺς τ ρ ι ἀ ν τ α π ἔ ν τ ε χανσενικῶν τοῦ νοσοκομεῖου! Τόσον ὁ διευθυντὴς τοῦ νοσοκομεῖου κ. Μώραλης, ὅσον καὶ ὁ φίλος τῶν ἀσθενῶν, καθηγητῆς τῆς Ἐμπορικῆς, ἐδημοσίευσαν ἐπίκαιρα ἄρθρα εἰς δύο τοπικὰς ἐφημερίδας.

β) Ὁ διευθυντὴς τῆς παθολογικῆς κλινικῆς τοῦ νοσοκομεῖου τοῦ Ἀργινοῦ, κ. Γ. Τσοῦτσος καὶ ὁ ἱατρὸς κ. Τροῦγκος εἰς Ἰωάννινα ἐδημοσίευσαν σχετικὰ ἄρθρα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς «Ἡμέρας» εἰς τὰς τοπικὰς ἐφημερίδας.

9. Τέλος, ὡς προαναφέρθη, ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Ἰδρυματος Προστασίας Χανσενικῶν «Ἡ Θεῖα Χάρις» (Ἀναξαγόρα 11, Ἀθῆναι) αἱ πρῶται χρηματικὰ δωρεαὶ ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου του. Μία δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνερχομένη εἰς 12.000 δρχ. ἀποδεικνύει ὅτι αἱ δσημέραι καὶ ἐντονώτερον καταβαλλόμενα προσπάθειαι διὰ τὴν εὐρύτεραν προβολὴν τοῦ χανσενικοῦ προβλήματος, εὐρίσκουν ἤδη καρποφόρον ἀπήχησιν εἰς τὴν συνείδησιν τῆς κοινωνίας.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΘΩΣ

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ἡ ἐπιτυχία, ποὺ ἐσημείωσε ἡ ἔκθεσις ἀντιγράφων ἀπὸ ἔργα λαϊκῆς τέχνης, ποὺ θηγάνωσε ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν στὸ ἀτίριό της, δείχνει τὸ ἐνδιαφέρον, ποὺ προκαλοῦν οἱ προσπάθειαι ποὺ καταβάλλονται τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀπὸ διάφορους ὁργανισμοὺς (τὸ Ἰνστιτούτο Παιδείας, τὸ Ἐθνικὸ Ἴδρυμα, τὴν Ἐταιρεία «Ἑλληνικὴς Τέχνη», τὸ Ἑλληνικὸ Σπίτι κλπ.) γιὰ τὴν προβολή, τὴν ἀνάδειξη καὶ τὴν ἐνίσχυση τῆς λαϊκῆς μας τέχνης.

Ἡ ὀραία πρωτοβουλία τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρυματος καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου Παιδείας νὰ στείλουν στὶς ἐπαρχικὰς ἀρχετοὺς σπουδαστὰς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, γιὰ νὰ μελετήσουν καὶ ν' ἀντιγράψουν χαρακτηριστικὰ ἔργα ἀπὸ τὴ λαϊκὴ μας τέχνη (ζωγραφικὴ, γλυπτικὴ, διακοσμητικὴ, χειροτεχνία, ἀρχιτεκτονικὴ) ἔδωσε, ὅπως εἶδειξε ἡ ἔκθεσις τῶν ἀντιγράφων, ἀξίολογα ἀποτελέσματα. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, μὲ τὴ συστηματικὴ συνέχιση καὶ τὴ μεγαλύτερη ἐπέκτασή της (στὸν τομέα λ.χ. τῆς λαϊκῆς μουσικῆς), ἢ χρησίμη καὶ γόνιμη — ἡ ἔθνη-

κὴ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς — προσπάθεια αὐτὴ θὰ δώσῃ ἀποτελεσματικότερους καὶ ἱκανοποιητικότερους καρπούς.

ΣΟΥΗΔΙΑ : ΜΗΔΕΝ

Σύμφωνα μὲ μιὰ πρόσφατη στατιστικὴ τῆς Οὐνέσκο, τὰ μικρότερα ποσοστὰ ἀναφαθητισμοῦ τὰ ἔχουν πρῶτα - πρῶτα ἡ Σουηδία μὲ τὸ τιμητικώτατο μῆδεν, καὶ ἔπειτα ἡ Ἰαπωνία μὲ 20)ο, οἱ Ἦνωμ. Πολιτείες τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸ Βέλγιο μὲ 30)ο, ἡ Γαλλία μὲ 40)ο, ἡ Οὐγγαρία μὲ 50)ο καὶ τὸ Ἰσραὴλ μὲ 60)ο. Καὶ τὰ μεγαλύτερα, ἂν ἐξαιρεθοῦν οἱ χῶρες τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας ποὺ προηγοῦνται κατὰ πολὺ, τὰ ἔχουν ἡ Πορτογαλία μὲ 440)ο, ἡ Μάλτα μὲ 420)ο, ἡ Γιουγκοσλαβία μὲ 270)ο, ἡ Ἑλλάς μὲ 260)ο, ἡ Βουλγαρία μὲ 240)ο καὶ ἡ Ρουμανία μὲ 230)ο.

Σ'αὐτὸν τὸν χαρακτηριστικὸ πῖνακα ἡ χώρα μας δὲν κατέχει βέβαια τιμητικὴ θέση. Καὶ ὅταν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἡ χώρα αὐτὴ θεωρεῖται — καὶ εἶναι — ἡ κοιτίδα τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ σημασία τοῦ μεγάλου ποσοστοῦ ἀναφαθητισμοῦ ποὺ κρατεῖ, γίνεται περισσότερο θλιβερὴ καὶ ἀπογορευτικὴ. Δὲν ξεχνοῦμε βέβαια τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνες τῆς μακρῆς δουλείας τῆς καὶ τὶς ἀκατάπαυστες σχεδὸν περιπέτειές τῆς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν μποροῦμε νὰ δικαιολογήσουμε τὸ μεγάλο καὶ βαρὺ αὐτὸ ποσοστὸ.

Μᾶς παρηγορεῖ μόνο ἡ σκέψη ὅτι ἡ στατιστικὴ τῆς Οὐνέσκο βασίζεται πρὸ στοιχεῖα τοῦ 1951 καὶ ὅτι ἀπὸ τότε ἔχει γίνῃ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ γίνετα ἀπὸ τὸ Κράτος μιὰ καλὴ καὶ συστηματικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν καταπολέμηση τοῦ ἀναφαθητισμοῦ. Ἀλλὰ ὅσο καὶ ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ἔχει μειωθῆ τὸ ποσοστὸ τοῦ 1951, δὲν μποροῦμε καὶ δὲν πρέπει νὰ ἠσυχάσουμε, ἀλλὰ νὰ ἐντείνουμε καὶ νὰ εὐρύνουμε τὶς προσπάθειές μας, γιὰ νὰ φτάσουμε ὅσο μποροῦμε πλησιέστερα καὶ ὅσο μποροῦμε συντομώτερα τὸν ὠραῖο καὶ ὑψηλὸ αὐτὸ στόχο, ποὺ τόσο ταιριάζει καὶ τόσο ἐπιβάλλεται στὴν Ἑλλάδα.

Ο ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ «ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΘΗΝΩΝ»

Οἱ πρῶτες πληροφορίες γιὰ τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ ἐφετεινοῦ «Φεστιβάλ Ἀθηνῶν» εἶναι καὶ πάλι ἀνησυχητικές. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἔχει προαναγγελθῆ ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐξῆς ὁρχηστρῶν: Τῆς Κάμερ Ὀρχέστρ τῆς Στουτγάρδης, τῆς ὁρχήστρας τῆς Γαλλικῆς Ραδιοφωνίας, τῆς Ρωμανικῆς ὁρχήστρας τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Συμφωνικῆς ὁρχήστρας τοῦ Ἀμβούργου. Καὶ βρισκόμαστε ἀκόμη στὴν ἀρχή! Θὰ

ἐπακολουθήσουν βέβαια καὶ ἄλλες ὁρχήστρες ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ (ἀποροῦμε πῶς δὲν ἀναγγέλησαν ἀκόμη) καὶ ἀπὸ ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἄλλων ἠπειρῶν, καθὼς καὶ ἡ τακτικὴ μακρὰ σειρὰ τῶν ξένων «σολίστ», ποὺ θὰ μᾶς ἔλθουν ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς!

Καὶ ἀναρωτιόμαστε: Μὰ ἔχει λοιπὸν καταργηθῆ, ἀπροσημάτιστα πιά καὶ ὀλοκληρωτικά, ὁ βασικὸς καὶ κύριος σκοπὸς τοῦ «Φεστιβάλ Ἀθηνῶν», ποὺ καθὼς καθορίζεται στὸν ἰδρυτικὸ του νόμο, εἶναι ἡ προβολή, ἡ ἀνάδειξη καὶ ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς καὶ τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς; Ἀλλὰ τότε ποῦς εἶναι ὁ σκοπὸς, ποὺ ἐξυπηρετεῖ αὐτὸ τὸ Φεστιβάλ, καὶ ποῦς ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεώς του; Καὶ δὲν εἶναι πολὺ προτιμώτερο νὰ περιορισθοῦμε στὸ Φεστιβάλ Ἐπιδάφου μὲ τὶς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς τραγωδίες, ποὺ νὰ ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐδῶ, στὸ θέατρο Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ;

ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ὁ Βασίλης Λογοθετίδης, ὁ ἐξαιρετὸς κωμικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, ποὺ ἐπρόσφερε, ἐνὸσω ζοῦσε, σημαντικὲς ὑπηρεσίες στὸ κοινὸ μὲ δυὸ κυρίως τρόπους, μὲ τὴ χαρὰ τοῦ γέλιου καὶ μὲ τὴν παρουσίαση καὶ ὑποστήριξη τῆς ἑλληνικῆς θεατρικῆς παραγωγῆς, ἐπρόσφερε καὶ μὲ τὸ θάνατό του ἀξιόλογη ὑπηρεσία στὸ ἑλληνικὸ θέατρο. Μὲ τὴν πάνδημη καὶ θερμὴ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὴν κηδεῖα του, ποὺ ἔδειξε μὲ τὸν πῦρ ἐκδηλο τοῦ ὅτι πο τὴν ἀμεση καὶ πλατεῖα ἐπιδράση τοῦ Θεάτρου, καὶ τῆς Τέχνης γενικώτερα, στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ, ἔδωκε — ὅπως μὲ πολλὴν εὐχαρίστηση μαθαίνομε — στὸν κρατικὸν καὶ κυβερνητικὸν ἀρμόδιον τὴν εὐκαιρία ν' ἀντιληφθοῦν αὐτὴ τὴν ἐπίδραση καὶ νὰ κατανοήσουν τὴν ἀνάγκη τῆς καλῆς καὶ ἀποδοτικῆς ἀξιοποιήσεώς της μὲ τὰ κατάλληλα μέτρα προστασίας καὶ ἐνισχύσεως πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως τοῦ τόπου.

Οἱ πληροφορίες μάλιστα προσθέτουν ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως μελετᾷ τὰ σχετικὰ ζητήματα καὶ ὅτι σύντομα θὰ ἀνακοινώσῃ τὶς ἀποφάσεις του. Καὶ τρέφουμε τὴν πεποίθησιν ὅτι, καὶ μὲ τὶς κατάλληλες ἐισηγήσεις τῶν ἐλεγκτῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, ποὺ συμμετέχουν στὴν Κυβέρνηση, οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς θὰ ἐξυπηρετοῦν πράγματι τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν προσπαθειῶν στὸν τόπο μας.

ΜΙΑ ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΣΤΙΣ... ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Διαβάζουμε σὲ σοβαρὸ περιοδικὸ ὅτι ὁ Ἴταλὸς παραγωγὸς, ποὺ ἦλθε στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Πολύ τακτικά τὸ πρωί, καθὼς πηγαίνω στὴν δουλειά μου, συναντῶ στὴν γωνία τοῦ δρόμου ἓνα πολυτελέστατο πούλμαν, ποὺ σταματᾷ καὶ παίρνει 2 νέους ἡλικίας 15—16 χρόνων. Καμμία φορὰ μάλιστα αὐτοὶ δὲν εἶναι στὸ καθωρισμένο σημεῖο καὶ τότε τὸ κλάξον τοῦ πούλμαν γίνεται ξυπνητήρι.

☆

“Ὅταν ἐμεῖς ἤμαστε παιδιὰ, θυμᾶμαι πὺς πηγαίναμε στὸ σχολεῖο μὲ τὸ πόδια. Περπατούσαμε 15—20 λεπτά, περνούσαμε ἀπὸ πολυσύχναστους δρόμους ἀνάμεσα ἀπὸ λεωφορεῖα καὶ ταξὶ καὶ δὲν πάθαμε τίποτε ἀντίθετα ἀνδρωθήκαμε γρηγορώτερα. Τώρα τὸ σχολεῖο μεταβάλλεται σὲ κινητὸ γυαλακτοπωλεῖο καὶ κάνει διανομὴ κατ’ οἶκον.

☆

Εἶχε δίκιο ὁ Ὁρτέγκα Ἰ Γκασέ, ὅταν διεμαρτύρητο γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῆς μάξης, ποὺ σκέφτεται μόνο τὸν ἑαυτοῦλη του, τὰ συμπεριοντάκια καὶ τὶς ἀπολαύσεις του. Μέτριος ἀνάμεσα στοὺς μετρίους, μικρὸς ἀνάμεσα στοὺς μικροὺς ἔχει μία καὶ μόνη φιλοδοξία τὴν καλοπέρασῃ του.

☆

Μὲ τὸ μοντέρνο μας σχολεῖο φτιάχνουμε συχνὰ καλοθρεμμένα πλάσματα, ποὺ διαρκῶς ἀ-

προετοιμάσῃ τὸ γύρισμα τῆς ταινίας «Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν», ἐξησφάλισε ἀπὸ τὸ Ἰπουγεῖο Ἐθνικῆς Ἀμύνης τὴ συμμετοχὴ πέντε χιλιάδων Ἑλλήνων στρατιωτῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους θὰ ἐπιλεγούν καὶ οἱ «τριακόσιοι» τοῦ Λεωνίδα, καθὼς καὶ τὴ χρησιμοποίηση 300 ἵππων.

Ἀποροῦμε γιὰ τὴν προθυμία τῆς συμμετοχῆς τόσοσ στρατεύματος στὴν ἰταλικὴ ταινία, ἀλλὰ ἐκεῖνο, ποὺ μᾶς προκαλεῖ ἀληθινὴ κατάπληξη καὶ σοβαρότατη ἀνησυχία, εἶναι ἡ συνέχεια τῆς πληροφορίας. «Ἀξίζει νὰ τονισθῇ — προσθέτει τὸ περιοδικὸ — ὅτι, ἐνῶ τὸ Ἑλληνικὸ κράτος παρέχει κάθε διευκόλυνση γιὰ τὸ γύρισμα τῆς ταινίας, οἱ παραγωγοὶ δὲν ἀνέλαβον καμμίαν ὑποχρέωση, οὔτε κἄν ὅτι θὰ σεβασθοῦν τὴν ἱστορία!»

Μὰ εἶναι δυνατόν; Πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ πιστέψῃ, νὰ φαντασθῇ κἄν, μίαν τέτοιαν ἀκατανόητη, ἀπίθανη καὶ ἐξωφρενικὴν ἐνέργεια τοῦ Κράτους; Ἐλπίζουμε — καὶ περμένουμε νὰ τὸ βεβαιωθοῦμε — ὅτι πρόκειται γιὰ λανθασμένη πληροφορία ἢ γιὰ παρεξήγηση, ποὺ θ’

παιτοῦν καὶ ποτὲ δὲν προσφέρουν. Χωρὶς αἰσθημα εὐθύνης, χωρὶς ἰδανικὰ στέκουν πειναλέα μπρὸς στὴν πρώτη κούρσα ποὺ περνᾷ μπροστά τους, γιὰ νὰ προσδιορίσουν τὴν μάρκα.

☆

Πόσο χρήσιμες ὅμως θὰ ἦσαν μερικὲς ἐκδρομὲς ὄχι μόνο στὶς Μυκῆνες, τοὺς Δελφοὺς ἢ τὸν Μιστρά, ἀλλὰ καὶ σὲ κάποια ἀπομακρυσμένα χωριά, ὅπου ὁ στάβλος γίνεται σχολεῖο, τὰ σκόρπια φύλλα ἀπὸ χαρτιά ράβονται σὲ τετραδίον καὶ τὰ παπούτσια θεωροῦνται εἶδος πολυτελείας!

☆

Ὁ δικὸς μας ὁ Μελίτης πολλὰς φορὰς μίλησε καὶ ἔγραψε γιὰ τὸ ἀστικὸ πνεῦμα, ποὺ διαποτίζει τὶς σύγχρονες κοινωνίες, γιὰ τὶς ἀντιφάσεις καὶ τὶς ἀσυνέπειες τῶν δῆθεν πνευματικῶν ἀνθρώπων, ποὺ δὲν πιστεύουν στὴν ἀδυσπόστατη ἀξία τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τὸ θέλουν ὑπηρέτη τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς καλοζωίας των. Ἄλλ’ ἔτσι δὲν ἐπιβιώνει πολιτισμός!

*

Σ’ ἄλλη στήλη κτυπήθηκε ἓνα θεατρικὸ ἔργο (ποὺ ἔπεσε κιάλας) σὰν ἀντιπνευματικὸ, γιὰτὶ παρουσιάσθηκε ἡ θεωρία τοῦ Δαρβίνου σὰν ἡ τελευταία λέξις τῆς ἐπιστήμης. Φίλοι παιδαγωγοὶ ὅμως μὲ πληροφοροῦν ὅτι καὶ σ’ ἡ-

ἀποκατασταθῇ — καὶ πρέπει ν’ ἀποκατασταθῇ — σύντομα.

Ο ΝΕΟΣ ΜΟΥΣΟΥΡΓΟΣ κ. ΙΛΛΙΑΚ

Ὁ νεαρὸς μουσικοσυνθέτης κ. Ἰλλιακ εἶχε τελευταίως ἓναν μεγάλο καλλιτεχνικὸ θρίαμβο. Στὸ ρεσιτάλ, ποὺ ἔδωσε στὸ Σικάγο, ἔπαιξε, σὲ πρώτη ἐκτέλεση, μίαν σουίτα ποὺ κράτησε 25 λεπτά καὶ ἐπροκάλεσε τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ κοινοῦ καὶ τὰ παταγώδη χειροκροτήματά του. Οἱ Ἀμερικανοὶ κριτικοὶ ἐπίσης, ἀπόλυτα ἰκανοποιημένοι, ἐπρόβλεψαν ἐνδοξὴ σταδιοδρομία γιὰ τὸν νέο συνθέτη κ. Ἰλλιακ, ἐνῶ ἀντίθετα οἱ συνθέτες τῆς παλαιότερας γενεᾶς αἰσθάνθηκαν πικρία καὶ ζήλεια γιὰ τὴν ἐκπληκτικὴ ἐπιτυχία του.

Ὅσο γιὰ τὸν κ. Ἰλλιακ, ἔμεινε ἐντελῶς ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος γιὰ ὅλες αὐτὰς τὶς ἐκδηλώσεις, καὶ δὲν εἶπε οὔτε μιά λέξη. Γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι εἶναι ὁ... ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰλλινόις!

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

με ρα στὸ 1960 ὑπάρχουν φυσικοὶ σὲ σχολεῖα, ποὺ διδάσκουν τὴν «καταγωγή τῶν εἰδῶν» ὄχι σὰν μιὰ πιθανὴ ἔστω θεωρία, ἀλλὰ σὰν τὸ ἀναντίρρητο καταστάλαγμα τῆς ἐπιστήμης.

*

Στέκω ἰδιαίτερα σ' ἓνα σημαντικό Ἰνδικὸ φίλμ «Mother India» εἶναι ὁ ξένος τίτλος, «Ἦ ποτισμένη μὲ ἰδρώτα» ὁ ἑλληνικός. Ἔμεινα ἐκπληκτος ἀπὸ τὴν βαθύτατη αἰσθησι τοῦ ὄραίου τοῦ σκηνοθέτη, ἀπὸ τὸ δυναμικὸ παίξιμο τῶν ἠθοποιῶν. Εἰκόνες γεμάτες ὁμορφιά, ποὺ βρίσκεται σὲ μιὰ δύσι, σ' ἓνα τοπίο, σὲ μιὰ θύελλα. Κινήσεις τῶν ἠθοποιῶν δοσμένες μὲ πάθος καὶ δραματικὴ περσιτικότητα. Κάθε φωτογραφικὴ πραγματώσις εἶναι καὶ ἓνα καλλιτέχνημα.

*

Πιὸ πολλὴ ὅμως ἐντύπωσι μοῦ ἔκανε ὁ βαθύτατος ἀνθρωπισμός, ἡ πνευματικὴ ἀνωτερότητις, ὁ πόνος τοῦ σκηνοθέτη γιὰ τὸν δύστυχο λαὸ καὶ τὰ προβλήματα του. Στὸ πρόσωπο τοῦ Μπριτζοῦ βρήκα τὴν ἀληθινὰ ἐπαναστατημένη νεότητα.

*

Ὁ γνωστὸς παιδαγωγὸς κ. Κ. Κίτσος εἶχε τὴν ἐπιτυχημένη ἰδέα νὰ μεταφράσῃ ἓνα ἀξιόλογο παιδαγωγικὸ βιβλίο τό: «Οἱ μεγάλοι παιδαγωγοί», ποὺ εἶναι βε στὴ σειρά τῆς «Βασικῆς Παιδαγωγικῆς Βιβλιοθήκης». Σὲ γλώσσα ἀπλή, διατυπώνονται μὲ σαφήνεια βαθύτατες ἰδέες καὶ παιδαγωγικὲς θεωρίες μεγάλων προσωπικοτήτων, ποὺ ἐργάσθησαν πάνω στὴν ἀγωγή τῆς νεότητος. Ὁ Πλάτων, ὁ Rousseau, ὁ Humboldt, ὁ Pestalozzi, ὁ Decroly εἶναι μερικὸι ἀπ' αὐτούς.

*

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐνδιαφέρει ὄχι μόνο τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς, ἀλλὰ καθένα ποὺ πονεῖ τὴ νεότητα. Γιατὶ μᾶς ἐνημερώνει πάνω σὲ βασικὲς παιδαγωγικὲς ἀρχές, μᾶς τοποθετεῖ μπρὸς στὰ μεγάλα παιδαγωγικὰ προβλήματα, ποὺ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ λυθῶν, καὶ μᾶς μολιζάει μὲ τὴν ἀνησυχία καὶ τὴν ἀγωνία ποὺ εἶχαν οἱ μεγάλοι παιδαγωγοὶ γιὰ τὸ μέλλον τῆς νεότητος.

*

Τελευταῖα ἔγινε στὸ Παρίσι ἓνα συνέδριο ἀπὸ ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν χωρῶν—μελῶν τοῦ Ὁργανισμοῦ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας (Ο.Ε.Ο.Σ.), στὸ ὁποῖο ἐξετάσθη με προσοχὴ τὸ πρόβλημα τῆς διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν στὰ σχολεῖα. -

*

Οἱ μαθηταὶ μαθαίνουν στὸ σχολεῖο τὴν γε-

ωμετρία τοῦ Εὐκλείδη, τὰ στολχεῖα μαθηματικῶν τοῦ Διόφαντου, τὴν Ἄλγεβρα τοῦ Μωχάμετ βὲν Μουσσά Ἄλ — Χουαρίσμη καὶ τοῦ Francois Viète. Δηλαδή οἱ γνώσεις τους φθάνουν ὡς τὴν Ἀναγέννησι. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τίποτε. Ἄγνοοὺν τὴν προαγωγή τῆς μαθηματικῆς σκέψεως ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον αἰῶνες. Τὰ μαθηματικὰ τους εἶναι πιὸ πολὺ ἀσκησις τοῦ νοῦ καὶ ἱστορικὴ ἐνημέρωσις παρὰ παρακολούθησις τῶν συγχρόνων τάσεων.

*

Ὁ σοφὸς μαθηματικὸς Dieudonné, ποὺ ἦταν ὁ κυριώτερος μαχητὴς τῆς ἀνανεώσεως τῶν μαθηματικῶν τοῦ σχολείου, παρατήρησε εἴστοχα: «Εἶναι τόση ἡ ἐκπληξις ποὺ νιώθουν οἱ πρωτοεταίροι φοιτητα στὴν πρώτη τους ἐπαφὴ μὲ τὴν ἐπιστήμη, ὥστε παραπονοῦνται στοὺς καθηγητὲς τῶν ὅτι αὐτὰ ποὺ διδάσκονται στὸ Πανεπιστήμιο δὲν εἶναι ἀληθινὰ μαθηματικά!»

*

Ἡ ἀνανέωσις τοῦ περιεχομένου τῶν μαθηματικῶν σὰν διδακτικὸ μαθήματος στὰ σχολεῖα ἀποτελεῖ πλέον αἴτημα. Ὁρωσμένες ἀπλουστευμένες ἔννοιες ἀπὸ τὴν συμβολικὴ λογικὴ καὶ ἀπὸ τὰ ἐφηροσομένα μαθηματικά, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τῶν τελευταίων τεχνικῶν ἐπιτευγμάτων, θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν ἐρεθισμοὶ βαθυτέρου ἐνδιαφέροντος καὶ πληρέστερης μορφώσεως.

*

Ὁ γιατρός κ. Παπαβασιλείου μοῦ ἔστειλε ἓνα γράμμα μὲ σχετικὰ ἔντυπα πάνω στὶς διεθνεῖς συγκεντρώσεις ποὺ διοργανῶνται ἀπὸ τὴν κοινοβιακὴ ἀδελφότητα Taizé στὴν Cormatin τῆς Γαλλίας. Σκοπὸς αὐτῆς τῆς προσπάθειας εἶναι ἡ περισυλλογὴ, ἡ μελέτη, ἡ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων καὶ πείρας καὶ ἀπὸ πρόσωπα διαφορετικῶν δόγματων πάνω στὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ τὰ εὐρύτερα κοινωνικὰ προβλήματα. Ἡ ἱατρικὴ περίθαλψις στοὺς ἀγρότας, ἡ ἔνταξις τους σὲ συνδικαλιστικὲς ὁργανώσεις, ἡ ἀνάπτυξις μιᾶς θεολογίας μὲ οἰκουμενικότητα, ἡ ἐμβάθυνσις στὸ νόημα τῆς δικαιοσύνης ἀποτελοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα.

*

Ὁ ὕγις προβληματισμὸς τοῦ πνευματικῶ ἀνθρώπου πάνω στὰ σύγχρονα προβλήματα ἀποτελεῖ ἐσωτερικὴ ἐπιταγὴ καὶ βάρος εὐδύνης ἀνυπολόγιστο, ἀλλὰ καὶ πολῦτιμο μορφωτικὸ ἔλικὸ γιὰ τὴν καθοδήγησι τῆς νεότητος.

Φοιτητική Στήλη

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

— Οί σημερινές τιμές; ρώτησα.

Σήκωσε τὸ κεφάλι του ἀργά, καὶ στήλωσε ἐπάνω μου τὸ βλέμμα του, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλισμένα μπρούτζινα καγκελάκια.

— Φοίχη! μουρμούρισε καὶ τὸ μέτωπό του γέμισε ζάρες ὡς τὴ μικρὴ του φαλάκρα. Τὰ μάτια του τεντώθηκαν σὲ μιὰ ἔκφρασι τρόμου.

— Πληθωρισμός! εἶπε στὸν ἴδιο τόνο. Καταλαβαίνετε κύριε; Κρίσι στὴ φοιτητικὴ ἀγορά! Πολὺ χαρτονόμισμα, ἐλάχιστο χρυσάφι. Καταλαβαίνετε κύριε;

Ἀκούμησα στὸ πρεβάσι τῆς θυρίδας, τὸν κοίταξα πίσω ἀπὸ τὰ μπρούτζινα καγκελάκια.

— Λοιπὸν; εἶπα.

— Τί λοιπὸν; Ἔχουμε ὅλα τὰ σημάδια ἐνὸς φανεροῦ πληθωρισμοῦ. Ἡ κρίσι εἶναι φοβερὴ. Πολὺ χαρτονόμισμα ἰδεολογιῶν, μηδαμὸν χρυσάφι ἰδεολόγων...

Σήκωσε πρὸς τὸ μέρος μου ἓνα χοντρὸ βιβλίο ποὺ ἦταν ἀνοιχτὸ μπροστά του.

— Διαβάστε, εἶπε, ἔστω... καὶ πίσω ἀπὸ τὰ κάγκελα...

— Δὲν ξέρω λογιστικά, δικαιολογήθηκα ἐγὼ βιαστικά. Δὲν θὰ καταλάβω.

— Δὲν χρειάζονται λογιστικά κύριέ μου. Εἶναι τὰ πράγματα φανερά καὶ στὸν πιὸ ἀδαή. Κοιτάξτε τί γίνεται σήμερα μέσ' στὴ φοιτητικὴ ἀγορά. Πόσο χαρτονόμισμα κυκλοφορεῖ. Ἀνθρωπιστικά ἰδεώδη, χριστιανικά ἰδεώδη, συνθήματα ἐλευθερίας τῆς προσωπικότητος, στροφῆς στὶς ἀξίες τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, χαρτονόμισμα, κύριε, χαρτονόμισμα...

— Μὰ γιατί; τὸν διέκοψα κάπως ἀγανακτισμένος. Γιατί μιλάτε τόσο περιφρονητικά γιὰ ὅλα αὐτά; Δὲν ἔχουν τὴν ἀξία τους αὐτὰ τὰ ἰδεώδη, μιὰ ἀξία μοναδικὴ μπορῶ νὰ πῶ μέσα στὴ ζωὴ μας, μέσα στὸν πολιτισμό;

— Πῶς φαίνεστε ὅτι δὲν ἔχετε ἰδέα ἀπὸ ἀγορά!... χαμογέλασε ὁ συνομιλητής μου. Ἔχουν ἀξία καὶ παραέχουν, μὰ μονάχα ὅταν ὑπάρχη τὸ ἀντίκρουσμα τῶν ἰδεολόγων. Ποῦ εἶναι σήμερα οἱ ἰδεολόγοι μέσα στὸ φοιτητικὸ

κόσμο; Γεμίσαμε ἀπὸ ἰδεολογίες, κύριέ μου, καὶ μείναμε ἄδειοι ἀπὸ ἰδεολόγους. Ποιοὶ οἰχνοῦν σήμερα τίς ἰδέες μέσα στ' ἀμφιθέατρα; Ποῦ εἶναι οἱ ἰδεολόγοι, νὰ γεμίσουν μὲ τὴν παρουσία τους τὰ ἀμφιθέατρα, νὰ μαζέψουν γύρω τους τὸ πλῆθος, ν' ἀνεβοῦν στὶς ἔδρες μὲ τὴ φωτιὰ τοῦ πάθους των, μὲ τὴ λάμψι τῆς πίστεώς τους στὰ μάτια; Ποῦ εἶναι τὸ χρυσάφι, κύριέ μου; Γεμίσαμε λόγια, γεμίσαμε ἰδέες, γεμίσαμε χαρτιά... Πληθωρισμός, κύριε, πληθωρισμός, πουθενὰ τὸ χρυσάφι τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ μάτια του ἄστραφταν, ἄστραφταν πιὸ πολὺ κ' ἀπὸ τὰ μπρούτζινα καγκελάκια. Εἶχε σηκωθῆ ὄρθιος, χειρονομοῦσε μὲ πάθος.

— Ξεχνάτε, τόλμηρα νὰ πῶ, δὲν ζοῦμε πιά σὲ ἐποχή... Θέλω νὰ πῶ... σὲ τόσο ἐνθουσιασμό, σὲ ἐποχὴ ἀγώνων, πολέμου ἴσως, ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἐνθουσιάζονται κάπως... Σήμερα, ξέρετε, ἡ εἰρήνη, ἡ καλοτέραση, νὰ βολευτοῦμε κάπως...

— Naί, μὲ διέκοψε, αὐτὸ εἶναι τὸ ξεκίνημα τῆς καταστροφῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ νοθεΐα ποὺ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ὀδηγήσῃ στὴν κρίσι. Τὰ ἰδανικά μας ἔχουν ἓνα ἀντίκρουσμα χρυσαφιοῦ, ποὺ περνάει μόνο στὸν καιρὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Μὰ ἓνα τέτοιο χρυσάφι εἶναι κάλπικο, μὲ καταλαβαίνετε κύριε; Κάλπικο!...

Χαμήλωσε τὴ φωνή του, ἔσκυψε λίγο μπροστά!

— Γιατί ἦρθατε σήμερα ἐδῶ; μοῦ εἶπε. Νὰ μάθετε τὴν κίνησι τῆς φοιτητικῆς ἀγορᾶς. Καὶ νὰ τὴν περάσετε στὶς στήλες σας. Na, κύριε, ποιά εἶναι ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς, ἀληθινὴ, ἀκέραιη, ὅπως τὴ ζοῦμε ἐμεῖς κάθε μέρα. Μὴ φοβηθῆτε νὰ τὴν πῆτε στὸν κόσμο, καθαρὰ, ἀληθινὰ, ἀνδρικά. Πληθωρισμός, κύριε, πληθωρισμός, πολὺ χαρτονόμισμα, λίγο χρυσάφι. Θὰ φοβηθῆτε νὰ τὸ πῆτε;

— Δὲν φοβήθηκα. Σᾶς εἶπα κ' ὅλας ὅλη τὴν ἀλήθεια.

O ENTETALLMENOS

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δ. Κωτσάκη: «Ἡ ἔρευνα τοῦ Διαστήματος». Ἐκδόσεις δευτέρα, ἐπισημασμένη καὶ βελτιωμένη. Ἀθήναι 1960.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ἐξετοξεύθη ὁ πρῶτος τεχνητὸς δορυφόρος, μία νέα ἐποχὴ ἦνοιξε διὰ πολλοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης. Ἀστρονόμοι, μετεωρολόγοι, γεωδυναμικοί, τεχνικοί, ἰατροί, νομικοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐστράφησαν μὲ ἰδιαιτέραν περιέργειαν πρὸς τὰ διαφόρων τύπων ἀντικείμενα, ποὺ ἤδυνάθη νὰ ἐκτοξεύη ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ Διαστῆμα. Πύραυλοι, τεχνητοὶ δορυφόροι, τεχνητοὶ πλανῆται, παντὸς εἶδους ἀκτινοβολία ἐντὸς τοῦ Διαστήματος, ὄργανα μετρήσεως καὶ καταγραφῆς αὐτῶν ἔγιναν ἀντικείμενον πολλῆς συζητήσεως καὶ μελέτης ἐκ μέρους τῶν εἰδικῶν, ἀνεξοχογνηθῆ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τὸ ὄνειρον τῆς πραγματοποιήσεως τῶν διαπλανητικῶν ταξιδιῶν.

Μὲ τὰ θέματα αὐτὰ ἀσχολεῖται τὸ νέον, ὑπὸ τὸν ὄψ ἄνω τίτλον βιβλίον τοῦ κ. Δ. Κωτσάκη, ὑφηγητοῦ τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τῷ Πολυτεχνεῖῳ Ἀθηνῶν. Ἐκδοθὲν πρὸ ὀλίγων μηνῶν καὶ ἐξαντληθὲν κυκλοφορεῖ ἤδη εἰς δευτέραν ἔκδοσιν ἐπισημασμένη καὶ βελτιωμένη. Ἐμφάνις ἀρτία, ἐξώφυλλον ἐγχρωμον, φύλλον πολυτελείας, πλήθος εἰκόνων, πλοσία βιβλιογραφία, λεπτομερὴς καταγραφή τῶν γεγονότων καὶ γλαφρὰ ἀφήγησις τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν προσάθειαν του διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Διαστήματος. Αὐτὰ εἶναι τὰ προσόντα, ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ βιβλίον «Ἡ ἔρευνα τοῦ Διαστήματος».

Εἰς τὰ πρῶτα κεφάλαια ἐκτίθενται διὰ πολλῶν λεπτομερειῶν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς γῆνης ἀτμοσφαιρας διὰ πυραύλων καὶ ἀεροστάτων. Εἰς τὸ 3ον κεφάλαιον, ποὺ ἀφορᾷ κυρίως τοὺς εἰδικούς, ἐκτίθενται τὰ προβλήματα τῶν ἐκτοξεύσεων ἀπὸ μηχανικῆς καὶ τεχνικῆς πλευρᾶς. Εἰς ἄλλο κεφάλαιον παρακολουθοῦμεν τὴν ἱστορίαν τῶν τεχνητῶν δορυφῶρων, Ρωσικῶν καὶ Ἀμερικανικῶν, ὡς καὶ τὰ ἐκ τούτων συναχθέντα συμπεράσματα.

Εἰς τὸ κεφάλαιον «Κοσμικοὶ Πύραυλοι» εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν ὁ συγγραφεὺς νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ περὶ τῶν ἐσχάτως ἀνακαλυφθεισῶν ζωνῶν ἐντόνου ἀκτινοβολίας τοῦ Van Allen, ποὺ ἀποτελοῦν περιοχὴν ἐξόχως ἐπικίνδυνον διὰ τὰ διαστημολογία τοῦ μέλλοντος. Μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν Σελήνην καὶ μᾶς δίδει τὴν φωτογραφίαν τῆς ἀοράτου ἐπιφανείας αὐτῆς.

Εἰς τὰ τελευταῖα κεφάλαια παρέχονται πληροφοροίαι περὶ τῶν πλανητῶν, καὶ τῶν διαπλανητικῶν ταξιδιῶν. Γίνεται δὲ καὶ λόγος περὶ τῆς δυνατότητος ἐρεῦνης τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης ἢ ἀπὸ εἰδικοῦ «Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Διαστήματος» κινουμένου περὶ τὴν γῆν.

Ἄν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι δι' ὅλων αὐτῶν τῶν μέσων θὰ πλουτισθῇ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐμπειρίαν του καὶ ὅτι μία νέα «εἰκὼν» τοῦ Σύμπαντος θὰ προβληθῇ ἐνώπιόν του. Ἄλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι καὶ ἡ νέα αὐτὴ «εἰκὼν», ὅσον τελειότερα καὶ ἂν εἶναι δὲν πρόκειται νὰ λύσῃ ὅλα τὰ προβλήματα, ποὺ ἀπασχολοῦν τὸν ἄνθρωπον. Ἡ «εἰκὼν» αὐτὴ κατὰ τὸν Schrödinger ὡς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος βιβλίου εἶναι ἐλλιπίς, ἀδὲν περιλαμβανεῖ οὔτε ἠθικὰς ἀξίας, οὔτε αἰσθητικὰς οὔτε καμμίαν λέξιν περὶ τοῦ τελικοῦ καὶ ὑψίστου σκοποῦ ἢ προορισμοῦ ἡμῶν τῶν ἰδίων.

Μὲ τὴν ταπεινόφωνα αὐτὴν συναίσθησιν τοῦ ἐπιστήμονος, ποὺ ἀναγνωρίζει τὴν σχετικὴν ἀξίαν τῆς ἐπιστήμης του, ἄς μελετήσωμεν τὸ νέον βιβλίον τοῦ κ. Κωτσάκη. Ἔχει νὰ μᾶς ὠφελήσῃ πολὺ εἰς αὐτὴν, τὴν ἀπὸ πολλῶν ἀόψων κοσμογονικὴν ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν διερχόμεθα.

Δ. ΚΛΑΥΔΙΟΣ

☆

Κ. Δ. Ἀλεξοπούλου, καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Θεομότης», Ἀθήναι 1957, σ. 246, σχ. 180.

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀλεξοπούλου εἶναι ὁ 4ος τόμος τῆς σειρᾶς «Γενικὴ Φυσικὴ», ποὺ ἀπὸ ἐτῶν ἐκδίδει, ἀποτελεῖ δὲ αὐτὴ μίαν ἰσημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἔκδοσιν πανεπιστημιακῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα ὄντως διδάσκουν καὶ ἀναβιβάζουν τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῶν φοιτητῶν καὶ σπουδαστῶν τῶν ἀνωτάτων σχολῶν τῆς χώρας μας. Καὶ ὁ ὑπὸ κρίσιν τόμος παρουσιάζει, ὅτι καὶ οἱ προηγούμενοι: Σαφήνεια, τάξις, σύστημα, ἀκριβολογίαν καὶ ἐπαγωγικότητα, ὥστε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου νὰ παραμένῃ ἀμείωτον, ἐπὶ πλέον δὲ νὰ δύναται νὰ τὸν μελετήσῃ καὶ ἐκεῖνος ὅστις δὲν ἔχει πολλὰς εἰδικὰς γνώσεις. Διότι ὠρισμένα τμήματα εἶναι μὲ διαφορετικὰ στοιχεῖα καὶ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ τὰ παρακολουθήσῃ, δύναται νὰ τὰ παραλείψῃ, χωρὶς νὰ χάσῃ ἀπὸ τὸ σύνολον τοῦ περιεχομένου.

Ἐξ ἄλλου ὁ ἐπιθυμῶν βαθυτέραν μελέτην, δύναται νὰ ἐπεκταθῇ εἰς πολλὰ κεφάλαια καὶ ἀκόμη νὰ ἀποκτήσῃ ὅλας τὰς ἀπαιτούμενας βά-

σεις και προϋποθέσεις διὰ τὴν μελέτην πλέον εἰδικῶν ἔργων.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ἐντόπωσιν, καὶ τὸ σημειώνει εἰς τὸν πρόλογον ὁ συγγραφεὺς, εἶναι ὅτι ἐπιμένει ἰδιαίτερος εἰς τὰ διασφαιρῶν καὶ διὰ κρισιν μερικῶν βασικῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι συχνὰ δίδονται συγκεχυμένα καὶ θὰ μένουν ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν ὡς τοιαῦτα εἰς τοὺς αὐριανοὺς ἐπιστήμονας. Ἐν προκειμένῳ γίνεται ἐπιτυχῆς καὶ σχολιαστικῆ, ὡς σημειώνει, διάρκεις μεταξὺ θερμότητος, ἐσωτερικῆς ἐνεργείας καὶ ἔργου. Ἐπίσης ὁ σ. διέθεσεν ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ ἔργου του διὰ τὴν θερμοδυναμικὴν, κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρον σήμερον τμήμα τῆς Φυσικῆς, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐννοιῶν τῶν τριῶν ἀξιομάτων, καθὼς καὶ τῆς ἐντροπίας καὶ ἐνθαλπίας. Τὰ τρία θερμοδυναμικὰ ἀξιώματα ἔχουν καὶ γενικώτερον καὶ δὴ καὶ φιλοσοφικὸν ἐν μέρει ἐνδιαφέρον. Ὁ κ. Ἀλεξόπουλος καθορίζει σαφῶς τὸ πεδῖον ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ταῦτα ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ θίγει, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐμπειρίας, τὸ θέμα τῆς ἐντροπίας καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποβαθμίσως τῆς. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ τὰ περὶ θεσμικῶν μηχανῶν καὶ ψυχτικῶν ἐγκαταστάσεων, ὅπου ἔχομεν πολλὰς ἐξελίξεις, τὰς ἀφελείας τῶν ὁποῖων ὅλοι ἀπολαμβάνομεν.

Ἀναμένομεν τὴν συνέχισιν καὶ δλοκληρώσιν τῆς ὅλης σειρᾶς, διότι αὕτη πλουτίζει πλουσίως τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστημονικὴν βιβλιογραφίαν.

Δ.Κ.

☆

Θ. Γ. Κουγιουμτζέλη, καθηγητοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου καὶ Σ. Γ. Περιστεράκης, ἐπιμελητοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου: «Στοιχεῖα Πυρηνικῆς Φυσικῆς» — Εἰσαγωγή — Ἀτομικὴ — Πυρηνικὴ. Σελ. 295, σχ. 247, Ἀθήναι 1960.

Καὶ οἱ δύο συγγραφεῖς τοῦ παρόντος βιβλίου εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ μακροῦ ὡς πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι, ἀλλὰ καὶ ὡς συντάκται ἔργων τῆς εἰδικότητός των. Ἐν προκειμένῳ δὲ χαρίζουν εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν ἕνα ἔργον, τὸ ὁποῖον τὴν εἰσάγει κατὰ τρόπον ἀπλοῦν, παραστατικὸν καὶ ἀκριβῆ εἰς τὰ ζητήματα τῆς νεωτέρας, τῆς προσφάτου Φυσικῆς. Προορίζεται διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν τελευταίων τάξεων τοῦ Γυμνασίου, τῶν τεχνικῶν σχολῶν καὶ τοὺς ὑποψηφίους τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ ὄντως ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν του αὐτῶν. Ἴσως εἰς ὠρισμένα σημεία εἶναι δύσκολον ὁ ἀναγνώστης νὰ ἐμβαθύνῃ, ὥστε νὰ τὸ κατανοήσῃ. Ὅμως τοῦτο θὰ τοῦ διεγείρῃ τὴν περιέργειαν καὶ τὸν ζῆλον, ὥστε εἰς δευτέραν ἢ τρίτην μελέτην νὰ προχωρήσῃ περισσότερον.

Οἱ κ.κ. Κουγιουμτζέλης καὶ Περιστεράκης ἔχουσαν μίαν σοβαρὰν προσπάθειαν καὶ ἐπέτυ-

χαν. Διότι κατόρθωσαν εἰς σχετικῶς σύντομον βιβλίον νὰ περιλάβουν ὅτι ἡ νεωτέρα Φυσικὴ ἀνεκάλυψεν ἀπὸ 30ετίας καὶ μέχρι τοῦ 1959, τοὺς πολλαπλοὺς τομεῖς εἰς τοὺς ὁποίους αὕτη ἐπεξετάθη. Τὰ πολλὰ καὶ ἐπιτυχῆ ὅσον καὶ παραστατικὰ σχήματα, οἱ πίνακες, καθὼς καὶ αἱ ἀσκήσεις βοηθοῦν πολὺ εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἀναπτυσσομένων ζητημάτων. Πολλὰ διαβάζομεν διὰ τὴν Ἀτομικὴν καὶ Πυρηνικὴν Φυσικὴν εἰς περιοδικὰ ἢ ἄλλα δημοσιεύματα. Ἄλλ' εἰς τὸ παρὸν ἔργον θὰ εὐρωμεν πλήρη εἰκόνα τῶν κατακτήσεων τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑπεύθυνον διαπραγματέυσιν τῶν ζητημάτων, δι' αὐτὸ καὶ τὸ συνιστῶμεν εἰς τὸ εὐρύτερον κοινόν, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ πληροφορηθῇ ἐπ' αὐτῶν ἐκ πρώτης καὶ ὑπευθύνου πηγῆς.

Δ.Κ.

☆

Παναγιώτου Χ. Δημητροπούλου, δ. Θ.: «Ἡ πίστις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὡς κανὼν ζωῆς καὶ ὁ κόσμος». Ἀθήναι 1959.

Ἡ παρούσα μελέτη ἀναφερομένη εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, σκοπεῖ διὰ τῆς παρουσιάσεως τῶν κοινωνικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ προχριστιανικοῦ κόσμου καὶ τῆς συγκρίσεως τούτων πρὸς τὰς διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ἐπελθούσας μεταβολάς, ὅπως καταδείξῃ τὴν ἀνακαινιστικὴν δύναμιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἠθικῆς.

Τῆς ἐρεῦνης προτάσσεται εἰσαγωγή, εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται ἀντιπαροβολὴ τῶν στοιχείων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, καταδεικνυομένου μέχρι ποίου σημείου ἔφθασαν ἢ ἀλληλεπίδρασις ἀμφοτέρων. Πρῆπει ἐνταῦθα νὰ σημειωθῇ τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀντιμετωπίσεως ὑπὸ τοῦ σ. τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον δυστυχῶς πολλάκις καὶ πολλαχῶς ἔχει διαστραφῆ. «...Ὁ προηγμένος ἐν τῇ φιλοσοφικῇ γνώσει ἑλληνικὸς νοῦς, ἐλλαμφθεὶς ὑπὸ τοῦ φωτός τῆς νέας πίστεως, ἦς ἐγένετο προσήλυτος, προώριστο νὰ συλλάβῃ πλήρως τὸ νόημα αὐτῆς» καὶ νὰ διαφυλάξῃ αὐτὴν ἀμετάβλητον...».

Ἀκολουθοῦν ἡ' κεφάλαια, ἐν οἷς ἐξετάζονται τὰ ἀποτελέσματα εἰς τοὺς τομεῖς τοῦ Κράτους (ὡς εἰδωλολατρικοῦ καὶ κατόπιν χριστιανικοῦ), τῆς οἰκογενείας, τῆς παιδείας, τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς φιλάνθρωπίας, τῆς δουλείας, καὶ τῶν δημοσίων θεαμάτων. Τὴν δὲ μελέτην ἐπισφραγίζουν συμπεράσματα καὶ πίναξ πραγματικῶς καὶ ὀνομαστικῶς.

Ἡ ἔρευνα, καίτοι ἀναφέρεται εἰς ἐποχὴν καὶ θέματα, διὰ τὰ ὁποῖα πολλὰ μελέται ἔχουν γίνει, ὅμως οὐδόλλως στερεῖται πρωτοτυπίας καὶ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος, ἐνῶ συγχρόνως ἔχει τὴν ἀρετὴν τῆς ἐνδεδεχοῦς γνώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνῶν καὶ τῆς διειδυσεως εἰς τὰς ἐννοίας αὐτῶν.

Πρέπει εἰσέτι νὰ σημειωθῇ ἡ σημασία τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ σύνδεσις τῆς θεωρητικῆς πίστεως μετὰ τοῦ πρακτικοῦ ἤθους, ἀποδεικνυομένου τούτου γνησίου ἀποτόκου ἐκείνης, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ δὲν εἶναι τι τὸ ἰδιαίτερον τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, ἀλλὰ ἀναγκαῖα κατάληξις, καὶ εἰς τὰς μικροτέρας λεπτομερείας, ἐκείνου.

Τέλος, διὰ νὰ ἀναφέρωμεν καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν ἀξίαν τῆς ἐν λόγῳ ἐρεῦνης, σημειοῦμεν ὅτι ὁ κ. Δ. κατώρθωσε ὄχι μόνον νὰ μᾶς φωτίσῃ ὠρισμένα σημεῖα τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ νὰ μᾶς γεννήσῃ καὶ σκέψεις, θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς, διὰ τὴν παρούσαν ἐποχὴν. Διατηροῦμεν ἐπιφυλάξεις μὲν ὡς πρὸς τὴν ἄποψιν ὅτι «τὸ σύνολον κοινωνικὸν πρόβλημα εἶναι καὶ σήμερον τόσον δξύ, ὅσον ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἂν μὴ καὶ δξύτερον» ἀλλὰ συμφωνοῦμεν εἰς τὸ ὅτι, ἂν ὁ Χριστιανισμὸς (ὡς πίστις καὶ ἠθικὴ) δὲν κατέκτησεν ἀκόμη τὴν κοινωνίαν «τούτο δ-μελεῖται κατὰ μὲτα μέρος εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν χριστιανῶν, πρὸ πάντων τῶν χριστιανῶν ἡγετῶν, νὰ ἀποδείξουν ἑαυτοὺς ζῶντα παραδείγματα...» Καὶ ἀσφαλῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἀναλογιζόμεθα π.χ. τὸν δυνατὸν ἐκπροσώπων τῆς ἱστορικῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι εἶχον τὸ κύρος διὰ νὰ καθορίζουν τὰ ὅρια τῆς Πολιτικῆς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς λειτουργίας ἢ νὰ καθίστανται δικασταί, διὰ νόμου μὴ ἐφεσιβαλλόμενοι, προτιμώμενοι δὲ διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ποιμνίου τῶν.

Γ.Μ.Χ

☆

Νίκου Καμβύση: «Φθινοπωρινὸ ἔλεγειο» (ποιήματα). Ἐκδόσεις ἡ «Δαμασκός». Ἀθήναι 1960.

Εἶναι πολὺ σωστὴ ἡ ἄποψη ὅτι ἡ Τέχνη δὲν πορεῖ νὰ μὲν κλεισμένη σ' ἓνα χώρο, ἔξω ἀπὸ τόπο καὶ χρόνον. Δὲν πορεῖ νὰ ζῆ σ' ἓναν κόσμον φανταστικὸν — ἀνεδαφικὸν ἢ καλύτερα ἐξωπραγματικὸν. Εἰδικότερα γιὰ τὴ λογοτεχνία, πιστεύω, πὼς πρέπει ν' ἀγγίξῃ ἢ μᾶλλον νὰ δονῆται ἀπ' τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μέσα στὴν ὁποία χρονικὰ ζῆ καὶ κινεῖται. Πρέπει νὰ ἐκφράξῃ τὴν ἀγωνία τοῦ λαοῦ, τὸν παλμὸ τοῦ ἀνθρώπου πὸν θρίσκειται σὲ ἀε-ναὴ ἀναζητήση ἐνὸς αἴθριο καλύτερου ἀπ' τὸ σήμερον. Γιατί τότε ἡ Τέχνη κρῖνει μέσα τῆς τῆς εἰλικρίνεια, πὸν εἶναι ἓνα ἀπ' τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ὑποστάσεώς της. Καὶ ἀναμφισβήτη-τητα τότε εἶναι ἡ ἀληθινή, ἐκείνη πὸν θ' ἀν-τέξῃ στὸ χρόνο καὶ θὰ καθιερωθῇ γιὰ μεγάλη, ἂν τοῦτο βοηθήσῃ καὶ ἡ μορφὴ, τὸ καλὸ καὶ ἄριστο ντύσιμο τῆς ιδέας.

Καὶ ἄλλοτε ἔγραψα πὼς ἡ ἰσοζυγία ἀνάμεσα μορφῆς καὶ οὐσίας στὴν ποίηση, μαζὶ μὲ τὴν ὀλοκληρωμένην προσωπικότητα τοῦ ποιητῆ, εἶ-

ναι κείνη πὸν θὰ μᾶς δώσῃ τὸ ἄριστον ποῖημα. Τὸ ξηνασσημιῶνον καὶ δῶ, γιὰ νὰ πῶ ὅτι στὸ «Φθινοπωρινὸ ἔλεγειο» τοῦ Νίκου Καμβύση, ὑπάρχουν σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα. Προσπάντων, στὰ ποιήματα πὸν ὁ Καμβύσης μιλάει γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα, πὸν εἶναι σύγκαιρα καὶ τὰ μεγάλα ἐρωτημα-τικὰ τῆς ἀνθρωπότητος, πετυχαίνει μὴ σωστὴ ποίηση πὸν, ξένῃ ἀπὸ κάθε βερμπαλισμὸ καὶ μεγαλοστομία, μιλάει «χωρὶς ὑποκρισία» — γιὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν ἴδιον του τὸ στίχο — στοὺς ἀνθρώπους.

Στὴ «Νεκρὴ Πολιτεία», ὁ Καμβύσης ἔχει κλείσει σχεδὸν ὀλόκληρη τὴν τραγωδία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Τὸ ψυχικὸν δράμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον πάσχει ὁ «πολιτισμὸς» μας. Μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς καλοδουλεμένους στίχους, μᾶς δίνει ἀπάντησιν στὰ ἐρωτήματα: «Καὶ λοιπὸν γιὰ τὸ ἀνθρώπος δὲν εἶναι εὐτυχισμένος ὡ-μερα; Γιατί αὐτὸ τὸ ἄγχος νὰ περιζώνῃ θανα-τερὰ τὸν πολιτισμὸν μας, τὴν ὑπαρξὴν μας, τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρη; Γιατί τρέμουμε τὸ μέλλον ὅσπερα ἀπὸ κάθε ἐπιστημονικὴ πρό-δο στὸν τομέα τῆς τεχνικῆς, ἀντὶ — ὅπως λογικὰ θάπρεπε νὰ γίνεται — νὰ χαϊρόμαστε καὶ ν' ἀνερίζουμε, μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ πρό-δο, πρὸς ἓνα καλύτερον μέλλον; Γιατί αὐτὴ ἡ ἀγωνία, ὅπως μὲ ἐξαιρετὴ ἐπιτυχία μᾶς τὴ δί-νει ὁ ποιητὴς στὸ «Sotto voce»;

Κύριε,
λυπήσου μας στὴν τρομερὴν μας παραφροσύ-νη!

.....
«Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος»
τρέμουμε... περιμένοντας τὸ θάνατον!
Καὶ κείνους ἔρχεται, κατὰμανρον κλέεθρον,
ἀγκαλιασμένους μὲ τὶς ἀτομοδόμβες μας!
Παρακαλέσαμε τοὺς νεκροὺς
νὰ μᾶς δανείσουν τοὺς τάφους τῶν,
μὰ κείνους δὲ μᾶς ἀπάντησαν
μέσα στὴ νύχτα!...

Σκέψαμε στὴ γῆ τότε,
κι' αὐτὴ δὲ μᾶς ἔδωσε μὴ σπιθαμὴ
νὰ κρῖψουμε τὴ φοβισμένη καρδιά μας!

.....
— Ποῦ νὰ κρυφτοῦμε, λοιπὸν, Θεέ μου;
Ποῦ νὰ κρῖψουμε τὸν μικρὸν ἑαυτὸ μας;

Νά, κἄτι ἄλλο, ἀπ' τὴν παρεθὴ ἀδιαφορία
καὶ «ἀξιοπρέπεια» (!) πὸν κυριαρχεῖ ἀνάμεσα
στοὺς ἀνθρώπους! Ἀνάμεσα σ' ὄλες τὶς πολι-
τεῖες τῆς γῆς:

Ἐξρω μὴ ὕγρη πολιτεία
μὲ ὑπόγεια, πὸν κατοικοῦν χλωμοὶ ἀνθρω-
ποι,
μὲ ἀκακίες, πὸν δέρνονται
στὶς βόρειες συνοικίες,
μὲ πάγκα, πὸν κρυώνουν γυμνὰ τὸ φθινό-
πωρον!

.....

Ξέρω μιὰ πολιτεία γεμάτη ἀνθρώπους!

Ἀκόμα ξέρω μιὰ νεκρὴ πολιτεία,
 ποὺ οἱ ἄνθρωποι τῆς ὀνομάζονται
 ὑπάλληλοι, ἐπιστήμονες, σοφοὶ κ' ἐργάτες,
 ποὺ λὲν πὼς τὰ ξέρουν ὅλα... μὰ ὅλα...
 κ' ὅμως, δὲν ξέριε ὁ ἕνας στὸν ἄλλον
 νὰ πῆ μιὰν ἀπλῆ... «καλημέρα».
 νὰ χαρίσουν ἕνα χαμόγελο
 χωρὶς ὑποκρισία...

Αὐτῆ εἶναι ἡ θανατοῦσα ἐσύγχρονη ἀνθρωπότη-
 τη! Αὐτὸς εἶναι ὁ θανατοῦσος πολιτισμὸς μας,
 ποὺ ἔδιωξε τὴν ἀγάπη ἀπ' τὶς ψυχές μας καὶ
 ἔφερε τὸν φόβο, τὴν ἀγωνία.

Κι' ὅλα αὐτὰ γιατί:

δὲν πιστέψαμε ποτέ στ' ἀληθινὰ
 πὼς ὁ δρόμος ποὺ ζητούσαμε (= δρόμος
 γιὰ τὸ χαμένο παράδεισο)

ἄρχισε καὶ τελείωσε στὶς καρδιές μας!...

Νομίζω πὼς ἐκεῖ ποὺ ἡ ποίηση τοῦ Καμβύ-
 ση γίνεται πῶς δυνατὴ εἶναι ἀκριβῶς στὸν ἐ-
 λεύθερο στίχο. Πραγματικὰ πετυχαίνει νὰ
 μιλήσῃ στὶς ψυχές μας μὲ ὅλη τὴν εἰλικρίνεια
 τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὸν κλασσικὸ
 στίχο ξεχωρίζω τὸ «Μικρὸ Ἐλεγείο». Ἀναν-
 τήροητα εἶναι ἕνα ποίημα μὲ πολλὰς ἀξιώσεις.
 Ἡ ἐσωτερικὴ ἁρμονία τοῦ στίχου, ὁ πετυχη-
 μένος πάντα μετρικὸς τόνος δίδει ὅλη ἐκεί-
 νη τὴ μουσικότητα ποὺ κάνει τὴν ψυχὴ νὰ
 νιώθῃ τὶς πῶς εὐχάριστες δονήσεις.

Ἄν, στὴν ποίηση τοῦ Καμβύση, ὑπάρχουν
 καὶ μερικὸι στίχοι ποὺ βρίσκονται στὰ ὅρια
 τοῦ μετροῦ, αὐτὸ, νομίζω, δὲν μειώνει κα-
 θόλου στὸ σύνολο τὴ συλλογὴ, ποὺ τὴν κάνει
 ἀρκετὰ καλαισθητὴ ἢ φροντισμένη ἔκδοσις τῆς
 «Δαμασκῶς». Ἀντιθέτως, πιστεύω, πὼς ὁ Καμ-
 βύσης μὲ μερικὰ ποιήματά του, εἶπε πολλὰς ἀ-
 λήθειες καὶ τὶς εἶπε πολλὰ ὀμορφα, κ' αὐτὸ
 εἶναι ἡ ἐπιτυχία του σὰν ποιητῆ.

Τοῦ εἶχομαι καλὴ συνέχεια.

N. ARBANITIS

☆

El i a s El i a s c o s: «Use your
 English», Part III, Ἀθήναι 1959.

Ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς πολλὰς μεθόδους διδασκα-
 λίας τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης διακρίνουμε τὸ βι-
 βλίο τοῦ κ. Ἡλιάκου «Use your English», ποὺ
 εἶναι συνέχεια δύο ἄλλων, γιὰ τὴν θανατοῦσα
 ἐκτύπωση καὶ εἰκονογράφηση καὶ τὴν μεθοδικὴ
 ἐπεξεργασία τοῦ γλωσσικοῦ ὅλικου.

Ὁ σ. δέχεται τὴν ὀρθὴ παιδαγωγικὴ ἄποψη
 ὅτι ἀφετηρία τῆς διδασκαλίας εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ
 ὄχι τὸ μάτι. Τὸ παιδί μαθαίνει σωστὰ τὴν ξέ-
 νη γλῶσσα ἀκούοντας πρῶτα. Οἱ σταθερὲς ἀ-
 κουστικὲς ἐντυπώσεις σχηματίζουν παραστάσεις
 ποὺ λύνουν τὴν γλῶσσα. Τὸ παιδί τότε ἀρ-
 χίζει ν' ἀποκτᾷ γλωσσικούς αὐτοματισμούς, νὰ
 μιλήσῃ καὶ νὰ γράφῃ.

Ἡ γλωσσικὴ πάλι ξέξις ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν
 ἐπιστημονικὴ ἐκλογίκευσι. Κάθε ὀμάδα παρα-
 δειγμάτων ὑπηρετεῖ κάποιο γραμματικὸ ἢ συν-
 τακτικὸ κανόν, ποὺ βοηθεῖ τὸ παιδί νὰ κατα-
 νοῖ ὅτι αὐτόματα παρέλαβε. Ἡ πρόθεσις λοι-
 πὸν τοῦ σ. εἶναι νὰ ὀδηγήσῃ ἐξελικτικὰ στὴν
 ἐμβάθυνσι τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ξένης γλώσσας
 καὶ στὴν ἀνάπτυξι τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθηματος.

Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀξιόλογη ἡ προσπάθεια
 τῆς ἀνευρέσεως τῶν ἀντιστοιχῶν ἐκφράσεων
 στὶς δύο γλώσσες. Ὑπάρχουν περιφράσεις,
 γλωσσικοὶ σχηματισμοί, γραμματικοὶ τύποι τῆς
 ἀγγλικῆς, ποὺ δὲν μεταφέρονται αὐτολεξεῖ στὴν
 ἑλληνικὴ. Ἡ ἐπιτυχὴς ἀπόδοσις τῶν προτύ-
 πῶν εἰλενθεροῦ ἀπὸ σχήματα, ἀπόλυτη γνώσι
 καὶ λεπτὴ αἴσθησι τῶν δύο γλωσσῶν. Ὁ σ.
 ὅμως ὑπερνικά τὶς δυσκολίας βρίσκοντας πετυ-
 χημένες ἐκφραστικὲς ἀντιστοιχίες.

Ἄν ἰδιαίτερη ἀξία δίδεται στὴν σπουδὴ τῆς
 συστηματικῆς ὑφῆς τῆς ἀγγλικῆς, δὲν παραμε-
 ρίζεται ὅμως καὶ ὁ πλουτισμὸς τοῦ λεξιλογίου.
 Οἱ λέξεις διαλεγμένες μὲ προσοχὴ ἀπὸ τὸν πα-
 ραστακτικὸ πλοῦτο τοῦ παιδιοῦ, τὶς γλωσσικὲς ἀ-
 νάγκες, τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὴν ἐμπειρία του,
 δίνονται σὲ πολλὰ ὅμοια παραδείγματα καὶ πολ-
 λὲς ἀσκήσεις ἢ ἀποτελοῦν οἰκοδομικὸ ὄλικο ὡ-
 ραίων μύθων, ποὺ πολλοὶ σημαδεύουν τὴν ἀφε-
 τηρία τους ἀπὸ τὸν Αἴσωπο. Ἔτσι ἱκανοποιεῖ-
 ται καὶ μία ἄλλη ψυχολογικὴ ἀνάγκη τοῦ παι-
 διοῦ, ἡ φαντασία.

Τὸ βιβλίον εἶναι ὑποδειγματικὸ στὸ εἶδος του,
 γιατί γράφτηκε ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς πειραμα-
 τισμοὺς καὶ συστηματικὴν ἔρευνα. Οἱ ἀσκήσεις
 περνοῦσαν στὰ χέρια τῶν μαθητῶν, ποὺ προσ-
 παθοῦσαν νὰ τὶς συμπληρώσουν, ἐνῶ ὁ σ. κα-
 τέγραφε τὶς παρατηρήσεις του, ἔκανε προσθή-
 κες, τροποποιήσεις, βελτιώσεις.

Ἔτσι τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν εἶναι θεωρητικὸ κα-
 τασκεύασμα τοῦ γραφείου μόνον, ἀλλὰ πόρισμα
 πρακτικῶν δοκιμῶν καὶ διδακτικῶν παρατηρή-
 σεων. Δὲν ἀποτελεῖ βοήθημα μόνον τῶν μαθη-
 τῶν τοῦ Κολλεγίου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ καθενὸς
 παιδιοῦ (γιατὶ ὄχι καὶ μεγάλου;) πᾶν θάθελε
 νὰ πάρῃ βάσεις στὴν ξένη γλῶσσα.

G.M.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημονικῆς»
 Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι Τηλ. 35-023).—
 Θεσ/κῆς: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φύλωνος 34α.—Ἑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία
 Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1).—Ἐτησίαν συνδρομὴ δρχ. 45, ἔξωτ. δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφείου
 Δ. Παπακωνσταντινίου, Μαυρομυχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.